

T.C.
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İNSAN HAKLARI ANABİLİM DALI

İNSAN FELSEFESİ VE İNSAN HAKLARI BAKIMINDAN
İSLAM KARŞITLIĞI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Huriye YILDIZ

Danışman Öğretim Üyesi: Prof. Dr. Betül ÇOTUKSÖKEN

İstanbul, Ekim, 2016

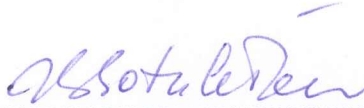
Bu çalışmadaki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak elde edip sunacağımı, çalışmada bana ait olmayan tüm veri ve sonuçların kaynağını göstereceğimi beyan ederim.

Huriye YILDIZ

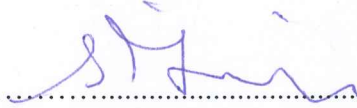

T.C. Maltepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

05.10.2016 tarihinde tezinin savunmasını yapan Huriye YILDIZ'a ait "İnsan Felsefesi ve İnsan Hakları Bakımından İslam Karşıtlığı" başlıklı çalışma, Jürimiz tarafından Sosyal Bilimler Enstitüsü İnsan Hakları Anabilim Dalı İnsan Hakları Tezli Yüksek Lisans Programında Yüksek Lisans Tezi Olarak **Oy Birliğiyle / Oy Çokluğuyla** kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Betül ÇOTUKSÖKEN
(Başkan)-Danışman

Prof. Dr. Sevgi İYİ
Üye

Doç. Dr. Oktay TAFTALI
(Üye)

ÖNSÖZ

Bu çalışmamda göstermiş olduğu desteği ve hoşgörüsü nedeniyle başta danışman hocam Prof. Dr. Betül ÇOTUKSÖKEN'e, katkıları nedeniyle Prof. Dr. Sevgi İYİ'ye, Mehmet Oktay TAFTALI'ya, kendilerinin öğrencisi olma şerefine nail olduğum başta İnsan Hakları Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. İoanna KUÇURADI olmak üzere tüm bölüm hocalarıma, aynı dönemde okuduğum için kendimi şanslı hissettiğim değerli arkadaşlarım Selçuk POLAT'a ve İnci ÇELİK'e desteklerinden dolayı teşekkürü borç bilirim.

Tezime katkılarından ötürü başta Sevim Aydın VERİM'e, Nurhan ÇAKIR'a, Beste BEŞİRLİ'ye ve tüm kıymetli mesai arkadaşlarıma, sevgisi ve dostluğu ile desteğini hiç esirgemeyen Sebat TURAN'a ve her türlü özveri ile her daim yanımda olan canım annem Zahide YILDIZ'a ve canım babam Ramazan YILDIZ'a kıymetli kardeşlerim Fatih YILDIZ'a, Medine YILDIZ'a, Ömer Faruk YILDIZ'a, Rabia YILDIZ'a, Tuba YILDIZ'a teşekkür ve minnetlerimi sunarım.

Araştırma imkânı elde ettiğim, alan çalışmalarına fırsat tanıyarak tezime katkıda bulunan Sadakataşı Derneği'ne ve kıymetli başkanı Kemal ÖZDAL'a, Mazlumder İstanbul Şubesi Yönetim Kurulu Üyesi, yazar ve aktivist Demet TEZCAN'a desteklerinden ötürü teşekkürü borç bilirim.

Huriye YILDIZ

ÖZET

Yaşadığımız yüzyıl ve yirminci yüzyıl insan haklarının gelişimi bakımından önemli kazanımlara tanık olmuştur. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin yayımlanmasından sonra insan hakları sözleşmeleri ve devletlerin bu sözleşmelere taraf olmasıyla beraber insan hakları; hukuki, idari, sosyal ve ekonomik düzenlemelere yön vermiştir. Ancak tüm bunlar da insan hakları sorunlarının çözümü için yeterli olamamıştır. İnsan hakları belgelerinin bize getirdiği ilkelerin devletlerin hukuk sistemine aktarılırken içeriğinin yeteri kadar aydınlatılamaması, bu hakların insanın değerinin bilgisi ve bilincinden oluşan bir takım ilkeler olduğunun anlaşılamamasına neden olmuştur. Ve bunun doğal bir sonucu olarak tek tek kişiler ve toplumlar tarafından uygulamada ve yapıp etmelerde sorunlar yaşanmasına yol açmıştır.

Geçmişte yaşanan ırkçılık, ayrımcılık, nefret gibi insan hakları ihlalleri teknolojinin gelişmesi ve medyanın da etkisiyle bu yüzyılda farklı boyutlarla karşımıza çıkmaktadır. Yakın zamanda gerçekleşen katliamlar, soykırımlar vb. insan hakları sorunları bakımından değerlendirilecek olursa, bunların en önemlisi “İslam karşıtlığı”dır.

Bu çalışmada İslam karşıtlığı kavramı Doğu-Batı, Hristiyanlık-Müslümanlık, oryantalizm çerçevesindeki tartışmalardan çıkarılarak, dünyanın farklı bölgelerinden, farklı din, ırk ve etnik grupların oluşturduğu örneklerle ele alınmıştır. Konu insan felsefesi ve insan hakları bakımından tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İnsan Onuru, İnsan Hakları, İnsan Felsefesi, İslam karşıtlığı, İslamofobi

ABSTRACT

Current century and the twentieth century have witnessed significant gains in terms of development of human rights. After the publication of the Human Rights Universal Declaration, human rights agreements, along with being a party of the governments, have directed legal, administrative, social and economic agreements. However, all these have not been enough to solve the problems of human rights. Failure at illuminating the principles of human rights, while transferring the content to the legal system, has caused not being able to understand these rights that consist of human values and awareness. As a natural consequence, this caused to have problems at implementations of individual parties and societies.

Past incidents of racism, discrimination, human rights violations such as hate, have been emerged in different types with the influence of technology development and media. If recent massacres and genocides are analyzed in terms of human right issues, the most important one is "Islamic opposition".

In this study, Islamic opposition concept is studied with different religious, race and ethnical which is taken away from the orientalist discussions of East-West and Christianity-Islam. Subject is discussed in terms of human philosophy and human rights.

Key Words: Human Dignity, Human Rights, Human Philosophy, Islamic Opposition, Islamophobia

TEZİN TASLAK PLANI

TEZ ONAY SAYFASI..... ii

ÖNSÖZ..... iii

ÖZET..... iv

ABSTRACT v

İÇİNDEKİLER vi

KISALTMALAR vii

GİRİŞ 1

1. BÖLÜM : İSLAM KARŞITLIĞI: İNSAN FELSEFESİ VE DİL

1.1 İslam Karşıtlığına İnsan Felsefesi ile Yaklaşım 4

1.1.1 Yapıp-edem Bir Varlık Olarak İnsan..... 6

1.1.2 Değerleri Duyan Bir Varlık Olarak İnsan 8

1.1.3 Özgür Bir Varlık Olarak İnsan 10

1.1.4 Devlet Kuran ve Disharmonik Bir Varlık Olarak İnsan 11

1.2 İslam Karşıtlığı ve Dil Bağlamı 14

2. BÖLÜM: İSLAM KARŞITLIĞI

2.1 İnsansal, Tarihsel ve Toplumsal İlişkiler Bakımından İslam Karşıtlığı .	18
2.2 İslam Karşıtlığı Kavramı ve İslamofobiyle İlişkisi	22
2.3 İslam Karşıtlığı ve Medya	28
2.3.1 Jyllands-Posten'dan Charlie Hebdo'ya Karikatürler	31
2.3.2 Hollywood Yapımlarında İslam Karşıtlığı	33
2.4 Örneklerle İslam Karşıtlığı	36
2.4.1 Arakan Örneği	37
2.4.2 Irak Örneği	41
2.4.3 Doğu Türkistan Örneği	45
2.4.4 Filistin Örneği	48
2.4.5 Bosna Örneği	56
2.5 İslam Karşıtlığıyla Mücadele	60

3 BÖLÜM: İNSAN HAKLARI VE ETİK BAKIMINDAN İSLAM KARŞITLIĞI

3.1 İnsan Hakları ve İslam Karşıtlığı	65
3.1.1 İnsan Haklarının Gelişimi ve İnsan Hakları Belgeleri	65
3.1.2 İnsan Hakları	67
3.1.3 İnsan Hakları ve Devlet	69
3.1.4 Yaşama Hakkı ve İslam Karşıtlığının Oluşturduğu İhlaller	73
3.1.5 Düşünce/İfade Özgürlüğü ve İslam Karşıtlığının Oluşturduğu İhlaller	76
3.1.6 Nefret Söylemi ve İslam Karşıtlığının Oluşturduğu İhlaller	78
3.1.7 Din ve Vicdan Özgürlüğü ve İslam Karşıtlığının Oluşturduğu İhlaller	82
3.1.8 Ayrımcılık Yasağı ve İslam Karşıtlığının Oluşturduğu İhlaller	85
3.2 Etik ve İslam Karşıtlığı	88
3.2.1 Etik ve Etik Değerler Bakımından İslam Karşıtlığı	88
3.2.2 Doğru Değerlendirme ve Ahlak Bilgisi Bakımından İslam Karşıtlığı	91

SONUÇ..... 94

KAYNAKLAR 98

EKLER 106

ÖZGEÇMİŞ

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ACHR	Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi
AGİT	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
AIHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AIHS	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AK	Avrupa Konseyi
BM	Birleşmiş Milletler
CRC	Convention on the Rights of the Children
ECRI	European Commission against Racism and Intolerance
ESKHS	Ekonomik Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi
İHEB	İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi
İHH	İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı
İHK	İnsan Hakları Komitesi
SSHS	Sivil ve Siyasal Haklar Sözleşmesi
STK	Sivil Toplum Kuruluşları
TDV	Türkiye Diyanet Vakfı
UHİM	Uluslararası Hak İzleme Merkezi

GİRİŞ

İnsan hakları, insanların ortak bir başarısı olarak; günümüzde insanlığın temel sorunlarına çözüm bulmaya çalışan felsefi, hukuki, sosyolojik bir alandır. İlk bakışta daha çok belgelere ya da ülkelerin yasalarına indirgenmiş birtakım temel ilkeler gibi algılansa da bu algı "insan haklarının bilgisi"ne gidilmeden yapılmış bir değerlendirme olarak kabul edilmektedir.

İnsan hakları "hukukun da türetilmesi" gereken evrensel ilkeler olmanın yanında esas kaynağını felsefede; antropolojinin konu edindiği insanın varlık yapısında bulmaktadır. Dolayısıyla insana, onun varlık yapısına ait olan her şeyin doğrudan ya da dolaylı olarak insan hakları ile ilgili olduğu ileri sürülmektedir. Tek insan (ya da her insan teki), tür olarak insanın bu temel özelliklerini gösterip-göstermemesine bakılmaksızın bu olanaklara sahip olmak bakımından insan haklarının hem taşıyıcısı hem de koruyucusudur.

İnsan, bilen, yapıp-eden, düşünebilen, konuşan, değerleri duyan, çalışan, özgür, disharmonik, devlet kuran, kendini bir şeye veren-inanan bir varlık olarak (Mengüşoğlu, 1988, s. 49) bu olanakları gerçekleştirdiği ve bu insansal olanaklarla yeni başarılar elde ettiği ve değerli eylemlerde bulunabildiği oranda "insanlaşma" yolunda ilerleyebilmektedir. Öyleyse geçtiğimiz yüzyılda insanlığa bir fikir olarak getirilmiş olan "insan hakları", artık günümüzde bu insanın varlık yapısında bulunan insansal olanakların temel koruyucusu ve sağlayıcısı haline gelmiştir. Kuçuradi "insan hakları insan onuruyla, yani tür olarak insanın bazı yapısal olanaklarının değerinin bilgisiyle ilgilidir. Bu bilgi de, insan hakları normlarının türetiminde büyük öncülleri oluşturur. Böyle normlar oldukları için insan hakları, evrensel etik normlardır" (Kuçuradi, 2011, s. 75) demektedir.

İnsan hakları "evrensel etik ilkeler olarak" çağımızın insansal ve toplumsal sorunlarına kalıcı çözümler sunabilecek bir niteliktedir. Fakat bunun bir ön şartı olarak insan haklarına ilişkin yasal, toplumsal, uluslararası düzenlemelerin yanı sıra tek tek kişilerin insan-varlık ilişkisine ve insan haklarının da temelini oluşturan etik değer bilgisine sahip olması gerekmektedir. Aksi halde insansal sorunlara yalnızca geçici çözümler üretilebilir. Bugün insanlığın temel insan hakları sorunlarına baktığımızda temelinde bunu yapan bakımından çıkarın, ırkçılık ve ayrımcılığın yer aldığı savaşlar, terörizm, İslam karşıtlığı gibi sorunlar ön sıralarda yer almaktadır.

Bunlar içerisinde de İslam karşıtlığı, yaşama hakkından ve temel özgürlüklerden, barınma sorunlarına, eğitimden, ayrımcılık ve nefrete kadar çok bileşenli bir sorun olmakta ve günden güne en çok göze çarpan insan hakları sorunlarından birisi haline gelmekte/getirilmektedir.

İslam karşıtlığı, İslama ve Müslümanlara karşı, önyargı, ayrımcılık, nefret ve fiziksel şiddete kadar varan bir durumu ifade etmektedir. Bu ise daha çok yaygın bir biçimde “İslamofobi” olarak adlandırılmaktadır. Kelime anlamı “İslam korkusu” olan İslamofobi, günümüzde yaşanan bu sorunun tam karşılığı değildir. Daha çok İslam karşıtlığı/İslam düşmanlığı kavramıyla ilgilidir. İslam karşıtlığı ayrıca “İslamofobinin bir sonucu olmaktadır. Zira İslamofobide henüz İslam ve Müslümandan korkma ve şüphe etme halinde olan durum, anti-islamizmde psiko-patolojik bir hal almakta ve ‘İslam karşıtlığı’na yol açmaktadır” (Hıdır, 2007, s. 83).

İslamın ilk çıktığı yıllardan bu yana devam eden, Haçlı Seferleri ile ayrı bir kimlik kazanmış olan, sanayi devriminden sonra Batıya göçlerle ve Afrika’da sömürge ve modern kölelikle yeniden canlandırılan, SSCB ve Yugoslavya’nın dağılması ile ortaya çıkan, soğuk ve sıcak savaş yıllarında ve özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra adeta küresel güçlerin malzemesi olan İslam karşıtlığı, bugün halen güçlü devletlerin; Irak, Filistin, Bosna, Çeçenistan, Doğu Türkistan, Arakan gibi İslam ülkelerinde birçok insan hakları ihlalini doğuran bir "demokratik" gerekçe haline getirilmeye çalışılmaktadır.

Tezimizde bugüne dek devletlerin, psikolojik sınırlarını genişletmek suretiyle, ideolojik, siyasi sebeplerle ve medyanın da desteğiyle âdeta bir karmaşaya dönüştürülen İslam karşıtlığı sorununun kendisine biçilen bu popülist yaklaşımdan uzak, "felsefi ve etik temelli insan hakları açısından" değerlendirilmesi hedeflenmektedir. Çünkü sadece dinler ve devletlerarası ilişkilerden ve çatışmalardan doğduğu düşünülen İslam karşıtlığının esasında kişinin yine kendisi gibi biyopsişik ve etik bir varlık olan bir başka kişiyle, yani insanlar arasında ortaya çıkabilen bir sorun olduğu düşünülmektedir.

Bu sorun çok yönlü ve çok bileşenli bir yapıya sahiptir. Bu bileşenlerin başında insanlararası ilişkilerde etik değerlere ilişkin bilgi eksikliği, insan hakları fikrinin belgelerden tek tek insanlara ulaşmasındaki anlama ve kavrama yanlışları, söylemsel şiddet ve nefret dilinin kişiler üzerindeki etkisi ve bunda hızlı iletişim ve

medyanın rolü, hukuki yetersizlikler gibi olumsuz etkenler bulunmaktadır. Bu nedenle bu tezde insan hakları sorunu olarak "İslam karşıtlığı" insan felsefesi, dil bağlamı, insan hakları bilgisi ve etik açısından ayrı ayrı ele alınıp insanın değerini koruyucu çözümler aranacaktır.

1. BÖLÜM

İSLAM KARŞITLIĞI: İNSAN FELSEFESİ VE DİL

1.1 İslam Karşıtlığına İnsan Felsefesi ile Yaklaşım

İslam karşıtlığı en basit anlamıyla, İslam dinine mensup kişilere karşı duyulan düşmanlık anlamına gelmektedir. Bu kavram “Müslümanlara karşı ayrımcılık ve dışlanma başta olmak üzere fiziksel şiddete kadar varan bir durumu ifade etmektedir” (Canatan, 2007, s. 58). Tezin içerisinde sıkça değineceğimiz “İslam karşıtlığı” sorununu anlamak için, insana ilişkin tüm sorunlarda olduğu gibi önce insanın varlık yapısını, onun yapıp-etmelerini belirleyen temellerini bilmemiz gerekmektedir. İnsanın nasıl anlaşılabilceğine dair gerekli bilgiyi ise, ancak “insan nedir?” sorusunu temel soru edinen insan felsefesi/felsefi antropolojide bulmak mümkündür.

Felsefi antropoloji tür olarak insanın nasıl bir varlık olduğunu, insanın varlık yapısında ne gibi özellikleri barındırdığını inceleyen bir felsefe disiplini olarak 20.yüzyılda ortaya çıkmıştır. İnsan felsefesi de diyebileceğimiz, “felsefi antropolojinin başlıca ödevi, insan gruplarına değil, yalnız insana has olandan hareket etmek, bütün insanlarda, insan gruplarında karşılaştığımız fenomenleri ele almak ve işlemektir” (Mengüşoğlu, 1988, s. 31).

İnsana ait bu fenomenleri ve insana felsefi antropoloji ile bakmanın önemini Takiyettin Mengüşoğlu *İnsan Felsefesi*’nde şu şekilde belirtmektedir:

Antropoloji insanı insan olarak kavramak istiyor. Bu tamamiyle başka bir tavır, antropolojiyi öteki denemelerden ayırt eden başka bir görüş gerektirir. Antropoloji buna, yani insanı insan olarak kavramaya, ancak insanı ontik, somut bir bütün olarak ele alırsa ulaşılabilir. İnsanı somut bir bütün olarak incelemek demek, onu ruhsal ve bedensel olana bölmeden, kendi “varlık koşulları” ile birlikte kavramak demektir; yani bu kitapta yaptığımız gibi, insanı bilen, yapıp-edem, değerleri duyan, tavır takınan, önceden gören, önceden belirleyen, özgür olan, inanan bir varlık olarak kavramak demektir. Bütün bunlar, yapılan çözümleme ve betimlemelerde ortaya çıktığı gibi, temelini insanın biyopsişik bütünlüğünde bulurlar (Mengüşoğlu, 1988, s. 229).

Mengüşoğlu'ya göre; insanı ve insanın eylemlerini anlamak için onun doğuştan kendisiyle birlikte getirdiği, insanın varlık yapısında ortaya çıkan fenomenlerinden yola çıkmak gerekir. Bu fenomenleri geliştirmek ya da ilkel bir düzeyde bırakmak ise insanın kendi elindedir. İnsan düşünen, bilen, değerleri duyan, özgür, inanan vb. bir varlık olarak bu olanakları bilmek ve geliştirebilmekle yaşamda değerli bir şeyler yapabilmektedir.

Bununla beraber insan, olanaklarını çalışarak ve çaba göstererek ileriye taşıyabileceği gibi, ilkel bir düzeyde de bırakabilmektedir. “Yine her yerde insanların birbirlerinin eylem ve yapıp-etmelerine iyi ya da kötü damgasını vurmalarıyla; hoş görülen, beğenilen eylem ve yapıp-etmeleri yanında, yapılmaması gereken, yapılması hoş görülme, beğenilmeyen, yerilen eylem ve yapıp-etmeleriyle karşılaşırız; bunların da çok gelişmiş şekilleriyle ilkel şekillerine rastlıyoruz” (Mengüşoğlu, 1992, s. 260). Ancak her insan topluluğunda bunlarla karşılaşmaktadır.

İnsan bu insansal olanakları geliştirmekle “insanı” ve hayatı anlayabilmenin yollarını açar ve kendisi dışındaki var olanlarla ilişkisini belirleyebilir. İnsan varlık yapısındaki bu özellikler sayesinde insana, topluma durum ve eylemlere bakar ve olup-biteni anlayabilmek için öncelikle onları birer konu haline getirir. Nitekim Betül Çotuksöken'e göre felsefi antropoloji, “insanın kendini kendi nesnesi, konusu haline getirmenin bir yoludur”. Çünkü insanın kendini anlama çabası ve bunun için “kendisine yönelmesi, kendine ilişkin bilme ediminin de başlangıç noktası olmuş ve bu sürecin sonunda insanın kendine ilişkin bilgisi doğmuştur. Bir bakıma bu bilgi örtük biçimde de olsa, pek farkına varılmasa da diğer bilgilerin temeli durumundadır” (Çotuksöken, 2002, s. 35).

İnsan; “başka bireylerle, teklerle, dışdünya ile, düşünme dünyasıyla ve dille olan ilişkilerini kavramlaştırır; başka bir deyişle olup-bitene düşünsel ve dilsel sınırlar çizer. (...) İnsan; doğası gereği birey, aynı zamanda da ‘tekil’ varlık olarak, düşünme ve dil düzleminde başkalarıyla buluşur. O andan itibaren de tekil-tümel ya da bireysel-toplumsal olan arasındaki gerilim başlamış demektir” (Çotuksöken, 2012, s. 71).

İnsanın diğer varolanlarla olan ilişkisini bir bütün olarak ele alan İoanna Kuçuradi, *İnsan ve Değerleri*'nde “kişilerle ve kendimizle ilişkilerimizde,

başkalarının ve kendimizin yapıp ettikleri ve ortaya koyduklarıyla ilginizde, yakın çevremiz, çağımız, geçmiş ve gelecekle bağımızda belli bir bütünlükte bir kişi olarak var olmamızın temelinde ise insan anlayışımız- insandan ve kendimizden beklediklerimizin bulunduğunu (Kuçuradi, 1998, s. 13) ifade eder.

Felsefi antropolojinin kurucusu olarak görülen Kant'a göre ise, insan bir olanaklar varlığıdır; "yani insan çeşitli yetenekleri dünyaya gelirken birlikte getiriyor; fakat bunlar işlenmemiş yeteneklerdir. Onların gelişmesi, geliştirilmesi insanın kendisine kalmıştır. Bundan insan, hem tek kişi, hem de tür olarak sorumludur" (Mengüşoğlu, 1988, s. 44).

Mengüşoğlu'nun felsefi antropolojisine göre, "insanın bütünlüğü ile ortaya çıktığı fenomen ve başarılar şunlardır: bilen, yapıp-eden, değerleri duyan, tavır takınan, önceden gören ve önceden belirleyen, isteyen, özgür ve tarihsel bir varlık olan, ideleştiren, bir şeye kendisini veren, çalışan, eğiten ve eğitilebilen, inanan, sanat ve tekniğin yaratıcısı olan, konuşan, disharmonik, biyopsişik bir varlık olan insan" (Mengüşoğlu, 1988, s. 49). İslam karşıtlığı sorunu insanın diğer insanlara olan davranış ve eylemleri ile doğrudan ilgilidir. Bu nedenle yapıp-eden yani aktif bir varlık olan insanın varlık özelliklerini bilmek bu sorunun çözümü için önemlidir. Çünkü insan ancak, varlık yapısındaki bu olanakları geliştirip, geliştirmedeği oranda insanı anlama ve insanlaşma sürecini tamamlayabilir.

1.1.1 Yapıp-eden Bir Varlık Olarak İnsan

İnsan, yapıp-eden aktif bir varlıktır. İnsanın yapıp-etmesi, aktif olması onun varlık-yapısının bir özelliğidir. Mengüşoğlu'nun insan felsefesi, her eylemi bir yapip-etme, bir aktiflik olarak kavrar; insan yetenekleriyle aktlarından hiçbirisine bir üstünlük tanımaz; onları birbirinden koparmaz; her yapip-etmeye, her etkinliğe insanın bütünlüğü ile katıldığını gösterir. Antropoloji insanın yapip-etmelerinden söz edince, hayatın bütün eylem alanlarını göz önünde bulundurur (Mengüşoğlu, 1988, s. 94).

Bu bağlamda, Mengüşoğlu insanın eylem ve yapip-etmelerini nitelikleri bakımından iki gruba ayırır:

- Naiv yapıp-etmeler
- Refleksiyonlu eylem ve yapıp-etmeler

Naiv eylem ve yapıp-etmelerimiz, doğrudan bir değer-determinasyonuna, doğrudan bir değer-duygusuna dayanır, refleksiyonlu eylem ve yapıp etmeler ise, dolaylı bir değer-determinasyonuna, dolaylı bir değer duygusuna göre olup biterler (Mengüşoğlu, 1992, s. 272).

Refleksiyonlu eylem ve yapıp-etmeler, değerlerin birbirleriyle “çatışması”nda, olup biten eylem ve yapıp-etmelerimizin, tahminlerimizin, niyetlerimizin, isteklerimizin dışında olup bittiği zaman ve halis olmayan bir değer-determinasyonunda meydana çıkar. (...) Araç-değerler alanındaki bütün eylem ve yapıp etmeler de refleksiyonlu olan eylem ve yapıp-etmelerdir. Burada daima “olması gerek” için çalışılır; fakat bu “olması gerek”, dış nedenlerle çarpışmak zorunda olduğu için, her zaman istenilen şekilde sonuçlanmaz (Mengüşoğlu, 1992, s. 272).

İnsansal olanaklar bir bütün olarak birbiriyle ilişki içerisindedir. İnsan yapıp-etmeleri doğrudan ve ya dolaylı olarak, bir değer duygusuna göre gerçekleştirir. Dolaylı olan değer belirlenimi yani araç değerler alanında gerçekleşen yapıp-etmeler refleksiyonlu olan eylemlerdir. Ve bu eylemler araç değerler alanında gerçekleşir.

İnsan bütünlüğü ile katıldığı yapıp-etmelerinde, araç değerlerle ya da amaç değerlerle hareket edebilir. Bu ise, İslam karşıtlığı gibi insanların karşılıklı ilişkilerinde ortaya çıkan sorunlara yol açabilir ya da açmayabilir. İnsanın diğer varlıklardan farkını ve özel yerini belirleyen bu olanakları, onun aynı zamanda değeridir. İnsan değerli eylemlerde, bilim, sanat vb. etkinliklerde bulunduğu ve daha önemlisi değerlerin sesine kulak verdiği, insansal etkinlikleri bir değer haline getirebilme olanağına sahip olduğu için değerlidir.

1.1.2 Değerleri Duyan Bir Varlık Olarak İnsan

Felsefi antropolojiye göre, insanın yapıp-etmeleri gelişi güzel bir biçimde gerçekleşmez, değerler tarafından belirlenir. Bu nedenle, insanı anlamak için ilk önce

yapıp etmelerini/eylemlerini taşıyan değerleri anlamak gereklidir. Mengüşoğlu, insanın değerleri duyan bir varlık olmasını şu şekilde açıklamaktadır;

İnsanın yapıp-etmelerinin gerçekleştirmesi, onun değerleri duyan bir varlık olmasına dayanır. Eğer insan böyle bir yeteneğe sahip olmasaydı, o zaman onun içinde bulunduğu durumlar, karşılaştığı olaylar arasında bocalaması, sallantıda kalması gerekirdi; insan ne yapacağını şaşırır, bazen şunu, bazen de bunu yapardı; böylece insan hayatı rastlantılara terk edilmiş olurdu. (...) İnsan, hayvan gibi, günü gününe yaşamaz; çünkü insanın hayatı belli amaçların, hedeflerin, planların gerçekleştirilmesine bağlıdır. İmdi insan yaşabilmek için amaçlarını, hedeflerini, planlarını, gerçekleştirmelidir. (...) İnsanın, gerçekleştirilmesi gereken eylemlerini düzenleyen, onları önemine göre sıraya koyan bir “organ”a gereksinmesi vardır. Eylemlerin bir düzeni, bir sıralanması, ancak insan bir “değer organı”na, bir “değer duygusu”na sahipse olasıdır. İnsan ancak bir “değer organı”na, bir “değer duygusu”na dayanarak, araç arayarak ve seçerek hareket etmekle istediklerini gerçekleştirebilir (Mengüşoğlu, 1988, s. 97).

Eylem ve yapıp-etmeleri yöneten değerler üç grupta değerlendirilir; bunlar yüksek/amaç değerler, araç değerler ve davranış değerleridir.

İlk değer grubu yüksek/amaç değerler olarak adlandırılır. Bu değer grubuna, “...sevgi, nefret, bilgi, doğruluk, yalancılık, masumluk, saflık, dürüstlük, dostluk, hak ve haksızlık, adalet, güven, güvensizlik, inanma, söz verme, saygı, şeref, iyi ve kötü, gibi değerler girerler” (Mengüşoğlu, 1988, s. 102). Mengüşoğlu tarafından yüksek değerler aynı zamanda halis etik ilkeler olarak ifade edilir.

İkinci değer grubu olan, “araç değerler grubuna ise ilgi ve çıkarın değerleri, yarar, çıkar, kuşku, çekememezlik, kıskançlık, ve vital değerlerle her türlü maddesel değerler ve benzerleri girerler” (Mengüşoğlu, 1988, s. 102). Bununla beraber, araç değerler öznel tavırları yönetir. Bu değer grubu, insanlararası çatışmaların alanıdır. Aynı zamanda göreceliğin hakim olduğu değerlerdir.

Davranış değerleri olarak adlandırılan üçüncü değer grubuna ise, “modanın, zevkin, alışkanlığın değerleri, temelini toplumun sosyal yapısında, ulusların geleneklerinde bulan değerler, davranış, görgü kuralları, zamanla otomatlaşan eylemleri yöneten değerler, sorumsuz-sfer ve benzerleri gibi değerler girmektedir” (Mengüşoğlu, 1988, s. 102). Başka bir deyişle, “insandan insana, ulustan ulusa,

kültür çevresinden kültür çevresine göre değişen değerlere dayanan davranış şekilleri, durumlar hakkındaki yargılar çok kez subjektiftir. Fakat yine de her ulus kendi davranış-şekillerini, geleneklerini başka uluslarınkinden üstün tutar. Burada özellikle kültür çevresine, insan topluluklarına has önyargılar büyük bir rol oynar” (Mengüşoğlu, 1988, s. 108).

Mengüşoğlu’nun belirlemelerine göre; eğer insan kendi değerini, dünyadaki yerini kaybetmek istemiyorsa, o, değerli olana, soylu olana, anlamlı olana ulaşmaya çalışmalıdır. Çünkü anlam ve değer olmadan insan yaşayamaz (1988, s.106). Bu bağlamda yüksek değerlerin insanları birleştirdiğini, araç değerlerin ise ayrıştırıp, çatıştırdığını ve düşmanlığa sürüklediğini unutmamak gereklidir. Tüm bunlarla beraber, insanlar yüksek değerlerin sesini duymayabilir, araç değerleri yüksek değerlerin yerine koyabilir. Mengüşoğlu buna yani, değer duygusunun aldanmasına her çağda rastlandığını belirterek şu ifadelere yer vermektedir;

İnsanlar, biyo-psişik varlık-yapıları bakımından birbirlerinden farklıdırlar. Nasıl bir renk körlüğü, kalın-kafalı ya da zeki olma gibi fenomenler varsa, yüksek değerlerin sesini duymamak gibi bir değer-duygusu sağırlığı da vardır. Böyle bir durumda değerler yer değiştirirler. Örneğin araç-değerler ya da bunlardan birisi, yüksek değerler ya da bunlardan birisinin yerine geçer. Buna öteden beri değer duygusunun aldanması adı verildi. Fakat böyle bir durumda, yüksek değerlerin ya bir bölümünün ya da tamamının bir kenara atıldığı ya da hiç değilse göz önünde bulundurulmadığı görülür. Bireylerde karşılaştığımız bu durum, bazen bütün bir çağın santral bir değeri olabilir. Gerek bireylerde, gerekse çağlarda karşılaştığımız böyle bir durumun insanlar için yıkıcı etkileri olacağı açıktır. Fakat böyle bir çağda bile, yüksek değerlerin geçerlikte olduğu bireyler de (böyle insanlara idealist insanlar denir) hiçbir zaman eksik değildirler. Bunlar, böyle bir çağı düşünceleriyle, eylemleriyle uyarırlar; ve böyle bir yönün yıkıcı olduğunu göstermeye çalışırlar (Mengüşoğlu, 1992, s. 274).

Mengüşoğlu’nun sözünü ettiği, değerlerin yer değiştirmesi, insanın yüksek değerlerin yerine başka değerleri koyduğu, düşünce ve eylemler için, bazen bütün bir çağın merkezi değeri haline gelebilir demektedir. İşte bu “değer duygusunun aldanması”na yaşadığımız çağda da örnekler verebilmek mümkündür. Bu örneklerden önemli biri de tezimizde konu aldığımız İslam karşıtlığı sorunudur.

İslam karşıtlığı yüksek değerlerin dışındaki diğer değerlerle (araç değerler-davranış değerleri) davranan insanların eylemlerinde özellikle ortaya çıkmaktadır.

1.1.3 Özgür Bir Varlık Olarak İnsan

İnsan özgür bir varlıktır. O “kendi yapıp-etmelerini gerçekleştirmek için onlardan birisine veya ötekisine bir öncelik tanıyabiliyor, öncelik tanıdığını yapıyor ötekini bırakabiliyorsa, bu yeteneğini kullanması veya kullanabilmesi için, onun bir olanağa sahip olması gerekir. İşte bu olanak insanın özgürlüğüdür” (Mengüşoğlu, 1988, s. 129).

Mengüşoğlu'nun *İnsan Felsefesi*'ne göre, özgürlük bir olanaktır, gerçekleşmesi, gerçekleştirilmesi insanın kendisinin bir işidir. “(...) özgürlük ‘olanak’ olarak yalnız isteme aktlarının, geist'in değil, insanın bütün aktlarının, bütün yapıp etmelerinin, bütün yetenekleri ve biyopsişik çekirdeklerinin bir işidir; çünkü özgürlük insanın herhangi bir veya birkaç yeteneğinin başarısı değil, insanın bütün yetenek ve biyopsişik çekirdeklerinin bir işbirliği yapmasının bir başarısıdır. İnsan bu başarısının içinde somut bir bütün olarak mevcuttur” (1988, s. 133).

Kant'a göre ise, “özgürlük bir determinasyondur” (Mengüşoğlu, 1988, s. 59). Mengüşoğlu özgürlüğün değerler tarafından belirlenmesini *İnsan Felsefesi* 'nde şöyle açıklar:

Antropolojide insan, bütünlüğüyle nedensellik dışı bir varlık olarak görülmektedir. Çünkü nedensellik insan varlığının dışında kalan bir determinasyondur. İnsan yalnız değerler tarafından, hem de her iki değer grubu tarafından determine edilmektedir. Her iki değer grubunun determinasyonu aynı değildir. Daha önce de gösterildiği gibi, araç değerlerin determinasyonu ile yüksek değerlerin determinasyonu arasında fark vardır. Eğer araç değerler yapıp etmelerimizi tek başına yönetirlerse, o zaman özgürlük ya ortadan kalkar ya da özgürlük için çok az yer kalır. Çünkü burada yapıp-etmelerimiz subjektif ilgi sferi tarafından yönetilmektedir. Subjektif ilgi sferinde ise, insanın kendi çıkarları, kazançları söz konusudur. Eğer insan burada göz önünde tuttuğu çıkarı, kazancı elde etmek istiyorsa, içinde bulunduğu ilişkileri, sağı solu kollamak, ona göre hareket etmek zorundadır. İnsan araç

değerler sferinde kendi çıkar ve yararı içinde kaldıkça, hareketlerini buna göre ayarladıkça, içinde bulunduğu duruma bağlıdır; özgür değildir, ya da özgürlüğü en az dereceye indirmiştir (Mengüşoğlu, 1988, s. 135).

Bu bağlamda, bizim “bütün hareketlerimiz, yapıp-etmelerimiz, aktlarımız, değerler tarafından yönetilirler” (Mengüşoğlu, 1988, s. 133). “Araç değerlerden gelen bir belirlenim, özgürlüğü en aza indirirken, yüksek değerlerden gelen belirlenim altında, insan özgür olmada en yüksek dereceye ulaşabilir” (Mengüşoğlu, 1988, s. 136). Ancak “yüksek değerler tarafından yönetilen yapıp-etmelerimiz özgürdür. Çünkü burada insan içinde bulunduğu ilişkilere, durumlara bağlı değildir; kararlarında, davranışlarında ve yapıp-etmelerinde sağı solu kollamaz; kendi kendisinedir. Bunun içinde insan yüksek değerler alanında yapıp-etmelerini özgür olarak gerçekleştirir; onları başka bir şeye göre değil (çıkar, yarar, subjektif ilgi), değerlerin kendilerine göre düzenler” (Mengüşoğlu, 1988, s. 135).

Bir insan fenomeni olan “özgürlük” insanlararası ilişkilerde önemli bir yer tutmaktadır. İnsanların birbirleriyle olan ilişkilerinde ortaya çıkan İslam karşıtlığı ve benzeri problemlerde insanın özgürlüğü ve sınırları önemli bir tartışma konusudur. İnsan özgürlüğünü değerlerin sesine kulak vererek, içgüdülerinin etkisi altında olmadan gerçekleştirmelidir. Bununla beraber, insanın özgürlüğünü ve bu özgürlüğün diğer insanlara karşı sınırının ne olabileceğini, teminat altına alacak bir kurum-yapı yani devlet kavramı önem kazanmaktadır.

1.1.4 Devlet Kuran ve Disharmonik Bir Varlık Olarak İnsan

İslam karşıtlığı kişilerin birbirlerine karşı yaptıkları muameleye ilişkin bir problem olduğu kadar, devletlerin kendi yurttaşlarına ve başka devletlerin yurttaşlarına karşı uygulamalarında ortaya çıkan bir problemdir. Bu problem insanın devlet kuran bir varlık olması ve insanın disharmonik bir varlık olması ile yakından ilgilidir.

İnsan devlet kuran bir varlıktır. “İnsanın, yapıp-etmelerinin arkasında duran, onları gerçekleştirmeye çalışan bir varlık olabilmesi için, onun aynı zamanda tasarılarına, planlarına inanması gerekir. İnsan bütün bunları, bir sosyal birlik

meydana getirmek ve devlet kurmak yeteneğine borçludur; ancak sosyal birlik ve devlet sayesinde insanın sonsuz yapıp-etmelerinin gerçekleşmesi sağlanabilir” (Mengüşoğlu, 1988, s. 184).

İnsanın devlet kuran bir varlık olması, aynı zamanda onun disharmonik bir varlık olmasının gereğidir. Yani insanın çift kutuplu yapısı, hem iyi hem kötü olabilmesi, birtakım kuralların ve düzenin oluşturulmasını zorunlu kılar. Eğer insan çift kutuplu bir varlık olmasaydı, bir bakıma devletin varlığına da gerek kalmazdı. “İnsandaki disharmoni fenomenini, bunun insan başarılarıyla yeteneklerinin gelişmesindeki etkisini gören ve gösteren ilk filozof Kant olmuştur” (Mengüşoğlu, 1988, s. 289). Kant, disharmoni yerine “antagonizm” kavramını kullanır:

Kant yalnız devleti değil, aynı zamanda insanın gerçekleştirdiği ve gerçekleştireceği her şeyi antagonizme dayatır. Kant “antagonizmden insanlarda birleşmek istemeyen bir birleşmeyi” anlar; “yani insanlarda hem birlikte yaşamaya karşı bir alıkoymak, tek başına kalmak tehlikesiyle karşı karşıya bırakıyor. İnsanda buna neden olan çekirdekler, temelini onun doğal varlığında bulurlar. İnsanda birlikte yaşama için bir eğilim vardır; çünkü böyle bir durumda insan kendisini tek başına kalmaktan daha güçlü hissediyor. (...) Fakat insanda, içinde bulunduğu birlikten ayrılmak, yalnız kalmak içinde güçlü bir eğilim var; çünkü insanda aynı zamanda birliğe, birleşmeye karşı bir direnme var; insanın bu niteliği her şeyi kendisine göre düzene koymak ister ve bundan dolayı da her taraftan bir direnme bekler. İnsan kendisinde başkalarına karşı bir direnme eğilimi olduğunu biliyor. Başkalarına karşı olan bu direnme, insanın yeteneklerini uyanık tutar; onun tembelliğe karşı olan eğilimini yener; ve insan ün, üstünlük ve zenginlik hırsı tarafından hiç istemediği, fakat yine de yakasını bırakmadığı öteki insanlar arasında bir “yere” sahip olmaya itilir (Mengüşoğlu, 1988, s. 185).

İnsan böyle bir donanımı olduğu içindir ki; “(...) kendisinden, kendi durumundan hiçbir zaman hoşnut olamıyor. Bu donatım insanda bir gerginlik yaratıyor; insan bu gerginliği gidermek istiyor. Bunun için de didinmek, çalışmak, yaratıcı olmak zorunda kalıyor. Hegel, bu fenomene “aklın hilesi” adını verir. Bu fenomene nasıl bir ad verilirse verilsin, insan başarılarının gelişmesi, onun disharmonik bir varlık olmasına dayanır” (Mengüşoğlu, 1988, s. 289). Disharmoni fenomeni ile Nietzsche’de de karşılaşılır; “Nietzsche, insan olmayı bir “dissonanz”ın

gerçekleşmesi olarak görür; “Trajedinin doğuşu” adlı yazısında trajediyi insanın disharmonik varlık yapısına dayatır” (Mengüşoğlu, 1988, s. 290).

Felsefi antropoloji insandaki disharmoniye, onun “değer duygusu” ve bir “olanaklar varlığı” olmasında görmektedir. Çünkü “ilk kez insanda yalan ya da doğru söylemek, söz vermek, verdiği sözde durmak ya da durmamak, vefalı ya da vefasız olmak, kendisini bir şeye vermek ya da vermemek, birini bir şeyi sevmek, bir şeyden, birisinden tiksirmek vbg. karşıtlıklarla karşılaşırız. Yine ilk kez insanda kötülük işlemeye, haksızlık yapmaya karşı bir eğilim vardır” (Mengüşoğlu, 1988, s. 290). Çotuksöken ise, disharmoniye “gerilim” olarak adlandırır. İnsanın tüm bu değer ve eylemlerini meydana getiren gerilim, aynı zamanda insanın başarıları için de önem taşımaktadır. Çünkü insanın disharmonik yapısı “onun başarılarının meydana gelmesinde, gelişmesinde önemli bir rol oynar. Bir kez, devlet kurma, din, çalışma gibi varlık koşulları, doğrudan doğruya, öteki insan başarıları ise bunlar dolayısıyla onun disharmonik bir varlık olmasına dayanır. Kendi kendisiyle yetinen, durumundan hoşnut olan bir insan düşünülemez bile; onda her zaman bir gerginlik vardır. (Mengüşoğlu, 1988, s. 291). Bu ise, insanın eylem ve davranışlarında ortaya çıkmaktadır.

İnsanın eylem ve söylemlerinde karşılaşılan, sevmek, nefret etmek, yalan söylemek, doğru söylemek, sözünde durmak veya sözünde durmamak gibi karşıtlıklar insanın topluluk ya da toplum halindeki yaşamında birtakım zorlukları da beraberinde getirir. Bu zorlukları aşabilmek için insan, devletin varlığına ihtiyaç duyar: “Devlet insanın bu iki kutuplu doğasını hesaba katarak onu yazılmış veya yazılmamış kurallarla, önlemlerle dizginlemek zorundadır. Bu kurallara ve önlemlere yasa adı verilir. Devlet yasalarının görevi, tekleri, devletin kurumlarını, birbirleriyle olan ilişkilerinde korumak, onların yetki ve özgürlüklerinin sınırını çizmektir” (Mengüşoğlu, 1988, s. 188).

İnsanın disharmonik yapısı onu başka başka iyi veya kötü eylemlerde bulunmaya iter. Devlet dediğimiz yapı ise insanlar arasındaki bu dengeyi korumayı amaçlar. Devletlerin toplumsal ve/veya kamusal düzeni sağlamak için koyduğu yasalar yine disharmoniye sahip insan tarafından belirlenir. O insan kendi değerlerine, yarar ve çıkarlarına göre yasalar koyabilir, mevcut yasaları kendi çıkarlarına göre uygulayabilir veya uygulamayabilir. Bu nedenledir ki, geçmişte

olduğu gibi günümüzde ve hatta belki gelecekte de çifte standart ve ayrımcılıkla karşılaşmak mümkündür ya da mümkün gözükmemektedir. Örneğin, aynı devletin yasaları bir dine olan karşıtlığı yasaklarken, başka bir dine olan karşıtlığı meşru görebilmektedir. Tezin daha sonraki bölümlerinde değinilecek bu ve buna benzer örnekler, insanın çift kutuplu varlık olmasının bir dışavurumudur ya da görünümüdür.

1.2 İslam Karşıtlığı ve Dil Bağlamı

İnsanın varlık bütünlüğü ile ortaya çıkan tüm fenomenler ve insanın başarıları dil ile ifade bulmakta ve dil sayesinde başkalarına bildirilebilmektedir. Dil yalnızca konuşma eylemini gerçekleştiren organ olarak anlaşılmaktan çok, insanın zihninde yapıp etmelerini ilk olarak bir değerlendirmeye aldığı ve düşünsel edimlerin olduğu "bilişsel ve duygusal" bir araç işlevi görmektedir. İnsan herhangi bir şeyi yapmadan önce âdeta bir iç-konuşma ile onu dile getirmektedir. Bu sebeple insanın dil ile öncelikli olarak yönelimleri ve ardından da eylemleri arasında aktif bir ilişkisi bulunmaktadır.

İnsan dili olmadan “ne bilgi, teknik, sanat gibi başarıların yaratıcısı olabilirdi, ne de onun yapıp-etmesi, değer duygusu, özgürlükleri vb. kendisi için bir anlam ifade edebilirdi (Mengüşoğlu, 1988, s. 212). İnsan gördüğü, işittiği, düşündüğü, hissettiği, bildiği, anladığı, niyet ettiği her şeyi; gerçekleştirmiş ve gerçekleştirmekte olduğu şeyleri başka insanlara dil ile bildirir. İnsan, dil yardımıyla başkalarının düşüncelerini, tavır ve hareketlerini öğrenir (Mengüşoğlu, 1988, s. 214).

İnsandaki dilin önemine birçok düşünür de vurgu yapmıştır. Bunlardan biri de Heidegger’dir. Ona göre, “dil varlığın evidir” varlık ancak kendini dilde bulur. İnsan ne ise, dil sayesinde odur; çünkü insanı insan yapan dilidir. Wilhelm von Humboldt’a göre ise, insan ancak dili sayesinde insandır (Mengüşoğlu, 1988, s. 212). “Her insan, her toplumun kendisinin ne olduğunu, niteliklerini dili sayesinde açığa çıkarır. Bundan dolayı dil, hem insanın kendisinin, hem de onun dünyasının bir aynasıdır. Ancak dil sayesinde insanın kendisi, dünya, bütün varolan şeyler hakkında ne düşündüğünü öğreniyoruz. Dilin yardımı ile toplumların dünya görüşlerini,

kültürlerini tanıyoruz” (Mengüşoğlu, 1988, s. 218). Sevgiyi, nefreti, düşmanlığı, hakareti ya da övgüyü dil sayesinde bildirebiliyoruz ya da bilebiliyoruz.

İnsan yapıp-etmelerini, eylemlerini, istemelerini ve düşüncelerini dili sayesinde diğer insanlara bildirebilmektedir. Bu sebeple dil-düşünme-dışdünya arasında sıkı bir bağdan söz edilebilir. Platon ve Schopenhauer gibi birçok filozof da düşünme ve dil arasındaki bu sıkı bağa dikkat çeken görüşlere yer vermişlerdir.

Dil ile düşünme arasındaki sıkı bağ üzerine ilk kez dikkati çeken Platon olmuştur. Platon’a göre, “düşünme, insanın içinden kendi kendisiyle yaptığı bir konuşmadır. İnsan, bir şeyi düşündüğü zaman, onu aynı zamanda dil ile hiçbir konuşmaya başvurmadan, kendi “içinden” anlatmaya çalışır. Düşünme ile dil arasındaki bağ, ihmal edilirse, dil ile varlık-dünyası arasında kurulması gereken bağ da kurulamaz. O zaman kelimeler boş birer klişe haline gelirler (Mengüşoğlu, 1992, s. 238). Ona göre düşünme bir monologdur. “İnsan düşündüğü zaman bu düşünüleni dil ile ifade eder; insan çok kez sessizce, bazen de sesli olarak kendi kendisiyle konuşur. Düşünme ile dil el ele vererek birlikte yürürler” (Mengüşoğlu, 1988, s. 213).

Schopenhauer ise düşünmeye bir öncelik tanır. Schopenhauer’a göre düşünme, dili meydana getirir; düşünme olmadan “soyut” bir bilgi, “kavramlara dayanan bir bilgi” olmazdı (Mengüşoğlu, 1988, s. 213). Başka bir deyişle, insan ne düşünüyorsa dili ile de onu ifade eder. Dilden dökülen, düşünmenin sözcüklerle, cümlelerle somutlaşmasıdır. İnsanın dillendirdiği bir hakaret ya da nefret ifadesi onun düşünmesinin dile yansımasıdır.

Çotuksöken’e göre ise; “dil dışdünyada varolanları dolaylı, zihinde varolanları doğrudan yansıtır. Aslında dışdünyada varolanlara ilişkin olarak her nasılsa elde edilmiş olan kavramlar, dilde yerini bulur” (Çotuksöken, 1991, s. 50). Bununla beraber dil aynı zamanda insanın geçmişi, geleceğidir. Çünkü “geçmiş, zihinsel ve dilsel olarak yaşatılır; gelecek zihinsel ve dilsel olarak kurulur” (Çotuksöken, 2002, s. 156).

Çotuksöken’in ifadesiyle Uygur’a göre ise dil:

insana tümüyle dünyayı, eylem alanını, varolanı açar; insan dille dünyaya uzanır; dil aynı zamanda yerine başka hiçbir şeyin geçirilemeyeceği bir

bildirişim aracıdır. İnsan dünyasındaki, bireyler arasındaki iletişim en yetkin biçimde ancak dille sağlanabilir; bu da bildirişimden başka bir şey değildir. “bildiğini, bilmediğini; yaptığını, yapmayacağını; yaptırmak istediğini, istemediğini hep dille başkalarına bildirir insan (Çotuksöken, 1995, s. 61).

Çotuksöken, insanlararası iletişimde dil ve düşünmenin önemine vurgu yaparak, şu ifadelerle yer vermektedir;

iletişimin oluşması için dilsel göstergelerin ortak kavramsal alanlarla bağ kurucu bir nitelikte belirmesi gerekmektedir. Asıl iletişim, temelde, zihinsel planda kurulmaktadır. İletişim dil alanına geçirilir, geçirilebilir; ama aslında iletişim düşünme alanında, kavramların oluşturduğu alanda kurulur. Gösterimsel olarak da iletişim dilde, dil alanında kurulur. İletişimde dil dolayımı, iletişim olgusunun gerekli ama yeterli olmayan koşuludur; iletişimin yeterli koşulu ise zihinsel düzlemde kendini gösterir. Ancak iletişim olgusunun gerçekleşmesinde düşünme ve dil-düşünce- birlikteliği asıl bağlamı oluşturur ve düşünme ile dilde varolanlar birbirinden ayrılmaz bir birliktelik kurarlar (Çotuksöken, 1991, s. 52).

Dil sadece “bir işaretler, bir sesler sistemi değildir; dil, insanla insan, insanla varolan şeyler arasında birleştirici bir bağ kuran bir varlık-alanıdır; bir anlam sistemidir” (Mengüşoğlu, 1992, s. 234). Dil ile varlık-dünyası arasındaki karşılıklı bağ, kelimelerle bir şeyi görmek, bir şeyi düşünmekle sağlanabilir (Mengüşoğlu, 1992, s. 235). Bu bağlamda Mengüşoğlu şu görüşü ifade etmektedir:

Dilin varlık-yapısı ile bütün varolan şeylerin yapısı arasında sanki bir “korelasyon” (karşılıklı bağ) vardır. Çünkü dilin öğeleri, varlığın öğelerini saptıyor. Örneğin sıfatlar, varlık-dünyasındaki niteliği ifade ediyorlar. İsimlerle birlikte gelen nitelikler, bu taşıyıcı olanın özelliğini gösteriyorlar. Sayılar, varlık-dünyasındaki niceliği ifade ediyorlar. Bağ kuran kelimeler ve edatlar, olup biten bir olayın zamanını, yerini, yönünü, nedenini gösteriyorlar. Fiiller, hareketleri, yapıları-edileni, olup biten şeyleri gösteriyorlar. Ünlemler, insanın bir şey karşısında gösterdiği şaşkınlığı, hayranlığı anlatırlar. Zarflar, fiillerin, tarzlarını; “bağ kuran kelimeler”, temellendirmeyi, bir şeyin, yani olup biten bir şeyin “neden” lerini, “niçin” lerini gösterirler (Mengüşoğlu, 1992, s. 235).

İnsan sıfatlarla, zarflarla, fiillerle kısacası sözcüklerle düşüncelerini aktarabilme olanağı bulabiliyor. İnsan “ancak dil ile başka insanlarla anlaşabiliyor ya da anlaşamadığını görüyor. Birbirini anlama veya anlamama da dilin özel bir başarısıdır (Mengüşoğlu, 1992, s. 242).

Dilin aynı zamanda birbirine karşıt iki işlevi de bulunmaktadır. İnsan dili sayesinde olayları istediği gibi yorumlayabilir, doğru konuşabilir, yalancılık yapabilir. Kendisini gizleyebilir veya istediği gibi gösterebilir.

Dil, bir yandan insanın kendisini, iç hayatını, yaptıklarını, ettiklerini, niyetlerini olduğu gibi bildirmesini sağlar. Öte yandan insanın kendisini saklamasına, gizlemesine, yaptıklarını ettiklerini, niyetlerini başka şekilde göstermesine olanak sağlar (...). Dilin bu iki işlevi hayatta önemli roller oynar. Bu sayede demagog, yalancı istediği gibi konuşur, dilediği gibi olayları, fenomenleri değiştirerek, kendi niyetlerini maskeleyebilir; dürüst insan da olup bitenleri, niyetlerini olduğu gibi anlatır. Dürüstlük ve yalancılık gibi birbirine karşıt iki fenomen ortaya çıkar (Mengüşoğlu, 1992, s. 242).

Dil, insanın yapıp-etmeleriyle ortaya çıkan tüm başarılarını ifade etmesinde önemli araçtır. İnsanı diğer canlılardan ayıran özelliklerden biri düşünme yetisi ve dilidir. Dil düşüncenin bir yansımasıdır. İnsan dili sayesinde düşündüğü şeyleri ayrıntılı olarak ifade edebilir, soyut düşüncelerini çeşitli dil kalıplarına kelime ve cümlelere dökerek somutlaştırabilir.

Düşüncenin aynası olarak ifade edilen dil eğer problemlidir, esasında düşünce problemlidir. Çağımızın temel problemlerinden biri de bu dil bağlamında yansımaları bulan nefret ve düşmanlıktır. Bunun en tipik örnekleri İslam düşmanlığı, anti-semitizm, yabancı-yerli kavgaları, siyah ırk-beyaz ırk ayrımları gibi belli bir insan topluluğuna yönelik kitlesel bir tavır koyma ve eylemlerle sonuçlanan düşünceler ve söylemlerdir. Bu ise, yaşadığımız çağda insan hakları bilgisiyle bakıldığında büyük ölçüde anlaşılabilir ve hatta ancak insan hakları bilgisiyle çözümlenebilecek, ardından da çözülebilecek sorunlardır.

2. BÖLÜM

İSLAM KARŞITLIĞI

2.1 İnsansal, Tarihsel ve Toplumsal İlişkiler Bakımından İslam Karşıtlığı

İnsanın tarihsel ve toplumsal bir varlık oluşu, bazı yapısal özellikleri onu devlet kurmaya mecbur bırakmıştır. İnsanoğlu kurmuş olduğu devletler aracılığıyla kültürel, sosyal, siyasal, ekonomik ilişkiler geliştirmiş ve bunun doğal bir sonucu olarak birçok medeniyet tarih sahnesinde belirmiştir. Bu medeniyetler ilk aşamada yukarıda sayılan nedenlerle kurulmuş olsa da zamanla toplumların kültürel, ahlaki veya dini değişim ve dönüşümlerinden etkilenmiştir.

Bu değişim az da olsa kimi zaman birleşmeleri; toplumsal akrabalık ve kaynaşmaları sağlarken; çoğu zaman da çatışma ve kavgaları hatta çoğu kez din merkezli medeniyet savaşlarına yol açmıştır. Nitekim günümüzde “Samuel Huntington’ın ‘Medeniyetler Çatışması’ tezi ile Francis Fukuyama’nın ‘Tarihin Sonu’ gibi tezleri ve çalışmaları bu çelişiklere teorik malzeme sağlamakta ve hatta entelektüel dünyada zemin hazırlayarak bir tür meşruluk ve saygınlık sağlamaktadır” (Aktaş, 2014, s. 46)¹.

Huntington tezini sürekli olarak, biri bir diğerini “öteki” kabul eden/ettiren iki kutuplu bir algı oluşumu üzerine bina etmiş ve bu çerçevede bir Batı-Doğu, Hristiyan-İslam ve mezhepsel ve kültürel çatışmalara vurgu yapmıştır. Öyle ki Huntington, önümüzdeki zaman içerisinde dünya “Batı’daki Katolik Hristiyan, Çin’deki Konfüçyüs, Japon, İslam, Hindu, Slav-Ortodoks, Latin Amerika ve Afrika olmak üzere sekiz medeniyet bölgesine” (Aktaş, 2014, s. 48) bölünerek bu medeniyetler arasındaki ayrışmalar ve çatışmaların büyük savaşlara neden olacağını ileri sürmektedir.

Bunun yanı sıra yine bu görüşü destekleyen bilim adamlarından Fukuyama ise “Tarihin Sonu” isimli tezinde Huntington’dan farklı olarak Soğuk Savaş’tan galip çıkan “batının mutlak üstünlüğünü” vurgulayarak diğer medeniyetlerin artık bu realiteyi kabul etmesi gerektiğini ve açıkçası “artık Batı ile çatışmaya girmeye cesaret edecek” (Aktaş, 2014, s. 50) bir gücün kalmadığını savunmaktadır.

¹ <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/16/1950/20395.pdf>

Dolayısıyla Fukuyama'ya göre Batıda Batının kendi “değerlerinin” (çoğunlukla Hristiyanlığın), siyasal ve kurumsal yapı ve sistemlerinin ve hatta kültürünün geçerli olması gerektiğini ve diğer oluşumların buna uyması gerektiğini ileri sürmektedir.

Çizilen bu ideolojik çerçeveye uyulmayıp çatışma ve uyuşmazlıkların doğması halinde ise bundan Batının bu kendi sisteminin sorumlu tutulamayacağını ifade etmektedir. Bu tezlere dayanarak, batılı değerler, evrensel değerlerin ta kendisidir anlayışı temellendirilmektedir. Ancak bu doğru mudur? “batılı değerler, elbette evrensel bir öze sahiptir; ancak batının kültürel ve tarihi mirasının damgasını da taşımaktadır. Bu mirasın içinde Hristiyanlık, Roma, Haçlı Seferleri, Sanayi Devrimi, Birinci ve İkinci Dünya Savaşları vardır. Bugün kabaca, ‘Batılı değerler’ diyebileceğimiz demokrasi, insan hakları, eşitlik, özgürlük gibi kavramların içi, bu tarihi süreç içinde doldurulmuş, sınırları bu kültürel atmosferde şekillenmiştir” (Okumuş, 2007, s. 121).

Doğrusunu söylemek gerekirse günümüzde bu etno-kültürel, dini ve siyasi çatışmalar sadece devletler düzeyinde devam etmekle kalmamıştır. Bu çatışma aynı zamanda toplumsal ilişkileri, kültürel-sanatsal ve bilimsel çalışmaları, daha da önemlisi kişinin kişi ile ve devletle olan ilişkilerindeki tutumunu belirlediği durumlar olmuştur. Bunun en somut örneklerinden biri yakın dönemde tanık olduğumuz aynı toplum içerisinde yaşayan insanlar arasında meydana gelen “Boşnak-Sırp-Hırvat” savaşıdır. Bosna-Hersek’in bağımsız bir devlet olmasını “İslamlaşma” tehlikesi olarak gören Sırlar tarafından çıkarılan iç savaşta, Srebrenica gibi birçok Müslüman katilamı/soykırımı gerçekleşmiştir. Uzun yıllar barış içerisinde yaşayan Slav ırkına mensup, aynı dili konuşan Boşnaklar, Sırlar ve Hırvatları birbirinden ayıran din ve mezhep farklılıklarıdır.

Gerçekliğe bakılırsa dünyamızda bu ve bunun benzeri çatışma ve savaşlar sonucunda birkaç blok oluşmaya başlamıştır. Bir yanda gerçek dünyada her ne olursa olsun kendi özvarlığını kabul ve ispata çalışan ayrı ayrı doğu ülkelerinin yükseldiğini görürken, öte yandan bunu görmezden gelen ve bu ayrışmada kendi modernite anlayışını dayatmaya çalışan bir “Batı bloğu” görülmektedir. Bununla birlikte, Doğu ve Batı kavramları da Batı kökenlidir. “İslam toplumları kendilerini hiçbir zaman ‘doğuda’ ya da ‘doğulu’ addetmediler. ‘Doğu’, ancak Asya’nın küçük bir uzantısı olan Avrupa’nın kendisini ‘Batı’ olarak tanımlamasından sonra ortaya çıkan bir

tanımdır. Sizce, insanlık tarihinin merkezinde yer alan coğrafyaya bugün neden ‘Orta Doğu’ diyoruz? Japonya, hangi coğrafi tasnife göre ‘Uzak Doğu’ kabul ediliyor? Tersinden düşünecek olursak mesela Amerika’ya neden ‘Uzak Batı’ demiyoruz?” (Kalin, 2007, s. 15). Dünya üzerindeki bu ayrışmanın olumsuz bir sonucu olarak da dinsel ve kültürel bağdaşmazlıklar her geçen gün daha da belirginleşmektedir.

Bu sorun rasyonel veya düşünsel bir zeminde değerlendirilemediği zaman da toplumda, medyada, eğitimde, söylem ve davranışta, özetle hayatın her alanında ayrımcılık, kin, nefret, fobi, hoşgörüsüzlük ve düşmanlık olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaygın bir anlayışa göre günümüzde “ötekileştirme”, “fobi”, “ayrımcılık” faaliyetlerinin en canlı örneklerinin ırkçılık, “siyah-beyaz”, “doğulu-batılı” düzleminde gerçekleştiği düşünülmektedir. Fakat özellikle son yirmi yılda daha da belirginleşen ama aslında geçmişten bu yana süregelen islamofobi ve İslam karşıtlığı kavramlarının bugün bunların tamamının önüne geçtiği gözlemlenmektedir.

İslam karşıtlığı fikri ilk olarak İslamın doğuşuyla beraber ortaya çıkmıştır. “İslamın ilk ortaya çıktığı yıllardan bu yana genel olarak İslama, özelde de Kur’an, Hz. Peygamber ve Müslümanların aleyhinde dile getirilmiş söylemleri ve çalışmaları aslında anti-islamizmin tarihi arka planı olarak görmek mümkündür” (Hıdır, 2007, s. 83). Bununla birlikte, askeri ve siyasi anlamda ilk kez 1096 yılında 1. Haçlı Seferi ile ortaya çıkmıştır. Bu savaş, Papa 2. Urban tarafından “kutsal toprakların” yeniden Hristiyanların eline geçmesi için başlatılmıştır. Daha sonra ikincisi, üçüncüsü, dördüncüsü, beşincisi, altıncısı ve yedincisi de gerçekleşen bu seferler, Avrupalı Hristiyanlar tarafından, Müslüman Ortadoğu’ya açılmış savaşlardır.

Tarih boyunca Batı toplumunun İslam anlayışı pek bir değişiklik göstermemiştir. İspanya’daki Endülüsler dönemi ile beş yüzyıllık birlikte yaşama tecrübesi de bu anlayışın değişmesine neden olamamıştır. Batının İslam anlayışı tamamen bir “tehdit algısı”ndan ibarettir. Esasında, “Batılı İslam algısının birtakım sabitelerine işaret edilebilir. Örneğin VIII. Yüzyılda İslam karşıtı ilk polemikleri kaleme alan Şamlı St. John’un (Yuhanna ed-Dımaşkî) Hz. Peygamber’i ‘sahte peygamber’ olarak suçlamasıyla, iki binli yıllarda Amerikalı Evangelist Jerry Falwell’in Hz. Peygamber’in ‘terörist’ olduğunu söylemesi arasında göz ardı edemeyeceğimiz bir süreklilik vardır” (Kalin, 2007, s. 14).

Tarihi ve kökenleri çok eskilere dayanan İslam karşıtlığı için, 11 Eylül 2001 tarihi önemli bir kırılma noktası olmuştur. Bu tarihte, El-Kaide terör örgütü tarafından Amerika Birleşik Devletleri'ndeki ikiz kulelere uçak saldırısı gerçekleştirilmiş ve yaklaşık 3 bin kişinin yaşamını yitirmesine neden olmuştur. Saldırlardan sonra Doğu-Batı, islamofobi ve İslam karşıtlığı tartışmaları yeniden gündeme gelmiştir. Bu tartışmalar halen tüm hızıyla devam etmektedir.

Bu tartışmalarla birlikte, İslam karşıtlığı kendisini Batı dünyası olarak adlandıran Avrupa, Amerika ve Avustralya'yı içine alan ülkelerde yaygın ve etkili bir durum olsa da, sorunun sadece Doğu-Batı ekseninde tartışılması doğru bir yaklaşım olarak gözükmemektedir. İslam karşıtlığı yalnızca “Batılılar” tarafından “Doğululara” ya da “Hıristiyanlar” tarafından “Müslümanlara” uygulanan bir düşmanlık biçimi değildir. Sorunu Doğu-Batı veya oryantalizm çerçevesinde tartışmak da sorunun eksiksiz ve tam bir biçimde ortaya konulmasına engel olmaktadır. Bu düşmanlık Çin’de herhangi bir dini inancı olmayan kişilerde, İsrail’de Yahudilerde, Myanmar’daki Budistlerde olduğu gibi dünyanın farklı bölgelerinde seküler ve ya dini farklı gruplarda ortaya çıkabilmektedir.

Bu ayrımla beraber, islamofobi ve İslam karşıtlığı tartışmalarının Batı ekseninde gerçekleşmesinin birkaç nedeninden söz etmek gereklidir. Bunlardan ilki batının insan haklarının ve demokrasinin mucidi ve düzenleyicisi olma iddiasıdır. Bu iddia beraberinde birtakım sorumluluklar da getirmektedir. Bu sorumlulukların başında ise “tarafsızlık” gelmektedir. Şöyle ki insan hakları ihlallerine maruz kalan bir birey ya da topluluk için din, dil, ırk ayırımı yapmaksızın tarafsızlığını koruyabilmek son derece önemlidir. Örneklendirecek olursak, Filistin’de başta yaşama hakkı olmak üzere temel hak ve özgürlükleri ihlal edilen Müslümanların uğradıkları insan hakları ihlallerine siyasi açıdan yaklaşmak, Batıyı ve batılı kuruluşları bu tartışmaların tarafı yapmaktadır.

Tartışmaların bir başka boyutu ise, Avrupa ve Amerika’da azınlık olarak yaşayan Müslümanlara karşı 11 Eylül öncesinde de varolan ancak saldırılardan sonra şiddetini arttıran birtakım ayırıcı ve ötekileştirici muamelelerdir. Yaygın bir anlayışa göre ise, dünya üzerinde Müslüman karşıtlığının artmasında en etkili araç medyadır. Uluslararası dev medya kuruluşları ve yine Hollywood filmleri ile İslam ve Müslüman korkusu âdeta oluşturulmaktadır. Uluslararası kamuoyuna yön veren

büyük medya kuruluşlarının tamamının “Batılı” olması da İslamofobi ve İslam karşıtlığı fikrini yaymak isteyenlerin elini güçlendirmektedir.

2.2 İslam Karşıtlığı Kavramı ve İslamofobiyle İlişkisi

Yunanca “phobos” kelimesinden türetilen fobi (*phobie* veya *phobia*) genel olarak korkuyu ifade etmekte ve eklendiği kelimelere korku anlamı yüklemektedir. Fobi veya fobia, normal koşullarda korkulmayacak belli bir durum ya da nesne karşısında ortaya çıkan olağandışı korku halini anlatmaktadır. Bu olağandışı korkulara genelden özele doğru agorafobi (açık alan fobisi), klostrofobi (kapalı alan fobisi), kitinofobi (böcek korkusu), araknofobi (örümcek korkusu) gibi korku türleri örnek verilebilir. Bu tip korkuların tamamında bir nesne ya da mekâna ilişkin bir bağlantı bulunmaktadır. Öyle ki kişi o ortamda bulunduğu veya o nesneyle karşılaştığı zaman psikolojik bir gerilim başlamakta ve kişi kendini kötü hissetmekte; hatta bazı durumlarda bu durum nefret, iğrenme, tahammül edememe boyutuna ulaşmaktadır.

Öte yandan günümüzde kişi ile nesne arasında böyle bir ilişkinin olmadığı, fakat aynı belirtileri yansıtan olgularda da “fobi” kelimesinin sıkça kullanıldığına da rastlanmaktadır. Özellikle sosyal olgularda, kişinin bir başka kişi ile olan ilişkisinde görülebilen; korku ile birlikte nefret, tahammülsüzlük ve saldırganlık doğuran davranışsal/eylemsel sorunlara da aynı ad verilmektedir. Bunun en tipik örneği bugün İslamofobi diye adlandırılan İslam korkusudur. Başka bir deyişle ve “en basit anlamıyla “İslam karşıtlığı” olarak ifade edebileceğimiz “anti-islamizm”², islamofobinin bir sonucu olmaktadır. Zira islamofobide henüz İslam ve Müslümanlardan korkma ve şüphe etme halinde olan durum, anti-islamizmde psiko-patolojik bir hal almakta ve “İslam karşıtlığı”na yol açmaktadır. Bu açıdan mesele, İslama ve Müslümanlara yönelik olarak daha da kaotik bir durum arzemiş olmaktadır” (Hıdır, 2007, s. 83). Halbuki “fobi” dediğimiz insan ile diğer varlıkların ilişkisinde ortaya çıkan bu patolojik durumun insanlararası ilişkilerde bir tanım ve bir yer bulması yani bir nesneye karşı olan korku ve nefretin; aynı biçimde insansal bir fenomen olan “inanç” ekseninde adlandırılması, sürdürülebilmesi ve bunun herhangi bir sosyal, felsefi veya siyasal zeminde yer bulabilmesi problemli görünmektedir.

² Tez içerisinde İslam karşıtlığı anlamında kullanılmaktadır.

Çünkü bilindiği gibi ruhsal bir durumun toplum bilimlerinde bir kavram oluşturabilmesi daha doğrusu bunun kanıtlanabilmesi güçtür. Bu nedenle “fobi” diye tanımlanan hastalıklı bir duruma ancak onaylanamayacak, temellendirilemeyecek bir varlık anlayışı çerçevesinde bakılabilir. İkinci dünya savaşı yıllarında Adolf Hitler’in öncülük ettiği Almanya ve İtalya’da görülen Yahudi karşıtlığı da bunun benzer bir örneğidir. Dolayısıyla rahatlıkla fobi diyemeyeceğimiz İslam-karşıtlığı; kendisi gibi olmayana, kendisi gibi düşünmeyene ve inanmayana ya da kendisine “yabancı” olana karşı duyulan öfke ve olumsuz eylemlerde bulunma hali olarak karşımıza çıkmaktadır. Daha önemlisi İslam karşıtlığı olgusunun herhangi bir nedenle (bu neden ne olursa olsun) mazur görülmesi gereken bir hastalıktan öte, düşünsel ve eylemsel anlamda bir sosyal sürüklenmenin yol açtığı bir anlayışsızlık bağlamında incelenmesi gerekmektedir. Bu nedenle, bu çalışmada sadece edilgin bir duruş olan korkudan, İslamofobiden çok, nefret ve ayrımcılık üzerine bina edilmiş bu ideolojik ve önyargılı tutuma, İslam karşıtlığı demek daha doğru ve yerinde olacaktır.

Canatan’a göre İslam karşıtlığı, başka bir deyişle “anti-islamizm, İslam ve Müslümanlar hakkındaki eleştirel tavırları değil, aşağılayıcı, ötekileştirici ve düşman gösteren bilinçli, kötü niyetli ve sistemli bir harekettir. Elbette İslam ve Müslümanlar eleştirilebilir, ama eleştiri hiçbir zaman başkalarını aşağılamak, düşman göstermek ve ötekileştirmek için yapılamaz” (Canatan, 2007, s. 58). Bu ötekileştirme iç ve dış politikalarda kullanılan bir düşmanlığa varabilmektedir.

Nitekim “demokrasinin ve özgürlüklerin beşiği olarak kabul edilen Amerika Birleşik Devletleri’nde 11 Eylül olaylarından itibaren kendini gösteren islamofobi ve İslam karşıtlığının etkisiyle Müslümanlar hedef alınarak alınan kararlar, yapılan düzenlemeler, ortaya konulan tepkiler, hakaretler, saldırılar, sınırlandırmalar, zorlaştırmalar, baskılar, vatandaşlıktan çıkarmalar, yağmalamalar, tehditler, korkutmalar, sindirmeler, yaralamalar, öldürmeler vs., Müslümanlar için bu ülkeyi adeta çekilmez hale getirmiştir³” (Okumuş, 2007, s. 235).

Yine Avrupa’da ortaya çıkan ve İslam karşıtı bir örgüt olan Pegida (Patriotic Europeans Against the Islamization of the West) hareketi, kendilerini “Batının İslamlaşmasına Karşı Vatansever Avrupalılar” olarak adlandırmaktadır. Yaklaşık iki

³ Konu, araştırmacı Ejder Okumuş’un ABD’nin New York, Louisiana, Nevada, Georgia, Ohio, Illinois, New Jersey ve Connecticut eyaletlerinde farklı şehirlerde yaptığı gözlemlerden elde ettiği veriler çerçevesinde ortaya konmuştur.

yıl önce, 20 Ekim 2014 tarihinde Almanya'nın Dresden kentinde kurulmuştur ve günümüzde onbinlerce destekçisi bulunmaktadır. Pegida, İslam karşıtı pankartlar ve sloganlar eşliğinde her pazartesi günü toplu eylemlerini gerçekleştirmektedir. Amaçlarının Hristiyan-Yahudi batı kültürünü koruma hakkı çerçevesinde İslamın yayılmasına karşı gelmek olduğunu ileri sürmektedir. Almanya ve Avrupa'da yaşayan ve "batı kültürü"ne uyum göstermeyen göçmenlerin sınır dışı edilmesi gerektiğini savunmaktadır.⁴

İslamı şiddet ve terörle ilişkilendirmek, bilimsel çalışmalarla da desteklenmektedir. Ortadoğu'daki çalışmaları ile meşhur araştırmacı Bernard Lewis 2003'te yayımlanan *The Crisis of Islam: Holy War and Unholy Terror* adlı kitabında şu sözleri dile getirmektedir; "Müslümanların çoğu fundamentalist değildir, çoğu fundamentalist de terörist değildir; fakat bugünkü teröristlerin çoğu Müslümandır ve bunlar, kendilerini övünerek böyle tanımlamaktadır" (Okumuş, 2007, s. 242). Lewis' in birtakım önyargılara dayalı bu tespitinin ise, bugün yerini İslam karşıtı tepkilerin sesini yükselttiği öfke ve şiddete dayalı eylemlere bıraktığı apaçık görülebilmektedir.

Dünya üzerinde giderek artan terör ve şiddet olayları istatistiki olarak ele alındığında Müslümanların diğer dini etnik vb. gruplara göre terör ve şiddet olaylarına karışma oranları acaba nedir? Müslümanların diğer din, etnik vb. gruplara göre terör ve şiddete maruz kalma oranı nedir? Doğu Türkistanlı Müslümanlara Çin Halk Cumhuriyeti tarafından uygulanan şiddet, ayrımcılık ve dini inanca yönelik baskılar, Arakanlı Müslümanların Myanmar Devleti ve Budist çeteler tarafından gördükleri insanlık dışı muamele, Filistin'de yaşayan Müslümanların İsrail ve siyonist Yahudiler tarafından gördükleri sistemli soykırım ve göçe zorlanma gibi örnekler, "terör ve şiddet sadece Müslüman kaynaklıdır" tezinin bir önyargıdan ibaret olduğunu açıkça göstermektedir.

Terör insanlık tarihi kadar eski ve "insan" ile ilgili bir olgudur. Bu fenomen bir dine özellikle de İslama ait değildir. Ancak Müslümanlar tarafından gerek bireysel, gerekse toplu bir şekilde gerçekleştirilmiş bir şiddet veya terör eylemi, dünya basınına uzun süre meşgul etmekte ve en büyük tehlike olarak tanımlanan İslam terörüne sürekli olarak dikkat çekilmektedir. Bu sorunda son yıllarda

⁴ ayrıntı için bakınız, (Alkan, 2015, s. 275-287), gazi.edu.tr/posts/download?id=132574

kendilerini İslamcı olarak adlandıran “El-Kaide”, “Daeş” gibi terör örgütlerinin eylemlerinin büyük etkisi olsa da, bir taraftan Yahudi terör örgütleri ya da Hristiyan terör örgütleri vb. de dünya gündeminden uzakta insanlık dışı eylemlerine devam etmektedir.

Bu tezlere dayanarak temellendirilen ve oldukça yaygın olan görüşlere göre İslam karşıtlığı, 11 Eylül 2001’den hemen sonra Müslümanların terör eylemleri nedeniyle ortaya çıkmıştır. Oysa bu doğru bir yaklaşım değildir. Diğer ideolojiler gibi uzun ve derin bir tarihi sürece sahip olan İslam karşıtlığı, 11 Eylül 2001’de El-Kaide terör örgütünün Amerika Birleşik Devletleri’ndeki ikiz kulelere saldırmasıyla yeniden canlılık göstermiştir. Batı dünyası ve medyası bu tarihten itibaren Müslüman bir bireyin ya da Müslüman bir topluluğun ayrımcılık, işkence ve hatta öldürülmeye kadar giden kötü muameleye maruz kalmasını “terör” veya “kamu güvenliği” gibi gerekçelerle meşru görmeye başlamıştır.

Bu konuyu inceleyen İngiltere’deki Runnymede Trust adlı kuruluş tarafından desteklenen ve çeşitli dinlere mensup üyeler tarafından oluşturulan bir komisyonun 1997 yılında yayınladığı *Islamophobia: A Challenge for Us All* başlıklı raporda; kavramsal çerçeveye göre islamofobi, dört boyutlu bir fenomen olarak betimlenmektedir;

İslamofobinin en derin boyutunu medya ve günlük konuşmalarda karşımıza çıkan önyargılar oluşturmaktadır. Kavramsal çerçeveye göre önyargılar kendi başına ve soyut şeyler olmayıp, ayrımcılık ve dışlanma gibi davranış boyutlarında ortaya çıkan ve gözle görünür olgular olarak tanımlanmaktadır. Ayrımcılık, iş pazarı, eğitim ve sağlık gibi sektörlerde görülürken, dışlanma; siyaset ve yönetim pozisyonlarında söz konusudur. Son olarak islamofobinin bir başka boyutu daha var ki, bu boyut 11 Eylül’den sonra giderek önem kazanmıştır: Fiziki şiddet. Fiziki şiddet, Vandalizm ve fiziksel saldırılar şeklinde karşımıza çıkabildiği gibi sözlü şiddet olarak da tezahür etmektedir (Canatan, 2007, s. 24).

İslam karşıtlığıyla ilgili olarak çalışma yapan kuruluşların neredeyse tamamı “islamofobi” kavramını kullanmaktadır. “1994 yılında Avusturya Basın Ajansı’nın (APA) Ürdün Velihtının İslamofobiyle ilgili bir uyarısını içeren haberi yayımlamasıyla bu kavram ilk defa Avusturya basınında yer almış oldu” (Hafez, 2007, s. 359). Sonrasında 1996 yılında İngiltere’de Runnymede Trust tarafından kurulan ve kendisini “İngiltereli Müslümanlar ve İslamofobi Komisyonu”

(Commission on British Muslims and Islamophobia) olarak adlandıran bir kurul tarafından kullanılmıştır. Bu kurulun çalışmaları İslamofobi teriminin ünlenmesinde önemli bir etken olmuştur. Ancak İslamofobi kavramı günümüzde yaşanan, İslama ve Müslümanlara karşı sistemli ve örgütlü düşmanlığı tam olarak karşılamamaktadır. Korkudan ziyade düşmanlık diyebileceğimiz bu davranışları “İslam karşıtlığı” diye adlandırmak daha doğru olacaktır.

Küresel bir düşmanlık biçimi olarak iç ve dış politikada kullanılan İslam karşıtlığı hareketleri siyasetçilerin ve aydınların bu konudaki görüşleri bir içerik analizine tabi tutulduğunda “farklılık tezi”, “eşdeğersizlik tezi” ve “çatışma tezi” adlı üç farklı düşünceyi ortaya çıkarmaktadır.

1. Farklılık tezi: söz konusu gruplara göre İslam “farklı” ve “başka” bir dindir. Bu farklılık ve başkalık, Batı dünyasında yaşayan Müslümanların “göçmen” ve “yabancı” kökenlerine atfı yapılarak iyice pekiştirilmektedir. Bu teze göre Batı medeniyetinin temelleri Yunan, Roma, Yahudilik, Musevilik ve Aydınlanma gibi kavramlarla ifade edilirken; İslam, Batı medeniyetinin “dışında” ve ondan “farklı” ilan edilmektedir.
2. Eşdeğersizlik tezi: İslam’ın bazı bakımlardan Batılı kültürel kaynaklardan farklı olduğu doğrudur. Anti-islamistler bu farklılık tezine kültürleri ve dinleri hiyerarşik temelde inşa eden eşdeğersizlik tezini ekleyerek sadece İslam’ın farklı olduğunu söylemekle yetinmiyorlar, aynı zamanda İslam’ın Batılı değerler karşısında “aşağı” bir statüde ve değerde olduğunu iddia ediyorlar. Bu tez, kimi zaman “İslam geri bir kültürdür” söylemiyle, kimi zaman “İslam’da, demokrasi, laiklik ve insan hakları gibi modern değerler yoktur” söylemiyle ifade edilmektedir.

İslam’ın farklı ve başka olduğunu ifade etmek, bir kişiyi anti-islamist olarak tanımlamak için yeterli değildir. Ama eğer bir kişi İslami değerlerin “geri”, Batılı değerlerin ise “ileri” olduğuna veya ilkinin “aşağı”, ikincisinin ise “üstün” olduğuna inanıyorsa anti-islamist bir tutuma sahip olduğunu söyleyebiliriz.

3. Çatışma tezi: Anti-islamizm, ilk iki tezin uzantısında şöyle bir sonuca ulaşıyorlar: Eğer İslam “aşağı” ve “geri” bir din (kültür) ise o halde “ileri” ve “üstün” olan Batı ile bağdaşması mümkün değildir. Bu noktada sadece küresel düzeyde değil yerel ve ulusal düzeyde de Müslümanların Batılı bir ortamda birlikte yaşamaları söz konusu olamaz. Farklı ve eşdeğersiz değerler ve kurallar, insanları bir noktada çatışmaya zorlamaktadır. Nitekim Batı’da yaşayan Müslümanlar, geldikleri ülkelerden getirdikleri dinleri ve kültürleri gereği modern

toplumlara uyum sağlayamamaktadırlar. Dolayısıyla çatışma tezine bağlı olarak aşırı sağ ve ırkçı gruplar başta olmak üzere oldukça geniş bir kesim, bu çatışma durumundan kurtulmaları için Müslüman kökenli azınlıklara iki seçenek sunmaktadırlar: ya uyum (asimilasyon anlamında) ya geri dönüş (Canatan, 2007, s. 43-44).

İslam ve Batı medeniyetleri arasında sosyal, ekonomik, kültürel ve dinsel gibi birçok fark söz konusudur. Ancak bu farklılık tüm medeniyetlerde olduğu gibi, ne birini diğerinden daha “aşağı” ne de daha “geri” kılmaktadır. Kültürlerin birbirlerinin farklılıklarını dile getirmesinde herhangi bir sakınca yoktur. Ancak birinin diğerini farklı olmakla birlikte geri ve aşağı gibi ifadelerle eşdeğersiz kılması, çatışmayı da beraberinde getirmektedir. Başka bir deyişle, Batının üstün ve ileri; İslamın ise geri ve aşağı görülen “değer eşitsizliği” görüşü, kişileri çatışma kültürünü doğuran birtakım tutum ve davranışlara sürüklemektedir. Bu teze göre, eğer üstün olan Batı medeniyeti ise, İslam dinine (kültürüne) sahip olanların Batıya uyum sağlaması (asimile olması) zorunludur. Bu ise, İslam karşıtı söylem ve eylemlere yol açan bir süreci başlatmaktadır.

İslam karşıtlığı ve İslamofobi gibi olgulardan söz ederken, başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere Batılı ülkelerin iç politikalarında göstermiş oldukları İslam karşıtı siyaset, dış politikalarında Müslümanların yoğun olarak yaşadığı ülkelere karşı yürütülen siyasetten bağımsız olarak düşünülmemelidir. Şöyle ki İslamofobi yani Müslümanlardan ya da İslama ait her şeyden korkma hali, İslam karşıtlığının yaygınlaştırılması için kullanılan bir dayanak haline gelmiştir. İslamın şiddet içeren bir din, Müslümanların da potansiyel terörist olduğunu içeren yayınlar, başta Avrupa ve Amerika olmak üzere tüm dünyada Müslüman korkusuna yol açmaktadır. Bununla beraber, Müslümanlardan kendisinin ya da yakınlarının zarar göreceğini düşünen bir kişi de savunma refleksi oluşmaktadır. Bu da İslamofobları Müslümanlara karşı yapılan her türlü ayırmacılık, kötü ve insanlık dışı muameleyi makul görmeleriyle başlayan bir sürece itebilmektedir. Bu sözünü ettiğimiz sürece etkisi bakımından üzerinde durulması gereken en önemli araç ise medyadır.

2.3 İslam Karşıtlığı ve Medya

İslam karşıtlığı bağlamında İslamın ve Müslümanların tehdit olarak algılanmasında önemli bir faktör de medyadır. Dünya üzerinde yaşayan insanların birçoğu Müslümanları ve İslam'ı medyanın verdiği bilgiler ölçüsünde tanımaktadır ya da tanıyabilmektedir. Özellikle Batı medyası televizyonlar, filmler, gazeteler, kitaplar, dergiler ve karikatürlerle İslam karşıtlığını sürekli olarak gündemde tutmaktadır. 11 Eylül öncesi de var olan bu tutum, 11 Eylül saldırıları sonrasında daha da şiddetlenerek devam etmektedir.

Toplum üzerinde etkili olan “kitle iletişim araçları”nın yaygın söylemiyle medyanın birkaç işlevi bulunmaktadır. “Günümüzde medyaya, demokratik sistemlerde meşrulaştırıcı bir işlev yüklenmektedir. Başka bir deyişle medya, yöneten ile yönetilenler arasında temel bağı sağlayan en temel mekanizmadır. Bu bağlamda medya, toplumsal (toplumsallaştırma ve eğlendirme), siyasal, ekonomik ve bilgilendirme olmak üzere dört temel işlev yerine getirmektedir” (Göksu ve Saygılı, 2012, s. 93). Medya tüm bu işlevlerini “yöneten ile yönetilenler” arasındaki temel bağ olma özelliğinden ayrı bir biçimde yerine getirmemektedir ya da getirememektedir. Örneğin eğlendirme işlevini yerine getirirken bir dizi ya da film ile yönetenlerin istekleri doğrultusunda mesajlar izleyiciyle buluşmaktadır ya da bilgilendirme işlevini yerine getirmek üzere yapılan yayınlarda, bir kişi ya da grupla ilgili herhangi bir kaynak gösterilmeden yanlış bir bilgi kamuoyuyla paylaşılabilmektedir. Sonrasında düzeltme yapılsa dahi kamuoyuyla paylaşılan bir bilginin oluşturduğu etkinin telafisi pek mümkün olmamaktadır.

Toplumun tamamını etkisi altına alacak ve ikna edecek bir güce sahip olan medya, hedef kitlesi bakımından da küresel bir boyut taşımaktadır. Öyle ki dünyanın farklı bölgelerinde yaşayan insanlar aynı filmi izleyebilmekte, aynı gazeteyi okuyabilmekte ya da aynı haber kanalından bilgi edinebilmektedir. Böyle geniş bir kitleye hitap etmesi açısından ve insanlar üzerindeki etkisi nedeniyle medya dördüncü büyük güç olarak kabul edilmektedir. “Dünya kamuoyunu oluşturan, kültürel ve sosyal norm ve davranışları şekillendiren batılı beş medya devi uluslararası bilgi aktarımını önemli ölçüde ellerinde bulundurmaktadır. Time Warner Inc (ABD), Bertelsman (Almanya), Rupert Murdoch’a ait Corporation Ltd. (Avustralya), HachetteSA (Fransa), Capital Cities (ABD)” (Şeref, 2010, s. 72).

Dünya kamuoyuna yön veren dev medya kuruluşları başta olmak üzere kitle iletişim araçlarının “insan hakları” ve “etiğe” dayalı hareket ettiğini söylemek zordur. Şöyle ki neyin haber olacağı, izleyiciye nasıl sunulacağı, nelerin ön plana çıkarılacağı medyanın (gazetecilerin-şirketlerin-siyasi otoritenin) değer yargılarına göre şekillenmektedir. Çoğu zaman önyargılarla yapılan yayınlar için öznel bir yayın anlayışı ifadesi kullanılabilir. Bu bağlamda dünya kamuoyunu oluşturan dev medya kuruluşlarının tamamına yakınının batılı şirketler olması, batıda oluşan bir ideolojinin, düşmanlığın ve bunun getirdiği söylemlerin medya aracılığıyla dünya kamuoyunu etkilemesini sağlamaktadır.

Medyanın değer yargılarıyla oluşturduğu İslam karşıtı yayınlar, bazen bir bulmacada, dergide, bazen bir radyo programında, çoğu zaman siyasetçilerin konuşmalarında vb. günlük yayın akışı içerisinde kamuoyuyla buluşmaktadır. Özellikle Avrupa medyasından birkaç örnek verebiliriz:

Belçika’daki İslam karşıtı bir oluşum olan Vlaams Blok Partisi’nin dergisi, “Vérité Bruxelloises, “her sayısında vuku bulmuş hırsızlık, saldırı gibi değişik olaylara yer vermekte ve bu yazılarda suçluların da genelde Müslüman ismini taşımasına dikkat çekmektedir. Dahası, dergide bulmacalara yer verilmekte ve bazı kelimeler için şüpheli ve Müslümanları ima eden tanımlar yapılmaktadır” (Aydın, 2007, s. 390). Dergide 2004 yılında “İslam dini hakkında olumsuz algı” oluşturmak üzere yayımlanmış olan bulmaca şöyledir:

1. Hırsızlarda baba: Ali,
2. İslamlaştırılmış belediye: Schaerbeek,
3. Belçika Devleti tarafından kazançları karşılanan İslam bakanları: Ulema,
4. Sadece İslam için kutsal olan: Cihad,
5. Filistin geleneği: Katletmek,
6. En saçma din: İslam,
7. İslamlaşma tehdidi altında olan ülke: Belçika (Aydın, 2007, s. 390).

Bunun gibi İslam karşıtı söylemler, siyaset alanında da sıkça kullanılmaktadır. Avrupa’da yapılan seçim kampanyalarında, siyasi afişlerde Müslümanlara karşı her

türlü nefret ve dini ayrımcılık sergilenmekte ve bunlar medyada yer almaktadır. Bunlardan biri olan Hollandalı siyasetçi ve Özgürlük Partisi Lideri Geert Wilders; “İslam, bizim artık Hollanda’da tahammül edemeyeceğimiz bir şeydir. Faşist Kurân’ın yasaklanmasını istiyorum. Hollanda’nın İslamlaştırılmasını durdurmamız gerekiyor. Bu bundan sonra camilerin, İslam okullarının, imamların olmaması demektir” (Esposito ve Kalın, 2015, s. 18). İfadelerini kullanmaktadır. Bu ve buna benzer ayrımcı ve nefret içeren söylemler seçim propagandaları sırasında medyada sorun olmaksızın dile getirilebilmektedir.

Ayrıca, kitle iletişim araçlarından olan radyolarda da Müslümanlara karşı kullanılan nefret diliyle karşılaşılmaktadır. Michael Savage adlı ünlü ABD’li radyo sunucusu yayınında şu sözlerle yer vermektedir. “Bu insanlar (Araplar ve Müslümanlar) zor kullanılarak Hristiyan yapılmalıdır... Bu belki de onları bir insana dönüştürecek tek şeydir” (Esposito ve Kalın, 2015, s. 18).

İslam/Müslüman karşıtı söylemlerle kitaplarda da sıkça karşılaşılmaktadır. Ancak bu söylem ders kitaplarında da görülmeye başlanmıştır. Örneğin, Danimarka’da 5. sınıf öğrencileri için hazırlanmış bir ders kitabında “Her ne kadar her Müslüman terörist değilse de, her terörist Müslüman’dır” ifadesi geçmektedir (Canatan ve Hıdır, 2007, s.7). Bir ders kitabında yer alan bu cümle henüz ilkökul düzeyinde ders gören, muhakeme yeteneği henüz tam olarak gelişmemiş çocuklar üzerinde büyük etkilere yol açacaktır. İleride Müslümanlara karşı korku, nefret ve düşmanlık beslemeye yetecek nitelikte görünmektedir.

Medya tarafından oluşturulan algı, gerçekleri şekillendirebilmektedir. Van Dijk’a göre, “toplumsal boyutta ideolojilerin medya aracılığıyla kamusal söylemi biçimlendirmesi, bireysel boyutta ‘sosyal biliş’in biçimlendirilmesiyle mümkün olmaktadır” (Göregenli, 2014, s. 59). Günlük yayın akışının olağan bir parçası haline dönüşmüş olan nefret ve ayrımcı dil, Müslümanlara karşı olumsuz kamuoyu oluşmasında büyük bir etken haline gelmiştir. Bu yalnız Avrupa ve Amerika’yı değil dünya toplumlarını etkisi altına almaktadır. Şöyle ki Danimarka’da ya da Fransa’da meydana gelen İslam karşıtı karikatürler dünya kamuoyunu etkileyecek bir hale gelmiştir ya da gelmektedir.

2.3.1 Jyllands-Posten'dan Charlie Hebdo'ya Karikatürler

İslam karşıtlığının medyadaki yansımalarında önemli bir dönüm noktası ise, Hz. Muhammed ile ilgili olarak yayımlanan ve tartışmaları günümüze değin devam eden karikatürlerdir. Tartışma Kaare Bluitgen adlı yazarın, yayımlayacağı çocuk kitabı için, Hz. Muhammed'in görsel tasvirini kullanmak istediğini, ancak bunu çizecek karikatürist bulamadığını iddia etmesi üzerine ortaya çıkmıştır. Bunun üzerine ise, Danimarka'da yayımlanan *Jyllands Posten* adlı gazete tarafından ifade ve basın özgürlüğüne destek vermek gerekçesiyle, 40 karikatüristten Hz. Muhammed'i "kendi anlayışlarına göre" çizmeleri istenmiştir. Ancak karikatüristlerin büyük çoğunluğu gazeteye olumlu cevap vermemiş ve istenilen karikatürleri çizmemiştir. *Jyllands Posten* gazetesinin Hz. Muhammed'i çizme teklifine, ikisi gazetenin kendi çalışanı olmak üzere, toplam on iki karikatürist olumlu cevap vermiş ve sonrasında bu karikatürler gazetenin 30 Eylül 2005 tarihli sayısında "Muhammed'in Yüzleri" başlığı altında yayımlanmıştır. Özellikle gazetenin kendi çalışanlarının çizdiği üç karikatür Hz. Muhammed'e doğrudan hakaret içermektedir. Karikatürler içerisinde en tepki toplayanı ise, Kurt Westergaard'ın İslam peygamberini üzerinde Kelime-i Tevhid yazılı olan bomba şeklindeki sarığıyla çizdiği karikatürdür. Özellikle bu karikatür, İslam peygamberi nezdinde Müslümanları terörist olarak göstermesi nedeniyle, İslam dünyasında büyük tepkilerle karşılanmıştır. Karikatürlerin yayımlanmasından sonra *Jyllands Posten* gazetesine ve Danimarka Hükümeti dünya genelinde protesto edilmiştir. Danimarka Başbakanı Rasmussen ise, söz konusu çizimlerin ifade ve basın özgürlüğü kapsamında olduğunu dile getirerek tepkilerin artmasına yol açmıştır.⁵

Bununla beraber, *Jyllands Posten* gazetesine olumsuz yanıt veren karikatüristlerden biri olan Claus Bigum, Hz. Muhammed karikatürünü neden çizmediğini şöyle açıklamaktadır; "Jyllands Posten gazetesi ifade ve basın özgürlüğünü savunmaktan ziyade, başka amaçlar peşindedir: Böyle bir girişim, İkinci Dünya Savaşı sırasında Nazilerin Yahudilere yaptığı gibi, Müslümanları genelleştirme ve milliyetçiliği güçlendirmek amacına yönelik aptalca bir girişimdir. Bu ifade özgürlüğünü test etmek değil; bana göre ateşe benzin dökmektir."⁶

⁵ http://www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2006/02/060203_cartoon_protests.shtml

⁶ bakınız, Politiken, 16.10.2005

(Kuyucuoğlu, 2007, s. 416) ifadelerini basınla paylaşan Claus Bigum, oluşturulmak istenen provokasyona dikkat çekerek dergiyi eleştirmektedir.

Hız. Muhammed hakkında yayımlanmış karikatürler, Avrupa toplumunda İslama karşı varolan kalıplaşmış değer yargılarını bir kez daha gün yüzüne çıkarmıştır. Çizilen hakaret içerikli karikatürler ifade ve basın özgürlüğü olarak değerlendirilmiş, dünya genelinde yapılan protestolar da şiddet içerikli eylemler olarak nitelendirilmiştir. Karikatürlerin, aşağılama, karalama, nefret söylemi kısmıyla ilgilenilmemiştir. Hız. Muhammed'i terörist olarak gösteren karikatürlerin Müslümanlarca tepkiyle karşılanmasına rağmen, Avrupa'da yayımlanan gazetelerde defalarca yer almıştır. Avrupa Müslümanlarınca açılan davalarda ise, Danimarka Mahkemesi karikatürlerin, "bütün Müslümanları hedef almayan, yalnızca aşırı grupları eleştiren, düşünce ve sanat özgürlüğü kapsamında gerçekleştirilen mizahi eylemler olduğu kararını vermiştir."⁷

Fransa'da yayımlanan *Charlie Hebdo* adlı haftalık mizah ve karikatür dergisi ise, *Jyllands Posten*'in yayımladığı ve büyük tepkilere yol açan karikatürleri 06 Ocak 2006'da tekrar basarak, dünya genelinde büyük tepki toplamıştır. Bu durum, dergiye bombalı saldırı düzenlemeye kadar varan bir süreci başlatmış ve 2 Kasım 2011 tarihinde "Şeriat Hebdo" adıyla çıkarılan sayısından sonra dergiye aşırı gruplar tarafından molotof kokteyli atılmıştır. Tüm bu olaylara rağmen dergi bir adım daha ileri giderek, Eylül 2012 tarihinde Hız. Muhammed'in çıplak halinin yer aldığı karikatürler yayımlamış ve yaklaşık üç yıl sonra dergiye ikinci saldırı gerçekleşmiştir. 07 Ocak 2015 tarihinde 12 kişinin ölümüne yol açan saldırganların ise, El-Kaide'nin Yemen koluna ait olduğu Fransız polisi tarafından açıklanmıştır.⁸

İslam inancına göre, Hız. Muhammed'in herhangi türde bir sureti-temsili yayımlanamaz, yasaktır. Bu durum özelde Müslümanlarla ilgili olsa da genel anlamda tüm insanlarla, insansal ilişkilerle alakalı bir durumdur. İnsanların başka insanlara saygı duyması, birlikte yaşama kuralları için büyük önem arz etmektedir. Üstelik bir de milyarlarca insanın kutsal gördüğü bir kimsenin hakaret içeren, çıplak ve sapkın gösterildiği karikatürlerin Avrupa ülkeleri mahkemeleri tarafından

⁷ <http://www.hurriyet.com.tr/danimarkada-muslumanlarin-actigi-karikatur-davasina-ret-5321687>
/29.06.2016

⁸ <http://www.sabah.com.tr/dunya/2015/01/14/yemen-el-kaidesi-charlie-hebdo-saldirisini-ustlendi>
/29.06.2016

özgürlükler alanında değerlendirilmesi krizin günümüze değin devam etmesini ve Müslümanlar arasındaki aşırı gruplar tarafından gerçekleştirilen şiddet eylemleri ile sonuçlanmasına neden olmuştur.

2.3.2 Hollywood Yapımlarında İslam Karşıtlığı

İslam karşıtlığının yayılmasında, en önemli rolü medya, medya içerisinde ise sinema oluşturmaktadır. Çünkü “sinema, sanatsal bir tür olarak değerlendirilmekle birlikte en yüklü imgelerin yüklendiği eğlence aracı olmuştur” (Demir ve Aşan, 2014, s. 742). Hollywood sinemasında Müslümanların terör ve şiddetle ilişkilendirildiği olumsuz temsiller içeren filmlere son yıllarda sıklıkla rastlanmaktadır. Özellikle 11 Eylül sonrası piyasaya çıkan bir Hollywood yapımında Müslüman bir karakter varsa, bu ya terörist ya hırsız ya da cinsel sapkınlığı olan bir kişiyi yansıtmaktadır.

Amerikan sinemasının ünlü yazar ve eleştirmeni Jack G. Shaheen, 900 kadar Hollywood filmini irdeleyerek; Arap ve Müslümanların kötü ve tehlikeli insanlar aynı zamanda düşman figürler olarak gösterildiğine değinmektedir. Bu filmlerden sadece 100 tanesinin 11 Eylül sonrası çekildiğine değinen Shaheen, Hollywood’un Amerikan yönetiminin politikasını kolaylaştırdığını ileri sürmektedir, "Arap ve Müslümanlar yıllarca 'düşman' olarak resmedildiğinden Irak'a savaş açmamız kolay oldu. Bu sebeple, Irak savaşını çok az kişi protesto ediyor."⁹ demektedir.

11 Eylül sonrası yapımlarda ise, filmlerdeki Müslüman karşıtı propagandanın şiddetinde artış olmuştur. Bir filmde Müslümanlara işkencenin neden gerekli olduğu anlatılırken,¹⁰ bir diğesinde hırsızlık ve kaçakçılığı bir Müslümandan başkasının yapmayacağı¹¹ vurgulanmaktadır. Ayrıca İslam karşıtı mesajlar içeren bir film Oscar, Altın Küre vb. uluslararası ödüllere layık görülebilmektedir.¹² Keza Müslümanların değerlerine hakaret eden, sayıları oldukça fazla yapıt izleyiciyle buluşmuştur ya da buluşmaktadır. Müslümanların Masumiyeti (Innocence of Muslims), Zorlu İkili (2 Guns), Karanlık Operasyon (Zero Dark Thirty), Akıllalmaz (Unthinkable) bunlardan birkaçıdır.

⁹ 30 Nisan 2008, www.dunyabulteni.net

¹⁰ Unthinkable filmi

¹¹ 2 Guns filmi

¹² Örneğin 2012 yapımı Argo (Operasyon) filmi

Müslümanların Masumiyeti (Innocence of Muslims) adlı film 23 Haziran 2012 tarihinde ABD’de vizyona girmiştir. Yönetmenliğini Sam Bacile, yapımcılığını ve senaristliğini ise Nakoula Basseley Nakoula, Abanoub Basseley üstlenmiştir. Filmde Hz. Muhammed çeşitli ahlaki zafiyetleri olan, insan öldürmekten hoşlanan bir grubun lideri olarak gösterilmekte ve Müslümanlıkta yasak olmasına rağmen İslam Peygamberinin görsel tasviri bulunmaktadır. Daha çok provokasyon içeren bu düşük bütçeli yapıt, dünya çapında ölümlerle sonuçlanan büyük tepki ve gösterilere neden olmuştur.

Zorlu İkili (2 Guns) 2013 Hollywood yapımı bir filmidir. Yönetmenliğini Baltasar Kormakur’un, senaristliğini Blake Masters’in yaptığı film, iki farklı büroya çalışan iki ajanın birbirlerine güvenmeden beraber çalışmalarını konu almaktadır. Ancak “bu filmin Müslümanları kötü ve silah kullanmayı dini bir gereklilik gibi eğretilen sahnesi 32:45-33:42 dakikaları arasındadır” (Demir ve Aşan, 2014, s. 746). Bu dakikada sınır devriyesi, Meksika sınırında dolaşan ajanların belgelerini görmek isteyerek, Müslüman olmadığınızdan emin olmalıyız iması yapmaktadır. Bunun üzerine ajan Booby belindeki silahı çıkartarak “selamün aleyküm”, “namaz kılmayı biliyor musun?” diyerek devriyenin aracına el koyup oradan uzaklaşmaktadır. Burada “selamün aleyküm” diyerek silah doğrultmak Müslümanları silah yanlısı, silahı doğrulttuğu kişiye “namaz kılmayı biliyor musun?” sorusunu sorması ise, Müslümanların namaz kılmayanları öldürebileceğini göstermeye çalışmıştır.

Karanlık Operasyon (Zero Dark Thirty) 2012 ABD yapımı bir filmidir. Yönetmenliğini ve yapımcılığını Kathryn Bigelow, senaryosunu Mark Boal üstlenmiştir. 11 Eylül saldırılarını gerçekleştiren El-Kaide Terör Örgütü lideri Usame Bin Ladin’in yakalanış serüvenini anlatmaktadır. Örgüt liderinin izini süren Amerikan istihbarat yetkilileri, bu uğurda her türlü işkenceyi yapmaktadır. Bir taraftan izleyiciye işkence olmadan bu başarılı operasyonun gerçekleşmeyeceği mesajı, diğer taraftan ise görsel kodlarıyla Müslümanları küçük düşüren, aşağılayan kareler verilmektedir. Film aynı zamanda 11 Eylül’den 10 yıl sonra bulunan örgüt liderinin dünya kamuoyu tarafından gizemli bulunan yakalanma ve ardından denize atılma öyküsünü izleyiciye anlatmaktadır.

Akılalmaz (Unthinkable) 2010 ABD yapımı bir filmidir. Yönetmenliğini Gregor Jordan'ın yapmış, başrolde ise, Samuel L. Jackson'un oynamıştır. Filmde, bir terör eylemi, nükleer bomba ve bir Müslüman üçlemesi yer almakta ve işkence yapmanın neden gerekli olduğu anlatılmaktadır. Film Amerikan vatandaşı bir Müslümanın, “Kur'an-Kerim'den ayetler okumasını gösteren bir video” yayımlamasıyla başlamaktadır. Bu videoya göre şehrin 3 farklı noktasına, 3 ayrı atom bombası yerleştirdiğini söylemektedir. Film FBI ajanlarının bombaların yerini bulmaya çalışması, Yusuf isimli Müslümana yapılan işkenceler, bombaların yerini söylemesi için yapılan insanlık dışı muamele, itirafa ikna edilebilmesi için gözlerinin önünde ailesinin katledilmesi gibi sahnelerle devam etmektedir. İslam ve Müslüman karşıtı mesajların yoğun olduğu yapıt, özetle, Müslümanlara işkencenin neden gerekli olduğunu anlatmaktadır.

İslam karşıtlığıyla mücadele edilmesi gereken önemli alanlardan biri ise sinemadır. Sinema eğlendirme, toplumsallaştırma işlevinin dışında aynı zamanda devletler tarafından kitleleri yönlendirmek için kullanılan bir propaganda aracı haline gelmiştir. Çünkü “filmler, sosyal gerçekliğin şu ya da bu şekilde inşa edilmesine zemin hazırlayan psikolojik duruşları, dünyanın ne olduğuna ve ne olması gerektiğine ilişkin ortak düşünceyi yönlendirerek toplumsal kurumları ayakta tutan daha geniş bir kültürel temsiller sisteminin parçasıdır” (Ryan ve Kellner, 1997, s. 38, aktaran, Özarslan, 2013, s. 178).

Bu bağlamda Edward Said de, “Amerikan Medya”sının resmi söylemlerin dışına pek çıkmadığından bahsetmektedir.¹³ 11 Eylül öncesinde de var olan İslam karşıtı yapıtlar, ikiz kule saldırılarından sonra Hollywood film endüstrisinin bir numaralı gündemi haline gelmiştir. Müslüman karşıtlığı üzerine yazılan senaryoların yanı sıra, eğer bir filmde Müslüman bir karakter varsa, mutlaka olumsuz bir şekilde temsil edilmektedir. Bazen bir “hırsız”, bazen “cinsel sapkınlığı olan bir kişi”, sıkça ise “terörist” olarak tasvir edilmektedir. İslam dünyasından bu duruma tepkiler gelmekte, çeşitli hukuki davalar açılmaktadır. Ancak İslama ve Müslümanlara karşı “kışkırtan” ve “karalayan” filmler, karikatürler vb. düşünce-ifade özgürlüğü, sanat özgürlüğü açısından ele alınmaktadır.

¹³ Ayrıntı için bakınız, Said, Edward. (2008). *Medyada İslam*, Çev: Aysun Babacan, İstanbul: Metis Yayınları

Bununla birlikte, diğer dinler için kurgulanan gerçek dışı ve karalayıcı olan hiçbir etkinlik bu kapsamda değerlendirilmemektedir. Örneğin, 2004 ABD yapımı olan “Tutku - İsa Mesih’in Çilesi” adlı filmde Yahudilerin Hz. İsa’ya yaptıkları acımasız işkence sahneleri yer almaktadır. Bu sebeple “kendilerinin kötü gösterilmelerini” gerekçe olarak ileri süren birçok Yahudi örgüt filme tepki göstermiş ve kınamıştır. Tepkilerin ses getirmesi üzerine ise “başlangıçta filmin gösterimi için ABD’de sinema bulunamadı” (Çetinkaya, 2011, s. 118). Bir diğer örnek ise, 1988 ABD yapımı ‘Günaha Son Çağrı’ adlı filmidir. Hz. İsa’ya hakaret içermesi nedeniyle Batıda büyük tepkilere yol açmıştır. Başta Vatikan olmak üzere tüm Avrupa ayağa kalkmış, sinema salonlarına saldırılar düzenlenmiştir.¹⁴ Hatta filmin İstanbul’da gösteriminin yapıldığı sinemaya bomba ihbarı yapılmıştır.¹⁵ Filmin gösterimi düşünce özgürlüğü, sanat özgürlüğü çerçevesinde değerlendirilmemiş ve gösteriler haklı bulunmuştur.¹⁶

Sinema, sanat ve medya herhangi bir etnik, kültürel veya dini grubun kutsallarına ve değerlerine hakaret etmemelidir. Böyle bir durum gerçekleştiğinde örneklerden de anlaşılacağı üzere; hakarete uğrayan hangi insan topluluğu olursa olsun, gelen tepkiler çeşitli olumsuzluklara neden olabilmektedir. Nitekim sinemada nefret söylemiyle ifade özgürlüğü arasındaki ince çizgiye dikkat edilmelidir. Zira özgürlükleri kullanmak sınırsız değildir. Başkalarının hak ve özgürlüklerine dokunmamayı gerektirir. Bununla birlikte, ifade ve sanat özgürlüğü tüm birey ve gruplar için eşit olarak değerlendirilmelidir. Bu, “muamele etme ve muamele görme ilkeleri” (Kuçuradi, 2011, s. 67) olan insan haklarının gerektirdiği bir ölçüttür.

2.4 Örneklerle İslam Karşıtlığı

İslam/Müslüman karşıtlığı küreselleşmiş bir düşmanlık biçimi olarak dünyanın farklı bölgelerinde ortaya çıkmıştır ya da çıkabilmektedir. Orta Doğuda, Güney Asyada, Uzak Doğuda ve Avrupa’da karşılaşılabilen, aynı zamanda iç ve dış siyasette kullanılan bir düşmanlıktır. Müslümanların azınlık olarak yaşadığı ülkelerde, Müslüman bireylere ya da gruplara karşı ayrımcılık, nefret ile başlayarak

¹⁴ Filmin Fransa’da gösterildiği sinema salonuna monotof kokteyli atılmıştır.

¹⁵ Atilla Dorsay, 100 yılın 100 yönetmeni, 1995, Remzi Kitapevi, s. 488

¹⁶ Çetinkaya, 2011, s. 118

temel hak ve özgürlüklerin kısıtlanmasına ya da ihlaline kadar gidebilmektedir. Aynı zamanda dış politikada da uygulanması nedeniyle, nüfusun tamamına yakını Müslüman olan ülkelerde ortaya çıkmaktadır.

Buna rağmen, daha çok Avrupa ve Amerika merkezli tartışmalarla gündeme gelmektedir. 11 Eylül sonrası gerçekleşen Chapel Hill katliamı, Danimarka ve *Charlie Hebdo* karikatür krizi, İsviçre minare yasağı, Fransa başörtüsü yasağı ve Almanya’da gerçekleşen Pegida eylemleri, sorunun Batı eksenli olarak tartışılmasına yol açmaktadır. Ayrıca, dünya üzerinde artan mültecilik problemi ve Avrupa’nın bu probleme yaklaşım biçimi de İslam karşıtı tutumlardan etkilenmektedir.

Bununla birlikte, 11 Eylül İslam düşmanlığı şiddetinin artması ve deyim yerindeyse bu şiddetin neredeyse meşrulaştırılması açısından önemli bir dönüm noktasıdır. Saldırı sonrası ABD’nin Afganistan ve Irak’ı işgal etmesi milyonlarca insanın ölümüne yol açmıştır. Öyle ki Müslümanların katliama maruz kalması, işkence görmesi, haksız yere tutuklanması, inanç özgürlüğü, seyahat özgürlüğü vb. özgürlüklerinin kısıtlanması, yani insansal olanaklarının gerçekleştirilmesinin engellenmesi için terör şüphesi ya da güvenlik gerekçesi gibi açıklamalar yeterli olmaktadır. Bu durum yalnız ABD ve Avrupa’da değil, Batı dışındaki İslam karşıtı tutum ve hareketlerin de şiddetlenmesinde etkili olmuştur ya da olmaktadır.

Bu bölümde dünyanın farklı bölgelerinde başta “yaşama hakkı” olmak üzere temel insan haklarının ihlali ile gündeme gelen İslam/Müslüman karşıtı örneklerden bir kaçını incelenecektir. Batıya veya Hristiyanlara özgü olmayan bu düşmanlık özellikle farklı bölgelerden, farklı etnik ve dini grupların tutumları ile örneklendirilecektir.

2.4.1 Arakan Örneği

Güneydoğu Asya’daki Myanmar (Burma), Bangladeş, Çin, Hindistan, Laos ve Tayland arasında yer alan bir ülkedir. 676.578 km² yüzölçümüne sahiptir. 55 milyonun üzerinde olan nüfusun %89’u Budist, %4’ü Hristiyan, %4’ü Müslüman, %1’i Animist ve %2’si diğer dinlere mensuptur (TDV, 2015 Raporu, s. 3). Arakan ise, ülkenin batı eyaletlerinden birisidir. Nüfusunun büyük çoğunluğunu Rohingya

Müslümanlar ile Rakhineli Budistler oluşturmaktadır. 1784 yılında Myanmar tarafından işgal edilmesine kadar bağımsız bir krallık olarak kalmıştır. Sonrasında sırasıyla İngiltere ve Japonya işgalinde kalan bölge 1948’de bağımsızlığını İngilizlerden alan Myanmar’ın hakimiyetine girmiştir.

135 etnik grubun olduğu bilinen Myanmar’da, hükümet Arakanlıları etnik grup olarak tanımamaktadır. Bu durum 1.3 milyon Arakanlı Müslümanın etnik temizlik ve soykırıma maruz kalmasını beraberinde getirmektedir. Henüz hayatta olanlar ise, çeşitli hak ihlalleri ile mücadele etmektedir. Bölgede yaşayan Müslümanlar başta kimlik problemi olmak üzere; eğitim, sağlık, barınma, evlenme problemi vb. gibi uğradıkları ayrımcılık ve insanlık dışı muamele nedeniyle ülkelerini terk etmek, daha doğru bir ifade ile göçe zorlanmaktadır. Yaklaşık olarak 2 milyon Müslüman ülkelerini terk ederek Suudi Arabistan, Pakistan, Malezya, Bangladeş gibi ülkelerde yaşam mücadelesi vermektedir.¹⁷ Deniz ve nehir üzerinden, yolculuğa elverişsiz sal ya da botlarla kaçış mücadelesi veren Arakanlıların birçoğu kaçış yolunda hayatını kaybetmektedir. Öyle ki “Bengal körfezinde yüzün üzerinde botun kaybolduğu da kayıtlar arasındadır” (TDV Raporu, 2015, s.12).

İnsan hakları ihlallerinin on yıllardır süregeldiği bölgede bugün nüfusun %60’ı gıda yetersizliği ve alt yapıdan yoksun olarak yaşam mücadelesi vermektedir. “Müslümanlar, Arakan bölgesinden başka bölgelere gidemiyorlar. Yasak! Başkent’e gitmek neredeyse hayal gibi bir şey. Ülkede bir tane üniversite bulunmasına rağmen Arakanlı Müslümanların tıp ya da mühendislik okumaları yasak! Diğer bölümleri tercih edip mezun olanların durumu da farklı değil, diploma verilmiyor, devlet kurumlarında asla ve kat’a çalıştırılmıyorlar. Arakanlı Müslümanların temsilcilerini Meclis’te de göremezsiniz ” (Nevzat Çiçek, 21.05.2015, *Timetürk*).

Uluslararası Af Örgütünün 2004’te yayımladığı “Myanmar The Rohingya Minority: Fundamental Rights Denied” isimli raporda da yer alan önemli bir başka ihlal ise, Müslümanların evlenmelerinin engellenmesidir. Evlilik izni için yerine getirilmesi gereken prosedürler, Müslümanların evlenmelerini neredeyse imkânsız kılmaktadır. “Yetkililer, evlilik izni almak isteyen çiftlerden yüksek miktarda vergi istemektedirler. 50.000 ila 300.000 kyat arasında değişen vergi, hem kadın hem erkek tarafından ödenmektedir. İzin için 2-3 yıl beklemek gerekmekte, kimi zaman

¹⁷ TDV, 2015 Arakan raporundan alınmıştır.

vergiyi ödeyenler dahi izin alamamaktadırlar. Bu nedenle bazı çiftler evlenmek için Bangladeş'e gitmektedirler" (Yunus, 2005, s. 178). Myanmar yönetiminin Müslüman nüfusu azaltmak amacıyla uyguladığı bu politika, Arakanlı Müslümanlar için önemli bir sosyal sorun haline dönüşmüştür.

Türkiye Diyanet Vakfının 2015'te yayımladığı Arakan Raporu'nda bölgedeki insan hakları ihlalleri şöyle sıralanmaktadır:

- Müslümanların ibadet mekânlarının ve köylerinin yakılması,
- Sivil halkın işkence görmesi,
- Siyasi tutuklamalar,
- Kadınların her konuda zarar görmesi,
- Seyahat yasağının uygulanması,
- Sağlık hizmetlerinden yoksunluk,
- Devlet dairelerinde çalışma yasağı,
- Eğitim hakkının engellenmesi,
- Özel mülkiyet hakkının engellenmesi,
- Şahsi arazilere el konulması,
- Evlenmeleri halinde mali kısıtlamanın uygulanması, evliliklerin çeşitli nedenlerle engellenmesi,
- Askeri kamplarda ve yol yapımlarında zorunlu işçi olarak çalıştırılmalar
- Nüfus sayımına dahil edilmeme,
- Ağır vergi, haraçlar ve taşınır-taşınmaz mallara el konulması,
- İnanç özgürlüğünün ihlali,

vb. birçok insan hakları ihlaliyle uygulanmaktadır (s.10).

Arakan'da yaşayan Rohingya Müslümanlar, 1942'den bu zamana kadar, birçok katliama maruz kalmışlardır. 1962 yılında iktidarı ele geçiren askeri rejim dönemi de Arakanlılar için sıkıntılı bir dönemdir. Askeri rejimin özel işletmeleri devletleştirilmesiyle ellerindeki iktisadi gücü kaybetmişlerdir. "Devlet kontrolündeki medya, Rohingya Müslümanlarının bölgenin yerlisi olmadığı yönünde yayınlara başlamış ve Arakanlı Budistlere burada yaşayan Müslümanlara karşı gerekli adımları atmaları çağrısında bulunmuştur. Budist Rakhineleri Müslüman Rohingya'lara karşı kışkırtmaktan başka bir amacı olmayan bu yayınlar bölgedeki gerginliği tırmandırmıştır" (İHH Raporu, 2012, s. 5). "11 Eylül olayları sonrası Myanmar yönetiminin ülkede yaşayan Müslümanların El-Kaide Örgütü ile ilişkilerinin olabileceği yönündeki imaları gerginliği arttırmıştır" (Yunus, 2005, s. 176). En son 2012 yılının Haziran ayında ortaya çıkan olaylarda 1000'in üzerinde insan hayatını

kaybetmiş, 100.000 insan ise evsiz kalmıştır. Resmi olmayan rakamlara göre, son atmış yıllık sürede 300.000 Rohingya'yı hayatını kaybetmiştir.

Arakanlılar için önemli bir diğer problem ise, mültecilik başlığı altında sayılabilecek hak ihalleridir. Mültecilik statüsü tanınan ya da tanınmayan 200.000 Arakanlı Pakistan'da, 500.000 kadarı ise Suudi Arabistan'dadır. Malezya'da 10.000, fakirliği ile bilinen Bangladeş'te ise 300.000 Arakanlı yaşamaktadır.¹⁸ Göçe zorlanan Arakanlıların ülkelerine dönmesi de neredeyse imkânsızdır. Örneğin, 90'lı yıllarda "210.000 ila 280.000 arasında Arakanlı'nın ülkeyi terk ettiği, bunlardan sadece 20.000'inin BM güvencesiyle ülkelerine döndüğü biliniyor" (Özay, 2013, s. 68).

Arakanlı mültecilerin yoğun olarak yaşadığı Bangladeş'te BM tarafından resmi olarak kabul edilen üç tane kamp bulunmaktadır. Kutupalong Kampı 12.000 mülteciye, Nayapara Kampı 10.000 mülteciye, Leda Kampı ise, 13.000 mülteciye ev sahipliği yapmaktadır. Bunların dışında bulunan Kutupalong Gayriresmi Mülteci Kampı ise, BM ve Bangladeş hükümeti tarafından resmi olarak kabul edilmemektedir. 95.000 kişinin yaşadığı bu kampta gıda yetersizliği nedeniyle açlıktan ölümler meydana gelmektedir. Bangladeş'te köy ve ormanlık alanlarda ise, 100.000'in üzerinde kayıt dışı Arakanlının yaşadığı bilinmektedir.¹⁹

Mülteci kamplarında iyi durumda olmayan yaşam şartları, kamplara alınmadığı için ormanlık alanlarda ya da köylerde kaçak olarak yaşayanlar için daha vahim bir durum oluşturmaktadır. Muson ikliminin hakim olduğu bölgede yılın büyük bir kısmı yağışlı geçmekte, oluşan çamur ve bataklık üzerinde yaşam mücadelesi verilmektedir. Gıda, giysi, barınak ve temiz su gibi yaşamlarını idame ettirecekleri en temel ihtiyaçlarını dahi temin edememektedirler. Yaşam koşullarının daha iyi olduğu kabul edilen kamplarda ise, günde 1 öğün (pirinç lapası) yiyecek imkânına sahip olan mülteciler, beslenme, sağlık, eğitim gibi temel haklarından yoksun durumdadır.

Bölgeye çalışmak için giden yardım gönüllülerine "ölüm bir an önce gelse de tüm acılarımız sona erse" diyen Arakanlıların, Müslüman kimliklerinden dolayı tüm temel hak ve özgürlükleri ihlal edilmektedir. İnsan onurunu korumak tüm insanlığın

¹⁸ İHH Eylül 2012 Arakan raporundan alınmıştır. (s. 13)

¹⁹ Rakamlar UHİM 2012 "Sömürgeci Soykırıma Arakan" Raporu'ndan alınmıştır.

ödevidir, görevidir. Arakanlı Müslümanlar için, başta bölgede henüz etkin bir şekilde rol almayan uluslararası insan hakları örgütleri olmak üzere tüm insanlık hareketine geçmelidir.

2.4.2 Irak Örneği

Irak Cumhuriyeti, sahip olduğu petrol rezervleri ve diğer yeraltı, yerüstü zenginlikleriyle Ortadoğu'nun önemli bir ülkesidir. Yüzölçümü 438.317 km² nüfusu ise, yaklaşık 36 milyondur. Nüfusun % 55-60'ı Şii Müslüman, % 37-40'ı Sünni Müslüman, % 2-3'ü Hristiyanıdır. Etnik olarak ise, %51-54 Şii Arap, %20-21 Sünni Arap, % 16-20 Kürt, % 8-9 Türkmen, % 3 Süryani, Keldani, Nasturi, Asuri'dir. Türkiye, İran, Suriye, Ürdün, Suudi Arabistan, Kuveyt ile sınırları olan stratejik öneme sahip bir ülkedir.

Irak son 30-35 yılda birçok savaş ve katliama tanık olmuştur. 1980-1988 yılları arasında cereyan eden Irak-İran savaşı, 1991'deki 1. Körfez Savaşı ve 2003'te gerçekleşen ve etkileri günümüzde de devam eden işgallerdir. İslam karşıtlığı ve islamofobinin de artış göstermesinde önemli bir dönüm noktası olan 11 Eylül olayları sonrasında, ABD tarafından Afganistan ve hemen ardından Irak işgal edilmiştir. 20 Mart 2003'te kendileri de nükleer silahlara sahip olan ABD ve İngiltere öncülüğünde kurulmuş çok uluslu koalisyon kuvvetleri tarafından *kitle imha silahlarına* sahip olduğu gerekçesiyle işgal edilmiştir. Sonrasında ise, işgale neden olarak gösterilen kitle imha silahları bir türlü bulunamamıştır. Bu dönemde Irak Cumhurbaşkanı olan Saddam Hüseyin'in mensup olduğu Baas Partisi, sosyalist bir parti olmasına rağmen, uluslararası kamuoyu tarafından radikal İslamcı olarak gösterilmiş, Irak'a demokrasi götürme vaadi verilmiştir. Dönemin ABD başkanı George W. Bush'un "Haçlı Seferi" başlatıyoruz sözleri, işgal boyunca kendisini yeterince hissettirmiştir.²⁰

Irak için 1991 yılında 1. Körfez Savaşı ile başlayan olumsuz süreç, BM'nin ambargo kararı ve ardından 2003'teki ABD ve İngiltere işgaliyle daha da olumsuz bir hal almıştır. Ülkenin altyapısı tamamen çökmüş, 177 arıtma tesisinden sadece 33'ü çalışır duruma gelmiştir.²¹ İşgal süresi boyunca ve sonrasında ülkede açlık

²⁰ <http://www.hurriyet.com.tr/bushtan-hacli-seferi-yakistirmasi-16285> /29.06.2016

²¹ Veriler İHH Irak 2015 raporundan alınmıştır.

sorunu baş göstermiş, özellikle kimsesiz çocuklar ve kadınlar bu durumdan olumsuz bir şekilde etkilenmiştir.

BM Güvenlik Konseyi 6 Ağustos 1990'da Körfez Savaşı başladıktan 4 gün sonra, Irak'a ambargo kararı almıştır. "Körfez savaşı sonrası sürdürülen ambargolarla zaten tükenme noktasına gelen, açlık ve salgın hastalıklar sebebiyle 1 milyondan fazla insanını kaybeden Irak'ta işgalle birlikte sadece birkaç yıl içinde yine 1 milyona yakın insan hayatını kaybetti" (UHİM Raporu, 2014, s. 16) 2003'teki Irak işgali sonrası, 4 milyon insan hayatta kalmak için göçe zorlanırken, 5 milyon çocuk yetim kalmıştır.²²

Savaş bilançolarında genellikle ölen sivil ve askerlerin durumu üzerinden bir değerlendirme yapılmaktadır. Ancak yaralananların durumu çoğu zaman daha vahimdir. Çünkü olağanüstü şartlar altında tedavileri gerçekleşmediği ya da gerçekleşmediği için hayatlarının geri kalanını bir başka insana bağımlı olarak geçirmek zorunda kalabilmektedirler. Konuyla ilgili, "Uluslararası Engelliler Örgütü (NIO) ile Irak Sağlık Bakanlığı'nın yaptığı araştırmalara göre; ABD'nin 2003 yılında başlayan Irak işgali ülkede 1 milyondan fazla insanın sakat kalmasına yol açtı" (UHİM Raporu, 2012, s. 71).

Savaşlar ve sonrasında ortaya çıkan en önemli sorunlardan biri ise, kimsesiz çocuklarla, korunmasız sivillerin durumlarıdır. Irak'ın işgali de her savaş gibi ailesini kaybetmiş kadınlara ve çocuklara, yerlerinden edilmiş masum sivillere neden olmuştur. "İngiliz araştırma şirketi Opinion Research Business (ORB) tarafından 2008 yılında yapılan bir araştırmaya göre Irak'ta 5 milyon çocuk yetim kaldı. BM Mülteciler Yüksek Komiserliği de işgal sebebiyle ülkeyi terk etmek zorunda kalanların sayısının 4 milyon olduğunu açıklamıştır" (UHİM Raporu, 2012, s. 71) İşgal sırasında 3 milyonu iç göç, 4 milyonu ise dış göç olmak üzere 7 milyon Iraklı yerlerinden edilmiştir.

BM Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) tarafından Nisan 2007 yılında yayımlanan "Statistics on Displaced Iraqis Around the World" adlı raporda, ülkelere göre Iraklı Mültecilerin sayıları şöyledir;

²² UHİM Raporu, tarihten bugüne ülke ihlal karneleri Amerika Birleşik Devletleri, İstanbul:2014

Tablo 1: Ülkelere Göre Iraklı Mülteci Sayıları (2006-2007)

Suriye 1.200.000	Almanya 52.900	Amerika 6.000	Bulgaristan 1.200
Ürdün 750.000	İngiltere 23.300	İsviçre 5.000	Avusturya 1.200
Mısır 100.000	Hollanda 21.800	Kanada 4.000	Yunanistan 820
İran 54.000	İsveç 21.100	Finlandiya 1.600	Yeni Zelanda 820
Lübnan 40.000	Avustralya 11.100	İtalya 1.300	Ermenistan 460
Türkiye 10.000	Danimarka 10.700	Fransa 1.300	Romanya 450
Körfez Ülkeleri 200.000	Norveç 8.500	Macaristan 1.200	İrlanda 340

(Yılmaz, 2011, s. 336)

Irak işgali sırasında insanlık adına işlenmiş suçların en ağır olanları ise Ebu Gureyb işkenceleridir. İşgalin sembolü haline de gelen, insanlık adına üzücü bu hadiseye, Uluslararası Hak İzleme Merkezinin (UHİM) 2014 yılında çıkardığı *Tarihten Bugüne Ülke İhlal Karneleri Amerika Birleşik Devletleri* adlı raporunda şu şekilde yer verilmektedir.

BM temsilcilerine dahi kapılarını açmayan bu işkence evlerinde yapılan gözlemlere göre, mahkum olarak tutulan masum insanlar ağır şiddete maruz kalıyor, vücutlarına elektrik veriliyor, tecavüze uğruyor, su ve tuvaletlerin olmadığı hücrelerde günlerce bekletiliyor, sürekli hakarete uğruyor ve dış dünya ile hiçbir şekilde irtibat kuramıyorlar. Söz konusu işkence evlerinde tutulan insanların, o günlere dair yaptıkları açıklamalar ve bütün bunları yapan ABD askerlerinin, bu vahşet ortamında gülücükler saçan hatıra fotoğrafı çektirmesi de vahşetin ve barbarlığın geldiği noktayı gözler önüne seriyor. Ağır yaptırımlar gerektiren bu uygulamalar karşısında ABD, uluslar arası hukuk nezdinde herhangi bir cezaya çarptırılmazken, işkence evlerindeki fiilleri gerçekleştiren sorumlulardan sadece birkaçı, görevden uzaklaştırma gibi sembolik cezalar aldılar (UHİM Raporu, 2014, s. 37).

Ebu Gureyb Cezaevi basına sızan, mahkumların çırılçıplak soyulmuş, taciz ve farklı cisimlerle uygulanan tecavüz görüntüleriyle eğlenen ABD askerlerinin fotoğraflarının, basında çıkmasından uzun yıllar sonra 15 Nisan 2014 tarihinde kapatılmıştır.

Irak işgali masum sivillerin yanı sıra, şehirlerin, ortak kültür ve mirasın yok edilmesine de neden olmuştur. Özellikle İslam kültür ve mirası büyük zarar görmüştür. Ülke genelinde bulunan tüm müze ve kütüphaneler yağmalanmıştır. Sadece Bağdat'taki bulunan 41 kütüphanede 53 bin 22 el yazması eser bulunmaktaydı. Kültür Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğünün World Learning ve World Survey'e dayanarak yaptığı araştırmaya göre, Irak genelinde toplam 113 kütüphanede 82 bin 258 el yazması "İslam eseri" yağmalanmıştır. Daha sonra bu eserler, batılı ülkelerin kütüphanelerine, İsrail Kütüphanesine ve koleksiyonerlerin eline geçmiştir.²³

Irak işgali sonrası bölgeye yerleşen Batılı şirketler rakamları milyarlarca dolarları bulan ihalelerle yüksek kazanç elde etmişlerdir. Özellikle "Petrol üzerinde küresel enerji firmalarının ön planda olduğu büyük antlaşmalar yapılarak Irak halkına ait olan ve milyonlarca Iraklının refahı için kullanılması gereken petrol gelirleri, ABD ve Avrupalı şirketlerin kasasına girdi" (UHİM Raporu, 2014, s. 17). Günümüzde hala ülkenin tüm verimli kaynakları üzerinden yabancı şirketler büyük kâr elde etmektedir. Ancak, "yalnızca petrol sahasında değil, aynı zamanda su, iletişim, ulaşım, gıda, teknoloji, liman ticareti, uyuşturucu gibi pek çok alanda yüz milyarlarca dolarlık yeni bir pazar oluşturuldu" (UHİM Raporu, 2014, s. 17). İslam terörü tehdidi ile başlayan, Haçlı Seferleri iddiasıyla devam eden işgalin sonunda Irak, modern zamanların, modern sömürgesi haline getirilmiştir.

İnsanlığın sorunlarına karşı duyarlı olmak etik bir davranış biçimidir. Irak, geride kalan kimsesiz çocuklarıyla, engellileriyle, göçe zorlanmış mültecileriyle, yardıma muhtaç kadınlarıyla "insanlığın sorunu" olarak öylece durmaktadır. Yeni Irak'ların yaşanmaması, yeni Haçlı Seferlerinin başlatılmaması, yeniden Ebu Gureyb gibi hapishanelerin kurulmaması için, "bu işgalin altında yatan nedenleri" doğru anlamak gerekmektedir. İnsan haklarının gelişimiyle birlikte günümüzde hak ihlalleri örtük bir biçimde gerçekleşmektedir. Alenen İslama veya Müslümanlara karşı düşmanlık besliyoruz ve bu nedenle savaşıyoruz denilmemektedir. Irak'ın işgali için de bu durum geçerli gözükmemektedir. Çünkü Irak, İslam terörü bahanesi ile İslam karşıtlığının meşrulaştırılmasının önemli bir örneğidir. Bu operasyona ve meşrulaştırılmasına ABD ve Avrupa medyasının yanı sıra Hollywood yapımlarının

²³ Hamza Ahıskalı, Irak'ın Yağmalanan Kütüphaneleri, 12 Kasım 2011, www.dunyabulteni.net /29.06.2016

desteği de azımsanacak ölçüde değildir. Bununla birlikte, Irak işgali, hangi neden öne sürölerek gerçekteşmiş olursa olsun, bir milyonu aşkın Müslümanın ölümüne, bir milyonu aşkın Müslümanın sakat/engelli kalmasına ve dört milyon Müslümanın yaşadığı bölgeyi terk etmeye zorlanarak göç etmesine yol açmıştır.

2.4.3 Doğu Türkistan Örneği

Doğu Türkistan 1.828.418 km² yüzölçümüne ve büyük çoğunluğu Müslüman olan 40 milyonu aşkın nüfusa sahiptir. Çin, Tibet, Keşmir, Pakistan, Afganistan, Tacikistan, Kırgızistan, Kazakistan, Rusya ve Moğolistan ile sınırı olan bağımsız bir ülke iken, Çin Halk Cumhuriyeti tarafından hakimiyet altına alınıp, ismi “Sincan” (Kazanılmış Topraklar) olarak değiştirilmiştir. Tarih boyunca birkaç sefer bağımsızlığını kazanmış, sonrasında Çin Ordusunun bölgeye girmesiyle, bağımsızlığını tekrar kaybetmiştir.

Uzun yıllar bağımsız bir devlet olan Doğu Türkistan, 26 Eylül 1949’da bağımsızlığını kaybedip, Çin’in egemenliği altına girdiğinden beri, tarihinin en zor günlerini yaşamaktadır. Bu tarihten itibaren bölgede yaşayan Müslümanlar çeşitli insanlık dışı zulüm ve işkence başta olmak üzere, idam ve keyfi tutuklamalar, sağlık hizmetlerinde ayrımcılık, işe alımlarda ayrımcılık, dil ve eğitim yasakları, basın ve ifade özgürlüğünün engellenmesi, inanç ve ibadet özgürlüğünün engellenmesi, seyahat hakkının kısıtlanması, Doğu Türkistanlı kadınların Çin’in batı kısımlarında zorla ağır işlerde çalıştırılması, bölgeye nüfus transferi, bölgedeki nükleer denemeler ve sağlıklı çevrede yaşama hakkının ihlal edilmesi gibi birçok hak ihlaliyle karşı karşıya kalmaktadırlar.

İnsan hakları ihlallerinin yaklaşık 60 yıldır devam ettiği Doğu Türkistan’da neredeyse temel hak ve özgürlüklerin tamamı ihlal edilmektedir. Konuyla ilgili olarak Türkiye’den ve dünyadan birçok kuruluş çalışma yapmakta ve raporlar hazırlamaktadır. Bunlardan biri olan, İnsan Hakları ve İnsanlar için Dayanışma Derneği (Mazlumder) 2010 yılında “Doğu Türkistan İnsan Hakları” adlı bir rapor yayımlamıştır. Raporda şu başlıklara yer verilmiştir;

- Hapishaneler, haksız gözaltı ve işkence,
- Gösteri ve toplanma hakkına dair ihlaller,
- Örgütlenme, basın ve ifade özgürlüğü,
- Zorunlu göç ve Doğu Türkistanlı mülteciler,
- Etnik ve dini ayrımcılık,
- Sosyal, kültürel ve iktisadi yaşamdaki baskılar,
- Kadın, nüfus planlaması ve kürtaj sorunu,
- 5 Temmuz olayları

Rapora göre; “özellikle 11 Eylül sonrası Çin Hükümeti; Uygurları ‘terörist’, dinî inançlarını koruma ve hak arama mücadelelerini ‘terörist eylem’, kurdukları grupları ve oluşumları da ‘terörist grup’ ilan ederek uluslararası eleştirilerden kurtulmaya çalışmaktadır” (Mazlumder Raporu, 2010, s. 20). Şöyle ki dünya Müslümanları açısından önemli bir milad olan “11 Eylül’den önceki süreçte Uygur Özerk Bölgesindeki hak arama hareketlerini ‘siyasi ayrılıkçılık’ ve ‘radikal İslamcılık’ şeklinde ikiye ayıran Çin Devleti, 11 Eylül’den sonra bu ikisini bir görmeye başlamış ve Doğu Türkistan’da hak ve özgürlüklerini savunan Uygurları mağdurlar değil, ‘İslamcı terörist ayrılıkçılar’ olarak isimlendirmeye başlamıştır” (Mazlumder Raporu, 2010, s. 20). Ancak 11 Eylül öncesinde mevcut olan insan hakları ihlalleri sonrasında da devam etmektedir.

Söz konusu ihlallerden biri olan idam cezaları ile ilgili İnsan Hakları İzleme Örgütü Mayıs 2005’te bir rapor yayımlamıştır. Bu rapora göre; “Doğu Türkistan, 1997’den beri devlet güvenliği sebebiyle idam cezasına çarptırılan 200’den fazla insanla, dünyada en çok idam cezası uygulanan bölge olmuştur”²⁴ (Utku, 2006, s. 58) Bölgede yaşayan Müslümanların yaşama hakkı idam cezalarının dışında haksız tutuklanma, işkence ve kötü muamele vb. ile de ihlal edilmektedir. Uluslararası Af Örgütünün 1999 yılında yayımladığı Doğu Türkistan’daki hak ihlallerini konu alan raporda; özellikle Çin hapishaneleri, işkence ve kötü muamele, çalışma kamplarıyla ilgili hak ihlallerinden söz edilmekte ve ayrıntılı bilgiler yer almaktadır.²⁵ Konuyla ilgili olarak Doğu Türkistan Hükümeti eski sekreteri İsa Yusuf Alptekin ise, Doğu Türkistanlı Müslümanlara tutukluluk süresince “suçu itiraf ettirmek üzere” yapılan işkence türlerini şöyle sıralamaktadır:

²⁴ rapor için bakınız, Jonathan Mirsky, “Devastating Blows: Religious Repression of Uighurs in Xinjiang”, Far Eastern Economic Review, Hong Kong, Mayıs 2005, <http://Oproquest.umi.com.seyhan.library.boun.edu.tr/>.

²⁵ rapor için bakınız; People’s Republic of China Gross Violations of Human Rights In The Xinjiang Uighur Autonomous Region”, Amnesty International, 1999

- Kor halinde kızgın kömür parçaları üzerinde yalın ayak gezdirmek.
- Tırnakların arasına çivi çakmak.
- Vücuda kızgın yağ dökmek.
- Baş ve vücudun derilerini yüzmek.
- Günlerce ayaküstü ve uykusuz bırakmak.
- Kışın, çıplak olarak, ıslatılmış çuvallar içinde ağaçlara asmak.
- Yine kışın, çıplak halde, buzla doldurulan dolaplara sokmak.
- Buruna kırmızı biber vb. üfleme.
- Tel kamçılarla dövme. (Alptekin, 1992, s. 246)

Bölgede yaşanan hak ihlallerinden ve en şiddetli olanlarından biri ise, dini kontrollerdir. Bunlar Doğu Türkistan'daki Müslüman halkın dış görünümünden başlayarak, çocuklara verilen Müslüman isimlerine,²⁶ ibadetlerin yapılabilmesine, okullara, yayınevlerine, kültürel kurumlara, din görevlilerine, dindar öğretmen ve öğrencilerin okullardan ihraç edilmesine kadar varan baskı ve yasakları beraberinde getirmektedir. Konuyla ilgili BM İnsan Hakları İzleme Komitesi de bir rapor yayımlayarak şu tespitlere yer vermiştir;

İnsan Hakları İzleme Komitesi'nin Asya yöneticisi Brad Adams, Çin'deki İnsan Hakları Kuruluşu ve İnsan Hakları İzleme Komitesi'nin açıkladıkları bir rapor hakkında, Çin hükümetinin ayrılıkçılık ve terörizm karşıtı uygulamaları adı altında Çin'deki Müslüman Uygurlara yönelik dine karşı ezici bir baskı politikası yürütmekte olduğunu açıklamıştır. Sincan'da Uygurlara Uygulanan Dine Yönelik Baskı başlığını taşıyan 114 sayfalık rapor, daha önceleri gizli tutulan parti ve hükümet dokümanları ile yerel mevzuat, resmî gazete haberleri ve Sincan'da yapılan görüşmelere dayanmaktadır. Rapor, Sincan'da Uygurların dinî özgürlüklerini ve bunun bir uzantısı olarak örgütlenme, toplanma ve ifade özgürlüklerini ellerinden alan kanun, yönetmelik ve politikalardan örölü karmaşık yapıyı gün yüzüne çıkarmaktadır. Çin'deki politikalar ve yasalar, dinî faaliyet ve düşüncelere okul ve evlerde dahi izin vermemektedir. Resmî bir belge, "Ebeveynler ve yasal vasiler, küçüklerin dinî faaliyetlere katılmalarına izin veremezler." diyecek kadar ileri gidebilmektedir²⁷ (Mazlumder Doğu Türkistan Raporu, 2010, s. 35).

²⁶ <http://www.dunyabulteni.net/haber/344034/cin-uygurlara-musulman-isimlerini-yasakladi>
/29.06.2016

²⁷ rapor için bakınız, Jonathan Mirsky, "Devastating Blows: Religious Repression of Uighurs in Xinjiang", Far Eastern Economic Review, Hong Kong, Mayıs 2005, <http://Oproquest.umi.com.seyhan.library.boun.edu.tr/>.

Tüm bu veriler ışığında bakıldığında, bu düşmanca muamelenin Doğu Türkistanlı Müslümanlara yönelik tipik örneklerden biri olarak değerlendirilmektedir. Çin Halk Cumhuriyeti'nde yaklaşık 56 etnik grup yaşamaktadır. Ancak yalnız Doğu Türkistan ve Tibet bölgesine etnik ve dini ayrımcılık uygulamaktadır. Tibet'in dini liderleri Dalay Lamaların uluslararası saygınlığa sahip olması nedeniyle, baskıların şiddeti Doğu Türkistan'a uygulandığı gibi değildir. Bununla birlikte 11 Eylül sonrası dünyanın birçok bölgesinde olduğu gibi uluslararası raporlarda da yer aldığı üzere, Doğu Türkistan'daki Müslümanlara yönelik baskı ve ayrımcılık vb. tutumlarda artış yaşanmıştır. Bölge insanının yapılan her türlü hak ihlalinde karşısına “terör şüphesi” gerekçesi çıkarılmaktadır.

2.4.4 Filistin Örneği

Müslüman katliam ve soykırımının gerçekleştiği önemli bir örnek olan Filistin, Ortadoğu'da Batı Şeria, Gazze Şeridi ve İsrail topraklarının tamamını kapsayan alana verilen addır. Günümüzde sınırları tartışmalı olan bölge Müslümanlar, Yahudiler ve Hristiyanlar için kutsal sayılmaktadır. Uluslararası hukukta ise, Filistin denilince “Batı Şeria” ve “Gazze Şeridi” kastedilmektedir.

1918 İngiliz işgali ve sonrasında gerçekleşen yoğun Yahudi göçüyle birlikte bölgede dengeler değişmiş ve bölge halkından Müslüman olanlara yönelik baskılar artmış; bundan sonraki süreçte ise sistemli olarak birtakım hak ihlalleri yapılmaya başlanmıştır. Bu tarihten itibaren Filistinliler ve göçle gelen Yahudiler arasında yoğun çatışmalar başlamıştır. Daha sonraki gelişme ise, 1947 yılında İngiltere ve Amerika'nın desteğiyle BM tarafından Filistin'de iki ayrı devletin kurulması ve “Kudüs'ün tarafsızlığı” kararı alınması olmuştur. Ülkenin paylaşılmasından hemen sonra ise 1948 yılında Filistinlilerin büyük çoğunluğu göçe zorlanarak, %78 toprak oranıyla İsrail Devleti kurulmuştur. Norman Finkelstein, *Cüret'in Ötesinde* adlı kitabında İsrail Devleti'nin 1948'de Filistinli'lere etnik temizliğinden sonra kurulduğunu ifade etmektedir. Bir Türk gazetesine verdiği röportajda ise, konuyla ilgili etnik temizliğin açıkça planlandığını söylemektedir; “etnik temizlik önceden planlanmıştı. İsrail'in eski Dışişleri Bakanı Sholomo Ben Ami bile birkaç yıl önce yayınlanan ‘Savaş Yaraları’ isimli kitabında 1948'de Filistinlilerin planlı bir etnik temizliğe maruz kaldığının net olduğunu söylüyor. Bu önceden planlanan etnik

temizliğin de Siyonist felsefenin mühim düsturlarından biri olduğuna dikkat çekiyor. Etnik temizlik, etnik temizliktir ve savaş suçudur. Ama soykırıma girer mi bilmiyorum”²⁸ (Özdemir, 2010, s. 36) ifadelerine yer vermektedir.

Günümüze gelindiğinde ise, Filistinlilerin yaşadığı bölgeler yüksekliği 8 metreyi aşan duvarlarla çevrilerek kamera sistemiyle kontrol altında tutulmaktadır. Bu nedenle burası “utanç duvarı” olarak bilinmektedir. Bu yapılara elektrikli ve dikenli teller çekilerek, önlerine çukurlar açılmaktadır. Âdeta şehirleri açık hava cezaevine çeviren bu sistem, birçok insansal olanağı kısıtlamaktadır. Duvar yapımı sırasında tarım arazilerinin kullanılamaz hale getirilmesi, binlerce evin yıkılması, okulları duvarın diğer tarafında kalan 100 binlerce öğrencinin ulaşım sıkıntısı vb. gibi hak ihlallerine birer örnektir. Uluslararası Af Örgütünün 2013 yılında yayımladığı “Dünyada İnsan Haklarının Durumu” başlıklı raporda Gazze ve Batı Şeria’daki ablukaya değinilerek, yalnız Batı Şeria’daki 500’den fazla İsrail kontrol noktası ve bariyerinin Filistinlilerin serbest dolaşımını engellemesinden söz edilmektedir. Bununla birlikte tarım, su ve sağlık yardımı gibi temel ihtiyaçlarına ulaşmalarının sağlanamadığı vurgulanmaktadır. Altyapının olmaması aynı zamanda inşaat malzemelerine giriş yasağının bulunması ise, bölgede yaşam şartlarının düzelmesi için Filistinlileri çaresiz kılmaktadır. BM’ye bağlı Uluslararası Adalet Divanı (ICJ) ise, “İşgal altındaki Filistin topraklarında duvar inşasının yasal sonuçları” konusunda “duvarın uluslararası hukuka aykırı olduğu”²⁹ görüşünü, 9 Temmuz 2004 tarihinde açıklamıştır.

İsrail Devleti uluslararası hukuka aykırı olarak, yıkım, tahrip, korku, yıldırma, ekonomik zarara uğratılma ile yayılmacı politikayı beraber izlemektedir. Filistinlilere ait toprakları Batı Şeria ve Gazze ile sınırlandıran ve bu bölgelerin etrafını abluka altına alan İsrail Devleti, bir taraftan Batı Şeria’ya Yahudileri yerleştirmektedir. Sonrasında ise, bölgede yaşamaya başlayan Yahudiler için güvenlik önlemlerini arttırma gerekçesiyle Filistinli Müslümanlar için hayatı daha yaşanmaz hale getirmektedir. Örneğin, İsrail’in işgal etmiş olduğu bir kentten diğerine geçebilmek için kimlik kontrolünde saatlerce bekletilmektedirler. Kudüs için de durum farklı değildir. Yüzyıllardır aynı evde yaşayan Müslüman bir aile ansızın zor kullanılarak

²⁸ Zaman Gazetesi, 19.01.2009

²⁹ <http://www.unicankara.org.tr/filistin/7.html> /29.06.2016

evinden çıkartılabilmekte, Yahudi bir aile yerleştirilebilmektedir.³⁰ Türlü bahanelerle yıkım kararı çıkarılan evler yeniden Filistinli sahiplerine verilmemektedir. Yahudiler tarafından yönetilen Kudüs Belediyesi, Müslüman mahallelerine aydınlatma, çöp alımı vb. hizmetleri yapmayarak başta sağlık problemlerine yol açan ayırımı bir uygulama yürütmektedir.³¹

Filistin 1948'den günümüze katliamların, suikastlerin ve sivil ölümlerinin eksik olmadığı bir yerdir. Bunların bir kısmı İsrail Devletinin askeri/polisi ve istihbarat çalışanları Mossad tarafından, bir kısmı ise, Yahudi gruplar tarafından yapılmaktadır. Bu katliamlardan bazıları şöyledir;

- Kral Davut Katliamı (22 Temmuz 1946)
- Deir Yasin Katliamı (9 Nisan 1948)
- Lida Katliamı (9-18 Temmuz 1948)
- Safsaf Köyü Katliamı (29 Ekim 1948)
- Davayima Köyü Katliamı (29 Ekim 1948)
- Kibya Köyü Katliamı (12 Ekim 1953)
- Ürdün Katliamları (15 Şubat, 4 Haziran 1968)
- Sabra ve Şatilla Katliamları (15-16 Eylül 1982)
- Kudüs Katliamı (08 Ekim 1990)
- İbrahim Camii Katliamı (25 Şubat 1994)
- Kana Katliamı (18 Nisan 1996)
- Cenin Katliamı (3-15 Nisan 2002)
- Nuseyrat Katliamı (Mart 2004)
- Gazze Katliamı (Mart 2008)
- Gazze Katliamı (Ocak 2009)
- Şucaiyye Katliamı (19 Temmuz 2014)

Filistinli Müslümanların maruz kaldığı bir diğer hak ihlali ise, haksız ve yargısız tutuklamalar, işkence, uzun tutukluluktur. Sıradan nedenlerle ayda yüzlerce Filistinli tutuklanmakta, bunların büyük bir bölümü ise, işkence ve kötü muameleye

³⁰ <http://www.dunyabulteni.net/index.php?aType=haber&ArticleID=93950> /29.06.2016

³¹ Katılım sağladığım Sadakataşı Derneği Ekim 2014 Kudüs Çalışmasında edindiğim bilgiler ve gözlemlerdir.

maruz kalmaktadır. Hakaret, tehdit, dayak, acı verecek şekilde kelepçe takılması ve bacakların bağlanması, uzun süre uykusuz bırakılma, acı verici pozisyonlarda hareketsiz bırakılma gibi türlü işkence yöntemleri uygulanmaktadır.³² Tüm bunlarla beraber adil yargılanma hakları da ihlal edilen, suçlarının henüz ne olduğu dahi anlaşılmayan Filistinlilere, yargısız tutukluluk süreleri sonunda, iş yeri kapatma, zorunlu işçilik gibi cezalar verilmektedir.

Bir başka mesele ise, Kudüs'ün tarafsızlığının Birleşmiş Milletler tarafından da ilan edilmesine rağmen, İsrail'in devlet kurumlarını Tel Aviv'den Kudüs'e taşıması ve fiili başkent yapmasıdır. Şöyle ki şehirde 1900'lerin başında %10'larda olan Yahudi nüfusu, Müslümanların sistemli bir biçimde göçe zorlanmasıyla, 2000'li yıllara gelindiğinde %70'lere çıkmıştır. Yerlerinden edilen Müslümanların 7 yıl üst üste Kudüs dışında kalması, çifte vatandaşlık alması ve başka ülkede ikamet alması gibi nedenler, Kudüs'deki ikametinin iptal edilmesine gerekçe gösterilmektedir.

Bunun yanı sıra, Müslümanlar için kutsal olan Mescid-i Aksa'nın kontrolünün Yahudiler tarafından yapılması, ibadet için gelen Filistinlilerin ancak İsrail polisinin izniyle içeri girebilmesi hemen hemen her gün çatışmaların çıkmasına yol açmaktadır. Ayrıca Mescid-i Aksa'nın altında Yahudiler için önemli olan Süleyman Mabedi'nin olabileceği gerekçesiyle yapılan arkeolojik çalışmalar, yapıya gözle görülür ölçekte zarar vermekte ve Filistinlilerin bakım ve restorasyon taleplerine müsaade edilmemektedir. Caminin sıkça Müslümanların ziyaretine kapanıp, Yahudi grupların ayinine ve ziyaretine açılması ise, Müslümanlar tarafından tepkiyle karşılanmaktadır. Yapılan gösterilerde tutuklama, yaralama ve hatta öldürmeye kadar giden her türlü kötü muamele ise savaşın âdeta gündelik hayatın bir parçası olmasına neden olmaktadır.

Başta Kudüs olmak üzere Filistin'in diğer şehirlerinden göçe zorlanan Müslümanların ülkelerine dönmeleri bugüne kadar mümkün olmamıştır. "1948 yılında sayıları 1.441.177 olan tüm Filistinlilerin 804.069'u mülteci konumunda idi. 1995 yılında sırasıyla bu rakamlar 7.689.621'e karşılık 4.645.248 iken, 1998'de 7.788.185'e karşılık 4.942.121 oldu" (Özcan, 2003, s. 309). Günümüzde ise, 3 milyon Filistinli kendi topraklarında yaşarken, yaklaşık 6.500.000 Filistinli başka ülkelerde göçmen ve mülteci olarak yaşamını sürdürmektedir. Her 3 Filistinliden 2'si

³² Uluslararası Af Örgütü, 2013 Raporu

mülteci durumundadır. Üçüncü nesil mülteciler ülke içinde ve ülke dışında yaşamını zor şartlarda sürdürebilmektedir.

Filistinlilerin yaşamını zor şartlar altında sürdürdükleri bir diğer bölge Gazze Şerididir. 40 km uzunluk, 10 km genişlik ile 360 km² yüzölçümü olan Gazze, İslami Direniş Hareketinin (Hamas) iktidara gelişiyle beraber hem abluka³³ hem de siyasi, ekonomik ve askeri ambargo³⁴ ile karşı karşıya kalmıştır. 2006 yılından beri yaklaşık 10 yıldır İsrail ablukası ve ambargosu altındadır. Bu tarihten itibaren bölgede fakirlik ve işsizlik artış göstermiştir. Bununla beraber İsrail tarafından başlatılan askeri operasyonlarda hastane, okul gibi kamu binaları başta olmak üzere içme su tesisleri gibi temel ihtiyaçların karşılanacağı her şey tahrip edilmektedir. Altyapının çöktüğü, kanalizasyonun caddelerde aktığı bölgeye, inşaat malzemesi, yakıt vb. girişi yasaklanmıştır. Günde 4 saat elektriğin verildiği bölgede, ameliyat esnasında giden elektrikler, yetersiz jeneratörler nedeniyle insanlar basit nedenlerle hayatını kaybetmektedir.

İsrail tarafından Gazze Şeridine kısa ve uzun süreli sayısız saldırı yapılmıştır. Bunlardan en şiddetli olanı 2008'deki "Dökme Kurşun" operasyonudur. Saldırıda 1133 Filistinli sivil yaşamını yitirmiş; 4580'i ise yaralanmıştır. 360 km² olan Gazze Şeridi aylarca bombalanarak yerle bir edilmiş; uygulanan inşaat malzemesi ve yakıt girişi yasağıyla birlikte, Gazzelilerin insansal olanaklarının büyük bir kısmının gerçekleşmesi imkânsız hale gelmiştir.

Filistin İnsan Hakları Merkezi Gazze'ye Aralık 2008'de yapılan saldırıları inceleyen bir rapor yayımlamıştır;

³³Fransızca kökenli olan Abluka kelimesi, "*bloka-abloka-abluka*, bir yere girişi ve çıkışı engellemek, bir yerin çevresini sarmak, dış çevreyle ilgisini kesmek, çevreyle ilişkisini engellemek" (Timuroğlu, 2007, s. 5) anlamına gelmektedir. "bir devletin ya da devlet topluluğunun, zor kullanarak, az gelişmiş bir ülkenin, başka ülkelerle olan ekonomik, askeryal., siyasal, ticari ilişkilerini engellemesidir abluka" (Timuroğlu, 2007, s.5)

³⁴İspanyolca kökenli olan ambargo kelimesi, "bir malın serbestçe pazarlanmasını önleyen yasal buyruğa" (Timuroğlu, 2007, s.20) denir. Bir devletin ya da devlet topluluğunun başka bir ülkeye ticari ya da başka malların girmesini engellemesidir. Abluka gibi ambargonun da tam amacına ulaşabilmesi için hava deniz ve karadan uygulanması gerekmektedir.

İsrail işgal kuvvetleri, Gazze Şeridi'ne en az 300 deniz ve hava saldırısı düzenlemiştir. Bu saldırılar; 37 evi, 67 güvenlik ve eğitim alanını, 20 atölyeyi, 25 kamu ve özel kurumu, 7 camii ve üç eğitim kurumunu hedef almıştır. Bombalanan kamu kuruluşları şunlardır: Bakanlık Yerleşkeleri, Filistin Yasama Konseyi binası, Gazze Şehri Kabine binası, Han Yunus'taki Bani Suhaila Belediyesi ve tarım kontrol departmanı binaları, Refah Belediyesi ve Valiliği binası. Hava saldırıları, ayrıca; dört döviz bürosu, bir klinik, üç balıkçı barınağı, İslam Üniversitesi ve iki okulu hedef almıştır³⁵³⁶ (Goldstone Raporu, 2010, s. 103).

İsrail hava kuvvetlerinin faaliyetleri askeri operasyonlar süresince devam etmiştir. Toplamda 2.300 ila 3.000 arasında saldırı uçuşu yapıldığı iddia edilmektedir. İsrail'in Gazze Şeridine 27 Aralık 2008'de başlattığı "Dökme Kurşun" operasyonunun ardından oluşan insan hakları ihlallerinin araştırılması ve tespitiyle ortaya çıkmış olan "GoldStone Raporu", 47 üyesi bulunan İnsan Hakları Konseyinde 33 kabul oya karşı 1 ret oyu ile kabul edilmiştir. 13 ülke ise, çekimser kalmıştır. Karara Kanada ret oyu verirken, Bosna Hersek, Kamerun, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Kore Cumhuriyeti, Hollanda, Slovakya, Slovenya, İsviçre, Ukrayna, Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda, Birleşik Krallık (İngiltere) çekimser oy kullanmıştır. Dolayısıyla karara kabul oyu veren hiçbir Avrupa Ülkesi bulunmamaktadır.³⁷

2010 yılında çıkan Goldstone Raporuna göre, Gazze ablukasının oluşturduğu hak ihlalleri şöyledir:

Abluka bazen birkaç gün boyunca insanlar, gıdalar ve hizmetler, elektrik ve yakıt sağlanması için sınır geçişlerinin tamamen kapatılması gibi önlemleri ihtiva etmektedir. Kapatmanın, Gazze Şeridindeki ticaret, genel iş dünyası, tarım ve endüstri üzerinde ciddi etkileri vardı. İsrail'den sağlanan elektrik ve yakıt; iş hayatından eğitime, sağlık hizmetlerinden endüstri ve tarıma kadar geniş kapsamlı birçok aktivite için hayattır. Gazze Şeridi kıta sahanlığında balık tutma bölgesine, İsrail tarafından dayatılan ek kısıtlama, balıkçılık kesiminin balık tutma aktiviteleri ve geçimleri üzerinde olumsuz etkilerde bulundu. İsrail, ayrıca, sınır boyunca belirsiz derinlikte ve çeşitli yerlerde tampon bölgelerle birlikte, Gazze Şeridinin kuzey kısmında İsrailli yerleşimlerin bulunduğu büyük bir alanda yasak bölge oluşturdu. Bu yasak bölgeler, esasında uygulamada, Gazze Şeridinin kuzey kısmında insanların giremediği genişletilmiş tampon bölgelerdir. Oluşturulan tampon bölgeler, bölgede ki birçok fabrikayı Gazze Şeridine taşımaya zorlayarak, ciddi çevre

³⁵ bakınız, <http://www.moqawmh.com/moqa/view.php?view=1&id=300>

³⁶ PCHR, "İşgal Edilen Filistin Topraklarında İsrail'in işlediği insan hakları ihlalleri haftalık raporu", No: 51/2008 (24 Aralık- 31 Aralık 2008),

³⁷ Veriler Goldstone 2010 raporundan alınmıştır.

kirliliğine ve nüfus için potansiyel sağlık tehdidine neden oldu. İnsanların dolaşımı da büyük ölçüde kısıtlandı, yalnızca birkaç işadamına kurlsız ve düzensiz geçiş izni verildi” (Goldstone Raporu, 2010, s. 96).

Abluka, deniz ve hava sahasına erişime dair de bir dizi önlem getirdi. Oslo Antlaşmasına göre, balık tutma alanı 20 deniz mili olarak belirlenmişti. Ancak, İsrail tek taraflı olarak bunu 6 deniz miline çekti ve bunun Ekim 2006’dan Ocak 2009’a kadar geçerli olduğunu iddia etti ve sonrasında bu sınırı 3 deniz miline çekti. Gazze’nin tek hava alanı kapatıldı ve Hamas’ın gücü ele almasından sonra daha küçük bir hava alanı inşası projesi askıya alındı. İsrail’in Gazze hava sahasında tam kontrolü bulunmaktadır” (Goldstone Raporu, 2010, s. 98).

Abluka ve ambargonun Gazze’de balık tutma imkânını dahi engellemesine kadar giden süreç “sistemli soykırım” olarak nitelenmektedir. Annesi ve babası Holokost’tan kurtulan bir Yahudi olan Prof. Dr. Norman Finkelstein, Nazilerin 2. Dünya Savaşı’nda Yahudilere yaptıkları ile İsrail’in Filistinli’lere reva gördüğünü aynı kefeye koyarak, “Gazze’de yapılan katliamdır, kıyımdır” (Özdemir, 2010, s. 34) ifadelerini kullanmaktadır. Temmuz 2014’teki Gazze saldırısı devam ederken İsraili Yahudi kadın milletvekili Ayelet Shaked, Filistinli Müslümanları terörist olarak gören ve soykırıma teşvik eden bir yaklaşımla “Filistinli anneler ölmeli ki başka teröristler yetişmesin”³⁸ sözlerini sarf etmiştir.

Gazze’de yaşayanların maruz kaldığı insan hakları ihlallerinin son bulması, uygulanan abluka ve ambargoyu delmek amaçlı Mayıs 2010 tarihinde çeşitli ülkeden insan hakları aktivistlerinin katılımıyla bir yardım filosu yola çıkmıştır. İçerisinde inşaat malzemesi, diyaliz makinesi vb. ihtiyaç malzemelerinin olduğu filo 31 Mayıs 2010 tarihinde Akdeniz’de uluslararası sularda İsrail askerleri tarafından saldırıya uğramıştır. On Türk vatandaşı hayatını kaybetmiş, onlarcası yaralanmış ve gemideki malzemelere İsrail Devleti tarafından el konmuştur.

Mavi Marmara gemisi ve özgürlük filosuna yapılan saldırıyla ilgili ulusal (Türkiye, ABD, İspanya, Belçika, İtalya) ve uluslararası (Uluslararası Ceza Mahkemesi, BM İnsan Hakları Konseyi) davalar açılmıştır. “Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi tarafından da saldırı sırasında ve sonrasında kasten adam

³⁸ <http://www.dunyabulteni.net/haber/303744/israili-millvetvekili-filistinlilerin-anneleri-de-olmeli>
/29.06.2016

öldürmek, işkence, insanlık dışı muamele etmek, kasten azap vermek, beden bütünlüğünü veya insan sağlığını vahim şekilde ihlal etmek, keyfi tutuklama ve gözaltı, ifade hürriyetinin kısıtlanması, malların gasp edilmesi ve benzeri ağır suçların işlendiği, insan hakları ve uluslararası hukukun ihlal edildiği tespit edilmişti.”³⁹ iddia edildiği gibi gemilerin içerisinde herhangi bir silaha ya da silah sayılabilecek bir malzemeye rastlanmamıştır. Sadece Gazzelilerin insansal olanaklarını gerçekleştirebilmek, yaşamlarını kolaylaştırmak amaçlı yardım ve inşaat malzemeleri bulunmuştur. Tüm insanlık adına yola çıkan filoya yapılan bu saldırıda “insan onuru” büyük yara almıştır.

Tüm bunlara rağmen, 1948 yılından günümüze, BM Güvenlik Konseyinde alınan ihlal kararları İsrail tarafından göz önünde bulundurulmamaktadır. “BM’nin İsrail’in, Kudüs’ü de kapsayarak 1967’den itibaren işgal ettiği tüm topraklardan çekilmesini öngören 242 ve 338 sayılı kararları, yıllardır ortada öylece durmaktadır. BM Güvenlik Konseyi soruna ilişkin tam 69 ihlal kararı almıştır. Bunların hiçbirine uymayan İsrail, uluslar arası hukuka meydan okumuştur. Üstelik İsrail, BM Güvenlik Konseyi’nin 29 adet ihlal kararının tamamından da ABD vetosu ile korunmaktadır”⁴⁰ (Fendoğlu, 2010, s. 1).

Günümüzde bir toprak bütünlüğüne sahip olmayan Filistinliler, Gazze, Batı Şeria, Kuzey İsrail’de 48 toprakları denilen bölgede ve Kudüs’te yaşamaktadır. İsrail’den izinsiz bir başka Filistin yerleşim bölgesine geçemeyen, İsrail Devleti’nin kontrolleri altında yaşamak zorunda olan ancak, sağlık hizmetlerinden faydalanamayan, belediye hizmetlerinden (altyapı-aydınlatma-çöplerin toplanması) faydalanamayan, kendilerinin bu düzeni oluşturmalarına da izin verilmeyen bir topluluk olarak yaşamlarını sürdürmektedirler. Filistin’de yaşayan ve Filistin’e ziyarete gelen her Müslümana, Yahudilerin güvenliğini tehdit edebilir yaklaşımı ya da “terör şüphelisi” muamelesi yapılmakta, havaalanında saatlerce bekletilmekte, vize verildiği halde tekrar ülkesine gönderilmektedir. İsrail’in uluslararası hukukun aldığı kararlara uymaması, uluslararası kurumların da yaptırım gücünü kullanmaması nedeniyle Filistinlilerin yaşamı ve onlara yardım etmek isteyenlerin işi her geçen gün daha da zorlaşmaktadır.

³⁹ www.ihh.org /29.06.2016

⁴⁰ Makale için bakınız, www.sde.org.tr

2.4.5 Bosna Örneği

Avrupa kıtasında yer alan Bosna-Hersek Cumhuriyeti, 51.197 km² yüzölçümüne, 4.613.414 nüfusa sahiptir. Sırp, Hırvatlar ve Boşnaklar olmak üzere 3 farklı etnik gruba ev sahipliği yapmakta, nüfusun %48'ini Boşnaklar, %37.1'ini Sırp, %14.3'ünü ise, Hırvatlar oluşturmaktadır. Hırvatistan, Sırbistan ve Karadağ ile sınırı olan ülkenin Adriyatik denizine ise, yalnızca 20 km'lik kıyısı bulunmaktadır.

Yugoslavya'nın altı kurucu üyesinden biri olan Bosna-Hersek, birliğin dağılmasından en çok etkilenen ülke olmuştur. Slovenya, Hırvatistan ve Makedonya'nın bağımsızlığını ilan etmesinden sonra, Bosna'da Mart 1992'de⁴¹ yapılan referandum sonucunda bağımsızlığını ilan etmiştir. Bu duruma itiraz eden yerli Sırp ise, Sırbistan ve Karadağ'ın da yardımını alarak 1995 yılının sonuna kadar, 3 yıl süren, tarihin en kanlı savaşlarından birini başlatmışlardır.

Bosna'nın, Avrupa Topluluğu tarafından bağımsız bir devlet olarak tanınmasıyla beraber, Sırp paramiliter kuvvetleri de protestolara başlamıştır. Kısa süre içerisinde birçok kentten çatışma haberleri gelmeye başlamış, özellikle Bijeljina gibi Bosnalı Müslümanların yoğun olarak yaşadığı kentler kuşatılmıştır. 2. Dünya Savaşından sonra Avrupa'da gerçekleşen en büyük katliam olarak anılan Bosna Savaşı süresince, yalnız Saray Bosna'da 10 bin insan katledilirken, 50 binden fazla insan yaralanmış; toplamda ise, 200 binin üzerinde insan yaşamını kaybetmiştir. Bir milyonun üzerinde Boşnak yerlerinden edilmiş, köyler, kasabalar ve yaşadıkları şehirler tahrip edilmiştir. Avrupa'nın ortasında yeni toplama kampları kurulmuş ve bu kamplarda binlerce insan vahşice katledilmiş, binlercesi ise kaybolmuştur.

Bunun yanı sıra gelişmelere yabancı ve taraflı kaldığı gözlenen BM, bu ülkeler üzerinde bazı yaptırımlar uygulamaya başlamıştır. Bunun en bariz örneği ise, BM'nin Yugoslavya'da uyguladığı silah ambargosu kararıdır. İşin ilginç yönü ise bu ambargonun savaş esnasında devam etmesine rağmen ülkeler arasında eşit olmayan bir politika uygulanmıştır. Başka bir deyişle, kimi ülkeleri silahsızlandırırken kimilerinin örtük ya da açıktan silahlanmasına müsaade etmiştir. Savaş ortamında bunun doğal bir sonucu olarak da saldırganların elinde silahların olması, kurbanların

⁴¹ Dağılan Yugoslavya ve Bosna-Hersek Sorunu: olaylar-belgeler 1990-1996, İsmail Soysal-Şule Kurt, İstanbul: 1997, İsis, s.16

ise silahsız olması katliamın şiddetini arttırmıştır. Aliya İzzet Begović'in tanımıyla bu bir savaş değildi. Bu “silahsız bırakılmış insanlara karşı iyi donanımlı eski Yugoslav Ordusu'nun bir saldırısı idi” (İzzetbegović, 2003, s. 120).

Bununla birlikte, savaş esnasında, soykırım, tecavüz ve katliamların yanı sıra Boşnaklara ait tüm birikim ve imkânlar yok edilmiştir. Şehirler, tarihi eserler, ibadethaneler, kütüphaneler yerle bir edilmiştir. Bunlardan en çarpıcı olanı ise, Mimar Sinan'ın eseri olan *Mostar Köprüsü*'dür. Mostar Boşnakça ve Hırvatça “köprülü şehir” anlamına gelir. Şehre adını, güzelliğini ve ruhunu veren köprü Bosnalı Hırvatlar tarafından 9 Kasım 1993 tarihinde bombalanarak yıkılmıştır. Bosna, yalnız insanların değil, şehirlerin, kültürlerin Boşnaklara ve Müslümanlara ait tüm simgelerin de katledildiği bir savaş olmuştur.

Bosna'da Sırp lar tarafından 5 Şubat 1994'te 1. Markale Katliamı, 28 Ağustos 1995'te 2. Markale Katliamı, Nisan 1992'den Ocak 1994'e kadar olan Foca Katliamları ve Srebrenica Katliamı gibi sayısız insanlık suçu işlenmiştir. Bunların en acı olanı ise kuşkusuz Srebrenica'dır. Kentte 11 Temmuz 1995 tarihinde Sırbistan destekli, Bosnalı Sırp komutan Ratko Mladić tarafından en az “8372” Boşnak vahşice katledilmiştir. Kadınların ve çocukların da bulunduğu, çoğunun ise 12-60 yaş arası erkeklerden oluştuğu 8372 Boşnak Müslüman, BM gözetimindeki kentte soykırıma uğramıştır.⁴²

Srebrenica, savaş sırasında Sırp lara karşı direnişin etkin olması nedeniyle, Boşnakların yoğun olarak göç ettiği bir bölge olmuş, nüfusu 10 binken, Bijeljina, Brutunaç ve Zvornik gibi komşu bölgelerden gelen sığınmacılarla 60 bine yükselmiştir. 1993 yılında BM Güvenlik Konseyi kararıyla “güvenli bölge” ilan edilen şehirde Hollandalı birlikler görevlendirilmiştir. Görevli birlikler Boşnakların ellerindeki silahların alınması ve Sırp ların kente girişinin engellenmemesiyle bu katliamın sorumlusu olarak adlandırılmış, buradaki sivilleri korumak için gerekli önemleri de almayarak yüzyılımızın en utanç verici soykırımlarından birine sebep olmuşlardır.

Şöyle ki BM sorumlusu, Hollandalı komutan Thom Karremans'ın Sırp komutan Mladić ile yaptıkları pazarlık sonucu kendisinin de ifade ettiği üzere

⁴² Dağılan Yugoslavya ve Bosna-Hersek Sorunu: Olaylar-Belgeler 1990-1996, İsmail Soysal-Şule Kurt, İstanbul: 1997, İsis Yayınları

Srebrenica ve Boşnakları kendisine teslim ettiğini itiraf etmekte, savaş sonrası katıldığı Hollanda’da yayımlanan Ikonr TV’deki “Factor” programında, katliam günü Sırp komutan Mladić ile yaptıkları görüşmeyi şu şekilde anlatmaktadır:

11 Temmuz günü karargâhımıza geldi. Onunla görüştim. Bana artık yolun sonuna gelindiğini, kendilerine engel olmamamız halinde bize dokunmayacaklarını garanti etti. Ayrıca kampta bulunanları teslim etmemizi istedi. “Biz bunların güvenliğinden sorumluyuz, bunların akıbetini bilmeden teslim edemeyiz” dedim. Mladić “Bunları otobüse bindirip Tuzla’ya göndereceğiz, orası Bosna Müslüman Boşnaklarının kontrolünde olan bir yerdir. Bize inanın, hiçbir şey yapılmayacak.” şeklinde garanti verince teslim etmeyi kabul ettik (Koçak, 2010, s. 278).

Ancak, teslim edilen Müslümanlar insanlık dışı eziyetlerle öldürüldüler. Katliamdan 14 yıl sonra Srebrenica’yı ziyaret eden Hollandalı askerler, gelen tepkiler üzerine “emir böyleydi yaptık” diyerek kendilerini savunmuşlardır. Onlardan biri olan Henry Van Den Kemer, “14 yıldır bu vicdan azabıyla dolaşmanın ne kadar zor olduğunu anlatmak mümkün değil, bu vicdan azabının ne olduğunu yaşamayanlar anlayamaz. Geceleri rüyalarım giriyor. Yolda gezerken, çarşı pazar dolaşırken hep aklımda o masum ve savunmasız insanların “bizi canilere teslim etmeyin” yalvarışları ve o anlamlı bakışları hiç aklımdan ve gözümün önünden gitmiyor” (Koçak, 2010, s. 287) ifadelerinde bulunmuştur. Bu konuda ölenlerin yakınları tarafından BM ve Hollandalı askerlerin yargılanması için açılan davalar reddedilmiştir. Hollanda hükümeti ise, Kasım 2006’da Hollandalı komutan Karremans ve askerlerini Bosna Savaşındaki üstün hizmetleri için, altın madalya ile ödüllendirmiştir.

Srebrenica çevresinde günümüzde hâlâ yeni toplu mezarlar bulunmaktadır. Bugüne kadar 64 toplu mezar bulunmuştur. Mezarları ilk olarak ortaya çıkaran Amerikalı araştırmacı, *Newyork Times* muhabiri “David Rohde”, Bosna Savaşı ile ilgili son oyun adlı bir eser kaleme alarak, eserinde şu satırlara yer vermektedir;

Uluslararası camia taraflı bir şekilde binlerce insanı silahsızlandırmış ve sonra da onları en azgın düşmanlarına teslim etmiştir. Srebrenica, uluslararası camianın felaketin uzağında durduğu bir durum değildir. Aksine, uluslararası camianın eylemleri katilleri cesaretlendirmiş, onlara yardım etmiş ve işlerini kolaylaştırmıştır. Srebrenica’nın düşmesi gerçekte olması gereken bir durum değildi. Binlerce iskeletin Doğu Bosna’da oraya buraya saçılmasına hiç gerek yoktu. Binlerce Müslüman

Bosnalı çocuğun Sırlar tarafından boğazlanmış babalarının, dedelerinin, amcalarının ve kardeşlerinin hikâyesi ile büyümesine hiç gerek yoktu” (Rohde, Son Oyun, 1997, s.351-353 aktaran, Pala, 2015)

İslam/Müslüman düşmanlığının önemli bir örneği olan Srebrenica ve Bosna, insanın insana ne denli kötü muamelede bulunabileceğinin yeniden hatırlatıcısı olmuştur. Uzun yıllar birlikte yaşayan, mezarlıkları bile ortak olan Katolik Hırvatlar, Ortodoks Sırlar ve Müslüman Boşnaklar Yugoslavya’nın dağılması sonrası Bosna’nın bağımsızlığı ile bir iç savaş sürecine girmişlerdir. Savaş başlamadan hemen önce o güne kadar hiçbir silahlı eylemde bulunulmadığı halde Aliya İzzet Begoviç’in mensup olduğu Balkan “Genç Müslümanlar” teşkilatına, terör örgütü suçlaması yapılması, ayrıca “İslam şeriatına uygun bir devlet kuracağı”⁴³ suçlamasının saldırıları başlatan Sırların taraftar toplamasında büyük bir payı olmuştur. Başlangıçta, bağımsızlığı destekleyen Hırvatlar ise, savaş başladıktan sonra Boşnakların karşısında yer almışlardır. Bosna genelinde Sırlar, Mostar ve çevresinde ise Hırvatlar katliam yapmışlardır.

Savaş sonrası Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi tarafından, Yugoslavya ile ilgili Uluslararası Ceza Mahkemesi kurulmuştur. Lahey Adalet Divanı 26 Şubat 2007’de bu katliamda Sırbistan ve Hırvatistan’ı suçlu bulmamış, ancak yaşananların bir “soykırım” olduğu kararına varmıştır. Srebrenica’nın alınması ve saldırı emrini veren, sanık listesinin birinci sırasında yer alan “Sırp kasabı” lakaplı Radovan Karadiç 2008 yılında yakalanmıştır. Günümüzde hâlâ tutuklu bulunmaktadır. Katliam sırasında Sırbistan Cumhurbaşkanı olan Slobodan Miloseviç ise, 2001 yılında yakalanmış, 2006 yılında ise tutuklu bulunduğu hücrelerinde ölü bulunmuştur.

Bosna ve Srebrenica’da yapılan katliamlar ve Boşnak Müslümanların yerlerinden edilmesi için kullanılan “etnik temizlik” ifadesi uluslararası ilişkiler terminolojisinde bir ilk olarak yerini almıştır.⁴⁴ Bununla beraber, Boşnakları etnik grup yapan en önemli ortak payda Müslüman oluşlarıdır. Çünkü aynı topraklarda yaşayan, aynı dili konuşan, Slav ırkına mensup olan Sırları, Hırvatları ve Boşnakları din ve mezhep faktörü birbirinden ayırmaktadır. Boşnak Müslümanların

⁴³ Aliya İzzetbegoviç ise, hatıralarında İslam devletinin ancak tamamı Müslüman olan bir ülke için geçerli olabileceğini Bosna’da bunun mümkün ve söz konusu olmadığına yer vermiştir.

⁴⁴ George W. Bush tarafından kullanılmıştır.

öldürülmesine başta Avrupa olmak üzere dünya seyirci kalmıştır. Bu konuyla ilgili özellikle Hristiyan Avrupa'nın ortasında Müslümanların hakimiyetinde bağımsız bir ülkenin kurulmasından duyulan çekincelerin etkili olduğu eleştirileri ise günümüzde de tartışılmaktadır.

Savaş bittikten sonra soykırımı gerçekleştirenlerden birkaçı yargılansa da gerçekleşen bu insanlık suçunun telafisi mümkün olmayacaktır. İnsan hakları telafiden ziyade önleyici tedbirler gerektirmektedir. Bosna'da insan haklarının koruyucu ve önleyici mekanizmaları devreye girememiştir.

2.5 İslam Karşıtlığıyla Mücadele

İslam karşıtlığı/düşmanlığı geçmişten beri var olsa da, bu tarz söylem ve eylemler günümüzde hızla yayılmaktadır. Bu ise, başta Müslüman birey ve topluluklar olmak üzere tüm insanlığı etkilemekte ve birtakım tedbirler almayı gerektirmektedir. Bu tedbirler ilk önce Müslümanlar içinde bu düşmanlığın yayılmasında etkisi olan gruplara, İslam karşıtı tavır göstermek için, her fırsatı değerlendiren kişi ve gruplara karşı olmalıdır.

Müslümanlar arasında bazı grupların terör eylemleri, İslama ve Müslümanlara karşı önyargı ve nefretin artmasında önemli bir rol oynamaktadır. Ancak terör bir dine, bir mezhebe ya da bir ırka ait bir kavram olmamakla birlikte; insanın olduğu her yerde olağan nedenler dışında gerçekleşen, planlı, örgütlü, kasıtlı ve belli bir ideolojinin yarattığı her öldürme ve zarar verme eylemidir. Diğer dinlerin içinden de aşırı grupların şiddet eylemleri yapmaları ve terör örgütü kurmalarıyla tarihin her döneminde karşılaşmıştır. Yahudi bir terör örgütü, Hristiyan ya da Budist çeteler insan hak ve özgürlüklerini hedef alan çeşitli eylemler yapmaktadırlar.

Bunun önemli örneklerinden biri ise TADO'dur. Hristiyan terör örgütü olan Tanrının Direniş Ordusu (Lord's Resistance Army) TADO, Orta Afrika'da faaliyet göstermektedir. 1986 yılında Alice Lakvena adında Hristiyan bir rahibe tarafından kurulmuştur. Bundan bir yıl sonra ise, örgütün başına rahibe Alice'in kardeşinin oğlu Joseph Kony geçmiştir. Kitab-ı Mukaddesi yani "yeni ahid" İncili esas aldığını söyleyen örgüt, İncil'de emredilen devlet modelini hayata geçirmek için savaştıklarını ifade etmektedir. Uganda, Kongo, Mali, Güney Sudan gibi ülkeleri

kapsayan bölgede Hristiyan bir ülke kurmak isteyen örgütün büyük çoğunluğu gençlerden oluşan 50.000'den fazla üyesi vardır. 11-25 yaş arası çocuk ve gençlerden oluşan örgütün, yüzlerce noktada askeri kampları ve yönetim hücreleri bulunmaktadır. Ayrıca, kadın, çocuk ve organ ticareti, uyuşturucu gibi alanlarda oldukça etkindirler. Birleşmiş Milletler'in resmi rakamlarına göre, TADO bugüne kadar 60 bin çocuk kaçırmış ve 100.000'den fazla insanı katletmiştir.⁴⁵

TADO basında gereği kadar yer almamaktadır. Başka bir örnekle, Yahudi direniş örgütü olarak adlandırılan "Irgun" adlı Siyonist örgüt Filistin bölgesinde birçok şiddet eylemine ve katliama imza atmıştır.⁴⁶ El-halil camii katliamı ise yine bir başka Yahudi terörist tarafından gerçekleştirilmiş, ancak basında Yahudi bir göçmen tarafından yapılmış bir eylem olarak yer almıştır. "Haçlı Seferleri"⁴⁷ başlatma çağrısı da Hristiyan terörü olarak adlandırılmadığı gibi, Arakanlı Müslümanları göçe zorlayan Budist çetelerin şiddet eylemleri ise, Budist terörü olarak görülmemektedir. Yalnız Müslüman bir birey ya da grup tarafından gerçekleşen şiddet eylemleri için "terörist" ifadesi kullanılmaktadır.

Bununla birlikte; "Dünyanın çeşitli yerlerinde meydana gelen şiddet ve terör olaylarına salt tanımlama amaçlı terör diyerek işin içinden sıyrılmak mümkün değildir. Filistinlilerin tepkisel davranışları, Irak'taki olaylar vs., İsrail'in, ABD'nin ve Batının bu bölgede ve dünyada izlediği ve uygulamaya koyduğu politikaların sonucu olarak gelişen karmaşık bir tablo ortaya koymaktadır" (Okumuş, 2007, s. 243). Terör, terör örgütleri, devlet terörü gibi kavramlar günümüzde iç içe girmiş durumdadır. Özellikle gelişmiş ülkeler tarafından, kendi politikalarına hizmet eden grupların şiddet eylemleri örtük bir biçimde desteklenirken,⁴⁸ sadece kendi çıkarlarına karşı hareket eden gruplar, dünya genelinde terör örgütü ilan edilmektedir.

Müslümanlar içerisinde ise "Daeş", "El-Kaide" gibi bazı terör grupları tarafından başvuru şiddet eylemleri, Kur'an'ı referans alarak yapılmaktadır. Bu eylemler tüm şiddet eylemleri gibi dünya barışına ve huzuruna karşı işlenmiş büyük

⁴⁵ Turan Kışlakçı röportajı, Diriliş Postası

⁴⁶ Dair Yasin Katliamı

⁴⁷ ABD Başkanı George Bush'un Irak Savaşı öncesi dile getirdiği, sonrasında özür dilediği "Haçlı Seferlerini başlatıyoruz" ifadesidir.

⁴⁸ Suriye'de devam eden savaş bunun en iyi örneklerindendir. Örneğin, PYD terör örgütü olarak kabul edilmemektedir.

suçlardır. Oysa İslam, “Allah’a teslim olmak yoluyla barış ve huzura ermek” anlamına gelmektedir. Kur’an-ı Kerim’de *Kim, bir cana veya yeryüzünde bozgunculuk çıkarmaya karşılık olmaksızın (haksız yere) bir cana kıyarsa bütün insanları öldürmüş gibi olur. Her kim bir canı kurtarırsa bütün insanları kurtarmış gibi olur* (Maide, 5/32) ifadesi yer almaktadır. Bakara suresi 2/256. ayette ise, Müminler *dinde zorlama yapmama* konusunda uyarılmaktadır. İslamdaki cihad anlayışının insanları zorla Müslüman yapmakla bir ilgisi bulunmamakla birlikte, bu durum gerek İslam düşmanlığına gerekçe olarak, gerekse birtakım örgütlerin uyguladıkları şiddete İslamı referans göstermek için kendi “cihad” anlayışlarını yaratmalarının sonucu olarak kabul edilmelidir.

İslam düşmanlığının son bulması için öncelikle Müslümanlara büyük sorumluluk düşmektedir. “İslam” adını kullanarak faaliyette bulunan terör gruplarının eylemleri değerlendirilmeli, yapılan eylemin İslamda yerinin olup-olmadığı kamuoyuyla paylaşılmalıdır. Buna örnek olarak ise, Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından, Taliban, El-Kaide, Daeş gibi örgütlerin, İslam dini adına yaptıkları terör eylemleri kınanmış ve bu tür eylemlerin İslamda herhangi bir yeri olmadığına vurgu yapılmıştır.⁴⁹

İslam karşıtlığıyla mücadele için başka bir alan ise hukuki düzenlemelerdir. İslam düşmanlığı da Yahudi düşmanlığı gibi suç sayılmalıdır. Bilindiği üzere ABD ve birçok Avrupa ülkesinde Yahudi soykırımını inkâr etmek suç sayılmaktadır. Hatta İngiltere’de “1976 Irk İlişkileri Kanunu, istihdamda ve toplumsal hayatın çeşitli kısımlarında; ırk, renk, milliyet (bunun içinde vatandaşlık da var), etnisite veya milli kökene dayalı ayrımcılığı yasaklamaktadır. Bu çerçevede, mesela Yahudilere, Sihlere ve Güney Asyalılara karşı ayrımcılık yasaklanmıştır. Ancak Müslümanlık temelinde Müslümanlara karşı ayrımcılık yasaklanmamıştır. Durumun böyle olduğu birkaç meşhur dava ile de teyit edilmiştir” (Meuleman, 2007, s. 291-292). Örneğin, “Fransa’daki Roger Garaudy’ye yönelik ceza ile Holokost’u inkar ettiği için Avusturya’da üç yıla mahkum olan İngiliz tarihçi David Irving bunun en önemli örnekleridir“ (Hıdır, 2007, s. 95). Fransa tarafından para cezasına çarptırılan “Garaudy’nin bir özelliği de var ki, o da İkinci Dünya Savaşında Nazilerin ölüm cenderesinde bulunan bir kısım Yahudiye yardım etmiş ve onların hayatta

⁴⁹ Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığı, 2015, Daeş Raporu

kalmalarını sağlamış olmasıdır. Ne yazık ki, *İsrail, Mitler ve Terör* (Les Mythes Fondateurs de la Politique Israélienne) olarak isimlendirdiği bu eserini, fikir ve düşünce özgürlüğünün şampiyonluğunu yapan Fransa’da yayımlayacak bir yayınevi bulamadı” (Çetinkaya, 2011, s. 119). Bu duyarlılık İslam düşmanlığı için ise geçerli değildir. Şöyle ki Yahudi düşmanlığı pek çok ülkede suç sayılmasına karşın İslam düşmanlığının âdeta teşvik edilmesi söz konusudur. Bununla birlikte, “Avrupa’da son yıllarda birbiri ardına yapılan birçok araştırma, Avrupa halklarının nezdinde de İslam düşmanlığının kaygı verici ölçüde arttığını ortaya koymuştur. Bu araştırmalar, Avrupa ülkelerinde 11 Eylül’den önce de İslam düşmanlığının mevcut olduğunu, ancak bu kadar yaygın ve tehlikeli bir boyutta olmadığını belirttikten sonra, günümüzde bu düşmanlığın, Antisemitizme eşdeğer bir konuma ulaştığına vurgu yapmaktadır⁵⁰ (Gökçe, 2012, s. 9). Tüm bunlarla birlikte yapılan propaganda sonucu İslamdan yapay bir korkuyla korkanların sayısı doğal bir korkuyla korkanların sayısından daha fazladır. Bir başka ayrıntı ise, Müslümanların kendilerine yönelik karşıtlığa Yahudiler kadar duyarlı olmamalarıdır. Duyarlı olanlar için ise İslam karşıtlığı/düşmanlığı ile mücadele edecek mekanizmaların mevcut olmaması büyük bir dezavantajdır.

İslam karşıtı tutumlar konusunda mücadele edilmesi gereken en önemli alan belki de medyadır. Medya insanları bilgilendirmek ve eğlendirmenin dışında başka başka misyonlar edinmiş bir alandır. Film endüstrisi, gazeteler, televizyon programları, haber/bilgilendirme dili vb. İslam karşıtı söylemler içermektedir. Dünya genelinde gişe yapan bir filmin veya dünya genelinde izlenen bir TV programının söyleminin kısa süre içerisinde dünya üzerinde etkisini göstermesi şaşırtıcı değildir. Örneğin TADO Hristiyan terör örgütünden kamuoyu haberdar değilken, İslam referanslı olmaları nedeniyle Işid ya da El-Kaide terör örgütleri sürekli olarak gündemde tutulmakta, böylelikle İslam=terör dini, Müslüman=terörist imajı oluşturulmaktadır.

Birleşmiş Milletler gibi uluslararası insan hakları kuruluşlarının İslam düşmanlığına alet olması değerlendirilmesi gereken hususlardan bir diğeridir. Devletler İslam düşmanlığı politikasıyla işgaller yapabilmekte ve bu duruma “terör kılıfı” uydurabilmektedirler. BM ve diğer uluslararası kuruluşlar bu duruma alet

⁵⁰ Noelle ve Peterson, 2006; Leibold ve Kühnel, 2006,2007; Leibold, 2009

olmamalıdır. Çünkü her işgal ve savaş masum insanların yaşamını yitirmesine yol açmakta, milyonlarca insanı temel hak ve özgürlüklerinden mahrum yaşamaya zorlamaktadır.⁵¹

İslam karşıtı ve buna benzer tutumların önlenmesi için en etkili yol ise, etik temelli insan hakları düşüncesinin etkin kılınmasıdır. Bu da etik temelli insan hakları eğitimden geçmektedir. Kuçuradi'nin deyiimiyle, “kimse etik olmaya zorlanamaz ama öğretilir” (Kuçuradi, 1997, s. 8). Bu nedenle özellikle yeni nesillere tüm insanların eşit hak ve özgürlüklere sahip olduğu, bunun insanın olanaklarının bilgisinde temelini bulduğu, insan haklarının hiçbir insanda çiğnenmemesi ve herkes için sağlanması gerekliliği öğretilmelidir. Düşmanlıkla muamele ve bunun getirdiği hak ihlallerinin önlenmesi için “insan hakları bilinci” oluşturmak yaşadığımız dünya için son derece önemli görünmektedir.

⁵¹ Afganistan ve Irak Savaşları

3. BÖLÜM

İNSAN HAKLARI ve ETİK BAKIMINDAN İSLAM KARŞITLIĞI

3.1 İnsan Hakları ve İslam Karşıtlığı

3.1.1 İnsan Haklarının Gelişimi ve İnsan Hakları Belgeleri

İnsan hakları en bilindik ya da en genel tanımıyla her insanın sahip olduğu ve bu bakımdan eşit olduğu haklardır. İnsan haklarının toplumlar ve devletler bakımından bir anlaşmaya varılması ve yazıya dökülme sürecinin 2. Dünya Savaşından sonra olduğu bilinmektedir. Fakat bunun öncesinde de ayrı ayrı toplumlarda bazı çalışmalar ve girişimler olmuştur. “Batı’da bir kavram olarak yansımaları bulan insan hakları, yaşamış ve yaşamakta olan tüm insan topluluklarının ortak mücadelesi sonucunda oluşmuştur” (Anar, 1996, s. 28).

İnsan haklarının izlerine Eski Yunan ve Roma uygarlığında, İslamiyetin doğduğu yıllarda, Doğuda, Batıda insanın olduğu her yerde rastlamak mümkündür. Medine Sözleşmesi (623), Veda Hutbesi (632)⁵², Magna Carta Libertatum (Büyük Özgürlük Fermanı) (1215), Amerikan Yurttaşlık Bildirgesi (1776), Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi (1789), Osmanlı Devleti Kanuni Esasi (1876) toplum sözleşmesinin ilk örnekleri olarak kabul edilmektedir.

Ancak “insan haklarının evrensel anlamda bir ortak anlayışa dayanan ve bunu yansıtan bir öğretinin konusu olarak ve bölgesel ve uluslararası düzlemde üretilen belgeler, oluşturulan organlar, mekanizmalar ve usuller şeklinde kurumsallaşması, 2. Dünya Savaşı sonrasında her iki dünya savaşının insanlığa vermiş olduğu zararların bir neticesi olarak açığa çıkmıştır” (Gemalmaz, 2001, s. 243). İnsanlığın sonu olabilecek savaşların önlenmesi ve kişilerin hak ve özgürlüklerinin güvence altına alınması için BM Genel Kurulu tarafından 10.12.1948 tarihinde Paris’te yapılan oturumda 30 maddelik “İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi” kabul edilmiştir. Bu bildirgenin herhangi bir yaptırımı bulunmamakla beraber kişilere ve devletlere “tavsiye” niteliği taşımaktadır.

⁵² Akgündüz, 1997, s. 77

Bununla birlikte, insan hakları İHEB ile hem toplumlararası bir uzlaşma hem de bağlayıcılığı olan bir tür hukuk üstü ilkeler niteliğine kavuşmuştur. Devletlerin hukuksal, ekonomik, sosyal ve idari sistemlerini doğrudan bağlayıcı olan İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinden (İHEB) sonra ise taraf devletleri hukuksal olarak bağlayacak olan insan hakları sözleşmeleri yürürlüğe girmiştir. Bunlardan en önemli olanları şunlardır:

- Sivil ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi (1966)
- Ekonomik Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi (1966)

İnsan hakları belgeleri, uluslararası sözleşmeler, yerel, bölgesel sözleşmeler ve sözleşme dışı (bildirge vb.) belgelerden oluşmaktadır. Evrensel Bildirgenin imzalanmasından ve BM'ye bağlı SSHS ve ESKHS sözleşmelerinin kabulünden sonra gerek BM'ye bağlı, gerekse bölgesel birçok insan hakları belgesi ortaya çıkmıştır. Bölgesel sistemlerden önemli olanları ise şöyledir:

- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (1950)
- Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi (1969)
- Afrika İnsan ve Halkların Hakları Sözleşmesi (1986)

Bununla beraber insan hakları belgelerinde, insan haklarının kendisi ile çelişen birçok durumla da karşılaşmak mümkündür. Örneğin, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin giriş metninde “siyasal geleneklerin, ideallerin, özgürlük ve hukukun üstünlüğünün getirdiği bir ‘ortak mirasa’ ve ‘benzeri anlayışa’ sahip bulunan Avrupa ülkeleri hükümetleri olarak, Evrensel Bildiri’de belirtilen belli hakların işlerliğini hep birlikte sağlamak üzere ilk adımları atmaya kararlaştırarak; aşağıdaki hükümlerde anlaşılmıştır” (Gemalmaz, 2000, s. 140) ifadesi yer almaktadır. Buradaki “ortak miras” ve “aynılık” kimi yöneticilerce Avrupalılık ve hatta Hristiyanlık ortak mirası olarak algılanabilmektedir. Son yıllarda Avrupa’ya mültecilerin alınması hususunda gösterilen tavır ya da daha önce göç ile gelmiş olanların vatandaşlığa alınması hususunda birtakım zorluklar çıkartılabilmekte ve “uyum” yasaları ile Avrupa kültürüne entegrasyon zorunluluğu getirilebilmektedir. Eğer bu metin uygulamaların dayandırıldığı biçimde ise, insan hakları metni olarak problemli görünmektedir. Yok değil ise, aksi uygulamalar ile bunların önüne geçilmelidir. Çünkü insan haklarının temelinde insanın varlık yapısına ait bazı olanaklar ve diğer varolanlardan farklı olan ek özelliklerinin korunması vardır. İnsanın varlık bütünlüğünü parçalayan bu

anlayıştan türetilen bir insan hakları anlayışı ise ayrımcılığı, ırkçılığı ve konumuzla ilgisinde “ötekine” duyulan nefret, kınama ve öfkeyi ve Pegida gibi hareketleri doğurabilmektedir.

3.1.2 İnsan Hakları

İnsan hakları, insan onuruyla; yani insanın bazı yapısal olanaklarının değerinin bilgisiyle ilgili ve onun pratikteki gerektirdikleridir. Başka bir deyişle “insanlık olarak bugün ulaştığımız insan ve değer bilgisi, insanlara- kendimize- ilişkin bazı gerekleri, “insan hakları” denen hakları ortaya koymamızı sağlamıştır” (Kuçuradi, 2011, 43). İnsan hakları insanın yapısal olanaklarının ve “değer” bilgisinin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

Değerden kastettiğimiz, bir şeyin gerçek değeridir. Başka bir deyişle, ona ait olduğu varsayılan, atfedilen ya da toplum tarafından biçilen değer değil, o şeyin kendisi gibi olanlar arasındaki özel yeridir. İnsanın değeri ise, onun diğer varolanlar arasındaki özel yeridir. Kuçuradi’ye göre; “insanın değeri derken kastedilen, insanın, cins olarak insanın, diğer varlıklarla (insan olmayan her şeyle) ilgisi bakımından özel durumu ve bu özel durumundan dolayı kişilerin insanlararası ilişkilerde sahip olduğu bazı haklar, başka bir deyişle insanın varlıktaki özel yeridir” (Kuçuradi, 1998, s. 40).

İnsan dünyaya geldikten sonra yaşama, kişi güvenliği ve dokunulmazlığı, beslenme, barınma gibi haklara sahiptir. İşte tüm bu haklar temelini tam olarak insanın değerinde bulmaktadır. Başka bir deyişle insan hakları insanın değerinin korunabilmesinin önkoşullarıdır. Bu önkoşullar insan hakları dediğimiz bu haklarla tanzim edilmiş olarak korunmaktadır.

İnsanın değerinin korunabilmesi kişi, toplum ve devlet arasındaki üç yönlü bir ilişkiyi gerektirmektedir. Bunlardan ilki olan “kişi” en önemlisi olup her insanın yapıp-ettikleri ile insanın değerini yani “kendi değerini” korumasını gerektirmektedir. Kişinin bu değeri koruması ise değer bilgisine sahip olması ile mümkündür. İnsanın değerinin korunabilmesi yine insanın kendisiyle, bunu bilen insanlarla mümkündür. İnsan yapıp ettikleriyle tür olarak insanın değerini yani kendi değerini koruyabilmekte veya ona zarar verebilmektedir. İşte bu değeri koruma bilincine, bilgisine “insan onuru” denmektedir. Bu bilinç tüm insanların ortak bir

ödevi olmaktadır. İnsan haklarını koruma ve geliştirme bilinci temelini “insan onurunun” bilgisinden almış olan Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin 1. maddesinde şu ifadeler yer almaktadır; *bütün insanlar özgür, onur ve haklar bakımından eşit doğarlar. Akıl ve vicdana sahiptirler, birbirlerine karşı kardeşlik anlayışıyla davranmalıdırlar* (Gemalmaz, 2000, s. 5). Bu maddede insan hakları anlayışı dile getirilmektedir.

İnsan hakları, insanın şekillendirdiği şeyler ve başarılarıdır. Sahip olmak bakımından bütün insanların eşit olduğu, hiçbir insanda çiğnenmemesi ya da herkes için sağlanması gerekliliği olan haklardır. İnsan hakları her şeyden önce bir fikirdir. İnsanın nasıl bir varlık olduğunu, onun hangi olanaklara sahip olduğunu bilirsek, “insan haklarının neyin istemi olduklarını, aynı zamanda da bu istemi kime yönelttiklerini biliyorsak, her an herkesçe herkes için neden korunması gerektiğini de bilmiş oluruz” (Kuçuradi, 1982, s. 4).

İnsan hakları ve bununla ilgili tek tek hakların neleri gerektirip gerektirmediğiyle ilgili birçok düşünür tarafından birçok tanım ve sınıflamalar yapılmıştır. Kimine göre bu haklar arasında bir önem ve derece ya da öncelik sonralık ilişkisi olduğu, kimilerine göre bunların doğal hukukun bir parçası olduğu, kimi düşünürlere göre ise bu hakların tamamının bir bütün olarak görülmesi gerekliliği öne sürülmektedir.

Kuçuradi’ye göre ise; insan haklarına bakıldığında, birbirlerine bağlı olmakla ve bir bütün olarak düşünülmeyle birlikte, getirdiği talepler bakımından bazı önemli farklar göstermektedirler. Bu taleplerin bir bölümü insanın olanaklarıyla doğrudan ilgili, başka bir bölümü ise, insan olanaklarının gerçekleştirilmesi ve geliştirilmesi için gerekli görülen önkoşullarla ilgilidir. Yani ilk türden talepler insansal olanaklar gerçekleştirilirken kişiye dokunmamayı talep etmektedir. İkinci tür talepler ise bu olanakların gerçekleştirilip geliştirilmesi için gerekli önkoşullardır. (Kuçuradi, 2011, s. 78)

Birinci tür haklar, kişilere doğrudan doğruya tanınır. İnsansal olanakların gerçekleştirilmesinde kişiye dokunmamayı talep eder. Yaşama hakkı, düşünce-ifade, kişi özgürlüğü ve güvenliği gibi haklar ilk türden taleplerdir; hiç kimsenin insanlık dışı muameleye, aşağılamaya ve işkenceye maruz kalmaması, keyfi olarak tutuklanmaması, hiç kimsenin yaşama hakkından mahrum bırakılmamasıdır.

Düşünce ve ifade özgürlüğü denen tüm temel özgürlükler de bu tür haklardandır. Bu haklar dünyanın hangi bölgesinde, ülkesinde yaşarsa yaşasın tüm insanlara eşit olarak sağlanması gereken haklardır.

İkinci tür haklar ise, kişilere doğrudan doğruya değil de dolaylı olarak tanınır; bunlar bir ülkede yapılan hukuksal düzenlemelerle ilgilidir. Dolayısıyla bu haklar bir ülkenin vatandaşı olmakla sahip olunan haklardır. Beslenme, sağlık, eğitim, çalışma hakları gibi hakları da kapsayan ikinci tür hakların sınırlarını devletin koşulları belirler. Bu nedenle dolaylı korunan haklar açısından gelişmişlik düzeyi yüksek bir ülkede yaşayan bir kişi ile gelişmekte olan bir ülkede yaşayan bir kişinin şartları aynı olmayabilir.⁵³

İnsan haklarının üç değişmez temel özelliği vardır. Bunlar; hakların evrensel, vazgeçilemez ve devredilemez oluşudur. Bu haklar dünyanın her bir bölgesinde farklı ırklara, farklı renklere, farklı etnik, kültürel ve ya dini gruplara ait her insan için geçerlidir. Hakların tek tek gerektirdikleri ayrı olmakla birlikte bütün hakların arasında hem birbirinin önkoşulu olmak bakımından hem de bütün hakların korunması ve geliştirilmesi bakımından sıkı bir ilişki bulunmaktadır. Örneğin düşünce ve ifade özgürlüğünün koşullarının gerçekleştirilmesi için kişi güvenliği hakkının önemsenmesi ya da ırkçılıkla mücadele edilebilmesi için ayrımcılık yasağının bir ülkede korunuyor olması gerekmektedir. Bunun gibi ekonomik ve sosyal hakların asgari düzeyde sağlanması sağlık, eğitim, yaşam gibi birçok hakkı doğrudan ya da dolaylı olarak etkilemektedir. Dolayısıyla, insan hakları bütünseldir ve tüm temel haklar birbiriyle ilişki içerisindedir. Eğer bu haklardan biri ihlal ediliyor ise diğerleri de teminat altında değil demektir.

3.1.3 İnsan Hakları ve Devlet

İnsanların onurlu yaşamasını sağlamak devletin görevidir. Devlet en dar anlamıyla insanların bir arada yaşadıkları, toplumun oluşturduğu ve var kabul ettiği ve onların hukuksal, idari ve ekonomik ilişkilerini düzenleyen sosyolojik bir yapıdır. Temel görevi kendisine mensup olan kişilere, insansal ve toplumsal olanaklar

⁵³ Ancak farklı bir ülkenin vatandaşı da olsa, beslenme, barınma ve sağlık gibi birçok temel haklarından mahrum olan insanların sorunlarını gidermek, insan haklarının yükümlülüklerinin gereğidir.

sağlamaktır. Günümüzde bu olanakların başında hiç şüphesiz “insan haklarını korumak ve gerçekleştirmek” gelmektedir. Devlet, kişilere insansal olanaklarını gerçekleştirmesi için gerekli olan yasal maddi ve manevi koşulları sağlamakla yükümlüdür. Çünkü “İnsan hakları kişi açısından muamele etme ilkeleri, devlet açısından ise hukukun türetileceği temel öncüller/ilkelerdir” (Kuçuradi, 2011, s. 114).

İnsan hakları devletlere birtakım yükümlülükler getirmektedir. Devletlerin insan haklarını yerine getirmek, insan haklarını korumak ve insan haklarına saygı göstermek gibi aynı derecede öneme sahip yükümlülükleri vardır. Örneğin devletin kişilerin yaşama hakkına müdahale etmemesi, yaşama hakkı tehlikeye giren kişi/kişileri korumaya alması ve kendi sınırları içerisinde yaşayan kişilerin yaşama hakkını kullanabilmesi için gerekli önlemleri alması gerekmektedir.

Özellikle insan hakları sözleşmeleri devletlere insan haklarının yerine getirilmesi için pozitif yükümlülükler yüklemektedir. Devletlerin insan haklarına karşı yukarıda sözünü ettiğimiz saygı gösterme, koruma ve gereğini yerine getirme yükümlülüğü bulunmaktadır. Günümüzde devletler insan haklarına ait uluslararası ya da bölgesel belge ve sözleşmelerin bir gereği olarak insan haklarına ait bu yükümlülükleri yasalarında ve devletin örgütlenmesinde esas aldığını iddia etmektedir. Bunu kişi-toplum-devlet ve devletlerarası ilişkilerde sürekli vurgulamaktadırlar. Gerçekliğe baktığımızda ise durumun böyle olmadığı görülmektedir. Bugün birçok ülkede başta yaşam hakkı ve kişi güvenliği ihlalleri olmak üzere, ırkçı-ayırıcı tutum sergileyen politikaların olduğu, sosyal ve ekonomik zorlukların yaşandığı, göç ve mülteci sorununa, bulaşıcı hastalıklara ve açlığa çözüm getirilemeyen bir dünyada yaşadığımız apaçık ortadadır. Son yıllarda buna bir de terör eklenmiştir. Fakat terör sorunu hem kişiler açısından hem de devletler açısından insan ve insan hakları sorunlarından biri olarak görülmeyp; belli bir grubun belli bir düşünce ve inancın kavramlarına ve yaşam biçimine mâl edilebilmektedir. Bunun sonucu olarak da o gruba, topluma ait geçmişten beri süregelen birtakım ayırıcı tutum sergilemek de en az terör sorunu kadar bir insanlık ve insan hakları sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Açıkçası günümüz devletleri açlık, bebek ölümleri vb. insan hakları sorunlarını bir kenara bırakıp, terör-İslam ilişkisi üzerine yönelmekte ya da yönlendirilmektedir. Bu sorunun adına hiç tereddüt etmeden İslam karşıtlığı/düşmanlığı diyebiliriz. İslam karşıtlığı bir insan ve

insan hakları sorunudur. Bu sorun doğrudan devletlerin yasal düzenlemeleri ve bunların kişiye göre uygulanmasıyla ilgili görünmektedir.

Bugün insan hakları belgelerini imzalayan devletler bu anlaymayı yasalarına aktarırken birtakım moral değerlerin ve stratejik çıkarların etkisinde kalmaktadır. Halbuki devletler, hukuki düzenlemelerini insan haklarına göre yapmalıdırlar. Çünkü insan hakları “toplumsal düzenlemeler için, hukuk ve siyaset için etik ilkeler getirme girişimidir” (Kuçuradi, 2011, s. 61).

Öte yandan bir hakkın “insan hakkı” olmasıyla, “hukuki hak” olması arasında ise fark vardır. Hukuki hak olması, kanuna göre, insan hakkı olması ise, insana göre belirlenebilmektedir. Hak, “borçlu olunanın verilmesidir.” Bu bakımdan konuma, sosyo-ekonomik duruma göre değişiklik gösterebilir; evrensel değildir; herkes için iddia edilemez ve sadece hak sahibini bağlamaktadır. İnsan hakları ise, herkes için istenmesi ve vazgeçilemez olması özelliğini içerir.

Bir ülke, hukukunu, içeriği bilgisel olarak açıklanmış bir insan hakları anlayışına göre düzenlemediği sürece İslam karşıtlığı ve benzeri sorunları çözmekte güçlük çekecektir. Aslında insanlararası ilişkileri düzenlemesi gereken hukuk, bugün çoğu kez ceza temelli bir eksende düşünülmektedir. Halbuki “evselsel adalet arayışına eşlik etmesi gereken etik bir gereklilik daha vardır. O da, ulusal ve uluslararası hukuk ilkelerinin, tabakalaşma sistemlerindeki konumlarına ve kültürel seçimlere göre çifte standart olarak uygulanmasına ilişkin net bir tavır konulmasıdır” (Başer, 2001, s. 13).

Kişilerin tek tek yapıp-ettikleri insan haklarını korumada ne kadar önemli ise, en az onun kadar devletin; yani devletin yapısını, düzenlenişini yöneten, söz sahibi olan, yasalar çıkaran ve uygulayan tek tek kişilerin ve kurumların da önemi yadsınamaz. Bu bakımdan devleti insanların dışında tutmak onu “yücelere göndererek” asıl amacından ayrı tutmak insan haklarını tanımak, korumak ve geliştirmek bakımından olumsuz neticelere yol açabilmektedir. Hatta çoğu kez bu devlet-kışı arasındaki mesafe insan hakları ihlallerine yol açabilmektedir. Toplumsal yaptırımlardaki eşitsizlik, şiddet, terör, ırkçılık, savaş bunlara tipik birer örnektir. Devletin bir insan hakkını ihlal etmesi yalnızca kendi vatandaşına karşı yaptıkları ile sınırlı değildir. Örneğin bir ülkenin bir başka ülkede ya da kendi ülkesinde başka bir ülkenin vatandaşına “soğuk” veya “sıcak” savaş faaliyetlerinde bulunması, ayırıcı,

ırkçı tutumlar sergilemesi çok geniş kapsamlı ve ciddi insan hakları sorunlarını doğurabilmektedir.

Tarih boyunca “en örgütlü ve sistematik hak ihlallerini devletler gerçekleştirmiştir” (Anar, 1996, s. 28). Sivil ve hükümetlerüstü insan hakları belgeleri ise bundan sonra ortaya çıkmıştır. İnsan hakları otoritenin, devletlerin çıkarlarını değil kişinin haklarını korumak için vardır ya da öyle olmalıdır. Ancak günümüzde “emperyalist” ülkeler insan haklarını kendi çıkarları için kullanabilmektedir. Şöyle ki, kendi ekonomik, siyasi çıkarlarına hizmet eden ve hak ihlalleri gerçekleştiren devletler örtük bir biçimde desteklenirken, kendi çıkarlarına hizmet etmeyen ya da ideolojik, siyasi nedenlerle, “insan haklarına aykırı davranılıyor”, “demokrasi getirmeliyiz” diyerek ülkeler işgal edilmektedir. Sonrası ise, milyonlarca insanın temel hak ve özgürlüklerinin telafi edilemeyecek ölçüde ihlal edilmesi olmaktadır. Özellikle milyonlarca insanın yaşamını yitirdiği Afganistan ve Irak işgalleri bu tip işgallerdendir. Bununla beraber Batılı emperyalist ülkeler Avrupa’nın ortasında türlü katliamların yaşandığı Bosna-Hersek’te yaşanan katliamlara ve soykırıma sessiz kalmayı tercih etmişlerdir. Bu her ne kadar ülkelerarası çatışmalardan doğan savaşlar gibi görünse de bundan etkilenenlerin demografik ve kültürel durumları incelendiğinde, bu savaşta birçok hakkı elinden alınanların Müslüman kadın, çocuk ve erkekleri hedef alan girişimler olduğu açıkça görülmektedir. Bu sebeple konumuzun kapsamı itibarıyla İslam karşıtlığı sorunu çerçevesinde değerlendirilebilmesinde sakınca görülmemektedir.

İslam karşıtlığı devletlerin politikaları ⁵⁴ nedeniyle milyonlarca insanın yaşamını yitirmesine sebep olmuş ya da olan bir olgudur. Bu sorunla ilgili tüm temel hak ve özgürlüklerin etkilendiğini, ihlal edildiğini söyleyebilmek mümkündür. Bununla beraber insan haklarının bir bütün olduğunu düşünürsek, zaten haklardan biri ihlal ediliyor ise bir diğeri de güvence altında değil demektir. Ancak İslam karşıtı örneklerle bakıldığında oluşan ihlaller bakımından, *yaşama hakkı*, *düşünce-ifade özgürlüğü*, *din-vicdan özgürlüğü* olmakla beraber, uluslararası insan hakları belgelerinde yasaklanmış olan *nefret söylemi* ve *ayırıcılık yasağı* ön plana çıkmaktadır.

⁵⁴ İslam karşıtı politikalar

3.1.4 Yaşama Hakkı ve İslam Karşıtlığının Oluşturduğu İhlaller

İnsan için ilk önce “yaşam” vardır, “yaşam ilk özgürlüktür; hiç kimsenin, başka herhangi bir varlığın önleyemeyeceği, engel olamayacağı, sınırlayamayacağı bir özgürlüktür bu” (Savcı, 1982, s. 57). Öyle ki bu hak, olağanüstü hallerde bile askıya alınamamaktadır.

Yaşama hakkı tüm insan haklarının temel dayanağını teşkil etmektedir. Esasında “insan haklarına bakıldığında, temel haklar arasında bir hiyerarşi yoktur. Bir ülkede bütün insan haklarının aynı anda korunması gerekmektedir. Kişiyle ilgilerinde bakıldığında ise, insan hakları arasında en temel hak, yaşama hakkıdır” (Kuçuradi, 2011, s. 116). Yaşama hakkı kişinin biyopsişik yani bedensel ve ruhsal bütünlüğüne dokunmamak olarak tanımlanmaktadır.

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi madde-3’te “Herkes, yaşam (hakkına ve), kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkına sahiptir” (Gemalmaz, 2000, s. 111) ifadesine yer verilmiştir. Kişinin yaşam hakkını tehdit için ölüm şart değildir. İşkence, yaralanma vb. durumlar da yaşama hakkının ihlali kapsamında değerlendirilmektedir; “kişilerin yaşamasını engelleyen, tehdit eden ve ortadan kaldıran her şeye karşı kişilerin korunmasına ilişkin talepler, yaşama hakkının gerektirdikleri arasında görülebilir” (Kuçuradi, 2011, s. 123). Bu kapsamda terör, işkence, insanlık dışı ve onur kırıcı, aşağılayıcı kötü muamele yaşam hakkı ile doğrudan ilişkilendirilebilmektedir.

İnsan Hakları Komitesine göre de, yaşama hakkının geniş kapsamlı düşünülmesi öngörülmektedir; buna göre devlet, insanın olanaklarını geliştirmesine yardım etmeli, beslenme, barınma, kişi güvenliği ve bebek ölümleri gibi konularda önlem almalıdır; tüm bunları yaşama hakkının birer parçası olarak görmelidir.

Kişinin yaşam hakkının korunması diğer bir yönüyle bedensel varlığını sürdürebilmenin koşullarını da gerektirmektedir. Bu anlamda, “her kişiye bedensel varlığını sürdürebilmesinin minimum koşullarının sağlanması da yaşama hakkının gerektirdiklerindendir” (Kuçuradi, 2011, s. 123). Başka bir deyişle, beslenme, barınma, eğitim gibi yurttaşlık hakları da kişilere sağlanmadığında yaşama hakkını tehdit edebilmektedir. Örneğin ülkelerindeki İslam karşıtı tutumlar sebebiyle göçe zorlanan Arakanlı mültecilerin kamplarda tek öğünle beslenmek zorunda olması ya

da mülteci kamplarında yer bulamayanların barınma imkânı olmaması nedeniyle yaşamlarını ormanlık alanda çamur zeminde idame ettirmeleri “geniş kapsamlı” düşünüldüğünde yaşama hakkı ihlali olarak değerlendirilmektedir.

İslam karşıtlığı, dünyanın farklı bölgelerinde milyonlarca insanın yaşama hakkının kısıtlanmasına ve bazı durumlarda yok edilmesine sebep olmuş ya da olan düşmanca bir tutumdur. Bosna, Arakan, Doğu Türkistan, Filistin ve Irak gibi toplu ölümlerin ve katliamların yanı sıra Avrupa ve ABD gibi gelişmişlik düzeyi yüksek bölgelerde ve ülkelerde tek tek örneklerle de karşımıza çıkmaktadır. Müslümanların barbar, cahil ve zararlı kimseler olduğunu düşünen ya da medyada yapılan yayından etkilenen bir kişi Müslüman bir komşusuna, dini vecibeleri gereği başörtüsü kullanan bir Müslüman kadına ya da bir camiye saldırıda bulunabilmektedir.

Bunlardan biri de, 10 Şubat 2015 tarihinde ABD’nin Kuzey Caroline Eyaleti, Chapel Hill kasabasında üç Müslüman gencin ölümüyle sonuçlanan İslam karşıtı saldırıdır. Saldırıda 23 yaşındaki diş hekimliği öğrencisi Deah Barakat, 21 yaşındaki eşi Yusor Muhammed Ebu Salha ve 19 yaşındaki baldızı Razan Muhammed, komşuları Craig Hicks tarafından başlarından vurularak öldürülmüştür. 21.04.2015 tarihinde, Deah’ın teyzesi, kuzeni ve akrabalarıyla yaptığımız röportajda, edindiğimiz bilgilere göre; katil komşu daha önce öldürdüğü gençlere defalarca “Müslümanlardan nefret ediyorum”, “buralardan gidin” gibi ifadelerle sözlü saldırıda bulunmuş ve tehdit etmiştir.

Bunun yanı sıra, katil komşunun uzun süredir diş hekimliği öğrencisi olan Deah’ı sosyal medyadan takip ettiği olay sonrasında ortaya çıkmıştır. Deah sosyal medya üzerinden yardım kampanyaları yaparak ve okul önünde diş fırçası satarak, yaz aylarında Ürdün’deki Filistinli mültecilerin kaldığı kamplara giderek orada çocukların diş bakımını yapmıştır.⁵⁵ Deah’nın hukukçu teyzesi Fatine Feneri şu ifadeleri kullanmaktadır; “Ortadoğu’ya yardım ve yardım kampanyası yapmak katilin gözünde onun terörist veya terörü desteklemesi demektir.” Bu aslında İslamın ve Müslümanların yapılan olumsuz propaganda nedeniyle kişilerde nasıl bir algıya yol açığının önemli bir göstergesidir.

⁵⁵ Chapel Hill katliamında yaşamını yitiren Deah’nın teyzesi Fatine Feneri, kuzeni Shaza Barakat ve cenazeye katılan akrabası Fedva Kadii ile yapılan röportaj, 21.04.2015, tercüme: Rabia Yıldız ayrıntılı bilgi için bknz, ek-1

ABD medyasında bu olayın İslam karşıtı bir cinayet değil de “otopark” kavgası nedeniyle işlendiğiyle ilgili yayınlar yapılmıştır. Ancak ailenin ifadesine göre, öldürülen Deah’nın arabası cinayetin işlendiği sırada olay yerinde değildi. Ayrıca, Chapel Hill’de cinayetin işlendiği bölgede her evin otoparkı ve misafir otoparkı mevcuttur. Tüm bu iddiaların çürütmesi/çürütülmesi üzerine ise, bu sefer medyada katilin akıl hastası olduğu, çocukken babası tarafından cinsel istismara uğradığı ile ilgili haberler yapılmıştır. Dolayısıyla, bu saldırının İslam karşıtı bir saldırı olduğunu ABD medyası kabul etmek istememektedir. Bu tutum da bir bakıma bundan sonra olan ya da olabilecek bu tarz olaylara zemin hazırlamaktadır.

Bu ve bunun gibi örneklerin sayısı oldukça fazladır ve gün geçtikçe Müslüman kişilerin ve grupların yaşama hakkına olan tehdit, artış göstermektedir. Bu temel hakkın çok yönlü ve çok bileşenli yapısı onun her insan teki için önemini ortaya koyduğu gibi, öte yandan onun insan hakları bilgisi olmadan anlaşılabilmesi ve dolayısıyla korunup geliştirilmesinin güçlüğüne göstermektedir. Bir devletin ya da ülkenin yapısında, örgütlenmesinde ve yasalarında insan haklarına ilişkin kâğıt üzerinde birtakım kabullerin olması yaşam hakkının korunması bakımından yeterli görülmemektedir. Devletin pratikte kendi sınırları içerisindeki her insan için bu koşulları sağlaması gerekmektedir. Bununla birlikte devletin insan haklarıyla olan ilişkisi tek tek insanların da yapıp-ettiklerine de yansımaktadır. Bunun tipik bir örneği de dağılan Yugoslavya’dan sonra kurulan Sırbistan-Bosna örneğidir. Keza Arakan, Filistin ve Irak örneklerinin de temelde devletin üzerine düştüğü halde “yapmadıkları” ile ilgili olduğu görülmektedir. Ayrıca, bunu hazırlayan etkenlerin başında buralarda yaşanan sorunlara baştan beri müdahil olan ülkelerin İslam karşıtlığı paradigmasına yol açtığı düşünülmektedir.

Dolayısıyla yaşam hakkı yalnızca kişi güvenliği, “hayatta kalmak” gibi dar bir anlamı değil, bir insanı insan yapan onu diğer canlılardan ayıran özelliklerinin tamamının gerçekleşebilecek koşulların sağlanmasıyla ilgilidir. Yalnızca yaşayan fakat “özgür” bir ortamda çalışma, barınma, düşünme-ifade gibi birçok olanağından yoksun bırakılan bir insanın yaşam hakkının daha büyük bir tehdit altında olduğu açıkça ortadadır.

3.1.5 Düşünce/Kanaat/İfade Özgürlüğü ve Anti-İslamizmin Oluşturduğu İhlaller

Dünyadaki barış ve adaletin asıl temeli “temel özgürlükler”dir. İnsanın özgürlüğü ise düşünmesi ile ve düşündüğünü ifade etmesiyle başlamaktadır. İHEB madde-19’da ifade özgürlüğüne vurgu yapmaktır; *Herkesin görüş sahibi olma ve ifade özgürlüğü hakkı vardır; bu hak, müdahale olmaksızın bir görüşe sahip olma özgürlüğünü ve herhangi bir iletişim aracı ile ve kaynağı ne olursa olsun bilgi ve düşüncenin araştırılması, elde edilmesi/alınması ve yayılması/verilmesi özgürlüğünü de içerir* (Gemalmaz, 2000, s. 9). Kuçuradi ise, düşünce özgürlüğü, kanaat özgürlüğü ve ifade özgürlüğünün birbirinden ayrılamaz olduğunu belirterek, düşünce özgürlüğü için; “Herkes, egemen olan fikirlere ne kadar aykırı olursa olsun, yeni fikirler ve bilgiler getirme hakkına sahiptir” (Kuçuradi, 2011, s. 110) görüşünü dile getirmektedir.

Fakat bu yeni fikir ve bilgi getirebilme tıpkı liberalizmin yanlış anladığı özgürlük tanımı gibi “dileyenin her istediğini söyleme veya yapma” özgürlüğü anlamına gelmemektedir. İfade özgürlüğü bu bakımdan “mutlak” bir sınırsızlığı tanımlamamaktadır. Kuçuradi’nin sözlerinden çıkarılması gereken anlam herhangi bir idari veya siyasal yapıda ya da toplumda herkesin düşündüğünü ifade edebilme ve zarar görmeme olanağıdır. Bilindiği üzere insanlık tarihinde çoğunluğun fikrine aykırı olanın o toplumda ceza gördüğü birçok örnek bulunmaktadır. İslam karşıtlığı sorununda ise çoğunluğa yeni bir fikir getirene verilen cezadan çok, bir inancı bir dini ve bir insan topluluğunu önyargı ile karşılayan bir “insana bakış” vardır. Bu bakış açısının sadece ifade özgürlüğünün olumsuz yansımaları olmasından çok, bütünüyle bir kitlenin kusurlu, özür sahibi, çatışma ve terör yanlısı olarak nitelenerek âdeta bir nefret tutumuna dönüştüğü düşünülmektedir. Bu nedenle kendisinden olmayana ilişkin ifade özgürlüğünün tek başına bir engellemeden çok, arka planında birtakım karşıt kavrayışı ve önyargıya dayalı inançları da barındırmaktadır.

Özellikle medyada yer alan her yayın bu özgürlükler kapsamında değerlendirilmeyi talep etmektedir. Yapılan yayınlar için hakaret ya da aleyhte propaganda olup-olmamasına bakılmaksızın ifade özgürlüğü/basın özgürlüğü/sanat özgürlüğü gibi özgürlükler alanında değerlendirilmeyi talep etmekte ve çoğu zaman da bu tarzda değerlendirilmektedir.

İkinci bölümde örneklendirdiğimiz Hz. Muhammed'e hakaret içeren karikatürler, Hollywood filmlerindeki İslam karşıtı örnekler, Pegida eylemleri düşünce ve ifade özgürlüğünü gerekçe göstererek yayınlarına, eylemlerine devam etmektedirler. Ancak ifade özgürlüğü sınırsız değildir. Ayrıca, başkalarına hakaret etme, aşağılama gibi özgürlükleri de kapsamamaktadır.

Temel insan haklarından olan ifade özgürlüğü, evrensel ve bölgesel birçok insan hakları sözleşmesinde yer almaktadır.

SSHS, madde-19 ifade özgürlüğünü şu şekilde tanımlamaktadır;

1. *Herkesin müdahaleye maruz kalmaksızın görüş sahibi olma hakkı olacaktır.*
2. *Herkes, ifade özgürlüğü hakkına sahip olacaktır; bu hak gerek sözlü, yazılı ya da basılı olarak yahut sanatsal bir form altında, ya da kendi seçtiği başka bir iletişim yoluyla ve ülke sınırları dikkate alınmaksızın her türlü bilgiyi ve fikirleri araştırma, edinme ve yayma özgürlüğünü içerecektir.*
3. *Bu maddenin ikinci paragrafında düzenlenen haklar, özel ödevler ve sorumluluklarla birlikte kullanılır. Dolayısıyla bunlar, belli kayıtlamalara tabidir, ancak bunlar sadece yasayla öngörülecek ve*
 - a) *Başkalarının haklarına ve şöhretine saygı gösterilmesi;*
 - b) *Ulusal güvenliğin ya da kamu düzeninin ya da genel sağlık yahut ahlakın korunması için gerekli olacaktır. (Gemalmaz, 2000, s. 44)*

AİHS, madde-10 ifade özgürlüğünü dile getirmektedir;

1. *Herkes ifade özgürlüğü hakkına sahiptir. bu hak, kamu makamları tarafından müdahale olmaksızın ve ulusal sınırlar dikkate alınmaksızın, görüşlere sahip olma ve bilgi ve düşünceleri edinme ve bunları yayma özgürlüğünü içerecektir. Bu Madde, Devletlerin, radyo, televizyon ya da sinema işletmeciliğinin izne/ruhsata bağlanması isteminde bulunmalarını engellemeyecektir.*
2. *Bu özgürlüklerin kullanımı, ödevler ve sorumluluklar ile yerine getirileceğinden/yürütüleceğinden, ulusal güvenliğin, ülke bütünlüğünün ya da kamu emniyetinin yararı, düzensizliğin ya da suçun önlenmesi için, sağlığın ya da ahlakın korunması için, başkalarının şöhret ve haklarının korunması için, gizli bilginin edinilerek açığa çıkmasının önlenmesi için, yahut yargılama organlarının yetke ve tarafsızlığının muhafaza edilmesi için, hukukun öngördüğü ve demokratik bir toplumda gerekli bulunan türdeki formalitelere, koşullara, kayıtlamalara ya da cezalara tabi tutulabilir. (Gemalmaz, 2000, s. 179-180)*

Bu sözleşmelerden Sivil Siyasal Haklar Sözleşmesi madde-19 ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi madde-10 içerisinde “başkalarının haklarına ve itibarına saygı” (SSHS 19/3a ve AİHS 10/2) zorunluluğu ile ifade özgürlüğüne belirli kısıtlamalar getirilmiştir. AİHM’nin ‘Handyside v. United Kingdom’ kararında (1967) belirtildiği üzere, “ifade özgürlüğü sadece hoş giden veya zararsız ya da tepki yaratmaz sayılan haber veya fikirler için değil, fakat devlete veya halkın bir kısmına ters düşen, şoke eden ya da üzüntüye sevk edenler için de geçerlidir” (Çınar, 2014, s. 16). İfade özgürlüğü, sadece hoş giden, tepki almayan davranışlar olmadığı gibi hakaret, küçük düşürme, aşağılama içeren ifadeler de değildir. Bu ifadelerin olması durumunda nefret söylemi kendiliğinden ortaya çıkar. Bu ise, AİHS madde-10/2’yi ihlal etmek demektir. Bu ifadenin şekli ister birebir ilişkilerde olsun, isterse basın ve yayın organları, sinema gibi toplu iletişim araçları ile olsun, bu durum değişmemektedir.

Örneğin Hollywood yapımlarındaki Müslümanların ve İslamın olumsuz temsille, şiddet ve terörün kaynağı olarak gösterilmesi de ifade özgürlüğünün gerçekleştirilebilme şartı olan “başkalarının itibarına ve şöhretine saygı” hakkını ihlal etmektedir. Aynı biçimde Hz. Muhammed’e hakaret içeren karikatürlerin de “ifade özgürlüğü” kapsamında değerlendirilemeyeceğini göstermektedir. Kuçuradi’nin deyimiyle “ifade özgürlüğü hakaret etme özgürlüğü değildir.” Bunlar nefret söylemi olarak adlandırılacak eylem ve davranışlardır.

3.1.6 Nefret Söylemi ve İslam Karşıtlığının Oluşturduğu İhlaller

Nefret söylemi, kişilerin temel haklarını ihlal etmesi bakımından, üzerinde durulması gereken önemli bir konudur. İslama ve Müslümanlara karşı önyargı, ötekileştirme, nefret ve düşmanlık olan sorunumuz ise, “nefret söylemi” kapsamında değerlendirilmektedir. Çünkü İslam karşıtı tutumların yayılmasında en önemli etkenlerden biri de nefret içeren ifadelerdir. Bu ise, en çok medya tarafından yapılmaktadır.

Avrupa Konseyinin Bakanlar Komitesi tarafından yayımlanan “nefret söylemi” konulu 97(20) sayılı Tavsiye Kararında nefret söylemi için; “ırkçı nefreti, yabancı

düşmanlığını, Yahudi düşmanlığını⁵⁶ veya dinsel hoşgörüsüzlük dahil olmak üzere, hoşgörüsüzlüğe dayalı diğer her türlü nefret biçimini yayan, kışkırtan, teşvik eden veya meşrulaştıran her türlü ifade biçimini kapsar” (Weber, 2009, s. 3) tanımı getirilmiştir. Aynı kararda bu tür ifadelerin medya aracılığıyla yayılması durumunda daha büyük ve yıkıcı bir etkiye sahip olabileceğine işaret edilmiştir.

Nefret söylemi ifade özgürlüğü ile yakın ilişki içerisindedir. Çünkü bu söylemi gerçekleştirenler genellikle eylemlerini ifade özgürlüğüne dayandırmaktadır. Ancak ifade özgürlüğü “hakaret özgürlüğü”nü kapsamamaktadır. Aynı şekilde, “başkalarının itibarına saygı” zorunluluğu içerisinde gerçekleşebilmektedir.

AIHM’in Gündüz v.Türkiye kararında, “belirli birey veya grupların onurunu kırabilecek, “nefret söylemi” teşkil eden somut ifadelerin, Sözleşmenin 10. maddesi⁵⁷ tarafından koruma altına alınmadığı konusunda hiçbir kuşku olamaz” tanımı yer almaktadır (Gündüz v.Türkiye, agy, para. 41, aktaran, Weber, A. 2009, s.4). Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi madde-17’ye⁵⁸ göre “Hiçbir hak, sözleşmedeki diğer hakların yok edilmesi sınırlandırılması, çiğnenmesi için kullanılamaz” buna göre nefret söylemi içeren ifadeler, madde-17’nin uygulanması yoluyla AIHS madde-10’un koruma kapsamından çıkartılabilmektedir.

İnsan Hakları Komitesi ise, “beyanların ırkçı veya dinsel nefreti kışkırtması halinde ifade özgürlüğüne kısıtlama getirebileceğini ve hatta bunun zorunlu olduğunu savunmaktadır” (Weber, 2009, s. 63). Tüm bunlarla beraber bir hak bir inanç bir söylem yalnızca insan hakları ile ve o konudaki bilgi ile çatıştığı zaman

⁵⁶ Esasında nefret söylemi tanımında dinsel, ırksal denildikten sonra, Yahudi düşmanlığını ayrıca belirtmek de bir ayrımcılıktır.

⁵⁷ AIHS madde-10 İfade özgürlüğü;

1. Herkes ifade özgürlüğü hakkına sahiptir. Bu hak, kamu makamlarının müdahalesi olmaksızın ve ülke sınırları gözetilmeksizin, kanaat özgürlüğünü ve haber ve görüş alma ve verme özgürlüğünü de kapsar. Bu madde, Devletlerin radyo, televizyon ve sinema işletmelerini bir izin rejimine tabi tutmalarına engel değildir.

2. Görev ve sorumluluklar da yükleyen bu özgürlüklerin kullanılması, yasayla öngörülen ve demokratik bir toplumda ulusal güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya kamu güvenliğinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın, başkalarının şöhret ve haklarının korunması, gizli bilgilerin yayılmasının önlenmesi veya yargı erkinin yetki ve tarafsızlığının güvence altına alınması için gerekli olan bazı formaliteler, koşullar, sınırlamalar veya yaptırımlara tabi tutulabilir.

⁵⁸ AIHS, madde-17 Hakları kötüye kullanma yasağı;

Bu Sözleşme’deki hiçbir hüküm, bir devlete, topluluğa veya kişiye, Sözleşme’de tanınan hak ve özgürlüklerin yok edilmesi veya bunların Sözleşme’de öngörülmüş olandan daha geniş ölçüde sınırlandırılmalarını amaçlayan bir etkinliğe girişme ya da eylemde bulunma hakkı verdiği biçiminde yorumlanamaz.

engellenebilir. İslam düşmanlığı ise, dinsel kışkırtmanın tipik bir örneğidir. Komite'ye göre bir nevi bu tarz ifadelerin kısıtlanması insan hakları bakımından zorunludur.

Nefret söylemi yasağı, “İnsan haklarıyla ilgili uluslararası ve bölgesel araçlar içinde ulusal, ırkçı veya dinsel nefretin savunulmasını evrensel düzeyde sadece Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslar arası Sözleşmesi (20. maddenin 2. fıkrası) *“Ayrımcılığı, düşmanlığı yahut şiddeti kışkırtan herhangi bir ulusal, ırksal ya da dinsel nefret savunuculuğu yasayla yasaklanacaktır”* ifadesi ve bölgesel düzeyde ise yalnızca Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi (13. maddenin 5. fıkrası) *“Her türlü savaş propagandası ve hukuka aykırı şiddeti kışkırtan ulusal, ırksal ya da dinsel nefret savunusu ya da ırk, renk, din ya da ulusal köken dahil herhangi bir temelde herhangi bir kişiye ya da kişiler grubuna karşı herhangi bir başka benzeri yasadışı eylem, yasa ile cezalandırılabilir suçlar olarak değerlendirilecektir* ile açıkça yasaklamaktadır” (Weber, 2009, s. 9).

İrkçılığa ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonuna (ECRI) göre de; “din veya etnik köken gerekçesiyle bir kişi veya bir grup aleyhine şiddetin, nefretin veya ayrımcılığın alenen kışkırtılması, kanunla cezalandırılması gereken suçlar olarak görülmelidir” (Weber, 2009, s. 58). Bu bağlamda ülkelerin nefret suçlarıyla ilgili düzenleme yapması insan haklarının gereğidir; ayrıca devletler ve bunları yöneten tek tek kişiler üzerindeki bir yükümlülüktür. Diğer yandan ECRI'nin nefret suçlarının yasalaşması öngörüsünün başta Avrupa Ülkelerinde ihlal edilmesi ciddi bir paradokstur. Nefret ile ilgili suçların kanunla cezalandırılması bir yana, son yıllarda güvenlik gerekçesiyle, Müslümanlar aleyhine önyargı ve nefrete yol açabilecek yasalar ardı ardına çıkarılmaktadır.

Bununla birlikte, “nefret suçlarına dair ilk düzenlemeler, Yahudilere ve Afro-Amerikanlılara yönelik saldırıları önlemek amacı ile 1960'larda ABD'de başlamış ve ilk yasal düzenleme Kaliforniya eyaletinde, mevzuata ağırlaştırıcı hükümler eklenerek gerçekleştirilmiştir” (Çınar, 2014, s. 10). Günümüzde ise, nefret söylemi açısından, uluslararası bir mutabakat yoktur. Bazı ülkeler suç kabul ederken, bazılarında herhangi bir yasal düzenleme yapılmadığı gibi anti-minare (İsviçre) gibi yasalar çıkartılmıştır. Böylesi önemli bir konuda düzenleme yapılmamış olması yalnızca insan haklarının hukuki yönü ile ilgili bir sorun olarak görülmemelidir. Bu,

aynı zamanda insan haklarının temellerini bulduğumuz felsefi ve etik temelli bir bilgi ve davranış sorunudur. İnsan haklarının bilgisi yalın bir hukuk anlayışından ibaret olmayıp esasında hukukun da türetildiği etik değer bilgisine dayalı olduğu bilinmektedir. Bu nedenle de sadece hukuk böyle istiyor, yasalar bunu emrediyor şeklinde gerekçelendirilen ve değer harcayan birçok eylem gerçekleştirilebilmektedir.

Son yıllarda özellikle Avrupa ve ABD’de siyasetçiler İslam karşıtı söylemlerle destek bulma ya da oy alma gayreti içerisinde. Bunlardan biri de ABD başkanlık adaylarından Donald Trump’tır. Trump her konuşmasını Müslümanlara karşı nefret ve ötekileştirme üzerine yapmaktadır. Konuşmalarında ABD halkına, başkan seçildiği takdirde Müslümanlara uygulayacağı ayrımcı muameleyle ilgili vaatlerde bulunmaktadır. Bunlardan biri ve en çarpıcı olanı ya da olanları ise, “Müslümanların ABD’ye girişi durdurulsun” ve seçildiği takdirde Suriyeli göçmenlerin tamamını sınır dışı edeceğini söylemesidir.⁵⁹ Bu tarzda bir seçim propagandası ise geniş bir kitle tarafından destek görmektedir.

Bu söylemler elbette Trump’ın kendi duygu ve düşüncelerini yansıtmaktadır. Ancak Cumhuriyetçi Partinin en güçlü başkan adayı olan ve ABD başkanı seçilmek isteyen birinin bu sözleri, İslam karşıtı söylemlerin ABD toplumunda bir karşılığı olduğunun da göstergesidir. Bilindiği üzere, siyasetçiler oy, destek beklentisi ile hareket etmektedir. Bu da seçmenlerin hassasiyeti olan ya da destek görmeyeceği bir söylemde bulunmamayı beraberinde getirmektedir. Eğer İslam karşıtı bir kitle var ise bu siyasetçilerin söylemlerine de yansımaktadır. Bununla bağlantılı olarak, siyasetçilerin söylemleri İslam/Müslüman karşıtı kitlelerin artmasına da yol açmaktadır.

Bir başka nefret söylemi örneği ise, *Jyllands-Posten* ile başlayıp *Charlie Hebdo* ile şiddetlenerek devam eden Hz. Muhammed’e hakaret içeren karikatürlerdir. Bu karikatürler ifade özgürlüğü mü, nefret söylemi mi, tartışmalarının yaşanmasına neden olmuş ve günümüze değin de bu tartışmalar devam etmiştir ve hâlâ da etmektedir. Ancak tartışmaya gerek kalmayacak kadar açık bir nefret söylemini içeren bu karikatürler Avrupa mahkemelerince ifade ya da sanat özgürlüğü kapsamında değerlendirilmiştir. Avrupa medyası ve siyasetçilerinin tutumu da bu

⁵⁹ http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/12/151207_trump_abd_muslumanlar /29.06.2016

yönde olmuştur. Ancak Kuçuradi bu karikatürlerin ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilemeyeceğini ifade etmektedir. Hakaretin ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilmesi insan hakları bakımından kabul edilebilir bir şey değildir. Buna ek olarak, ifade özgürlüğü ve nefret söylemi arasındaki fark kişilere ya da topluluklara göre de hiçbir şekilde değişim göstermemelidir.

3.1.7. Din ve Vicdan Özgürlüğü ve İslam Karşıtlığının Oluşturduğu İhlaller

İslam karşıtlığı ile ilgili ihlallerin yaşandığı bir diğer alan “din ve vicdan özgürlüğü”dür. Bu hak tüm insan hakları belge ve sözleşmelerinde geçmektedir. Uluslararası belgelere göre temel haktır ve düşünce, din ve vicdan özgürlüğü ile birlikte ele alınmaktadır. Ancak Kuçuradi’ye göre, düşünce ve ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilemeyecek bir haktır. O bunu düşüncenin ve inancın kaynaklarının farklı olmasına bağlamaktadır. Düşünce bilgi kaynaklıdır, öyle olmalıdır. İnançlar ise, psikolojiktir. Bu sebeple inanç özgürlüğünün ayrıca ele alınması gerektiğini savunmaktadır.

Bununla birlikte, uluslararası belge ve sözleşmelerde, düşünce, vicdan ve din özgürlüğü birlikte ele alınmıştır. İHEB, SSHS ve AİHS bu özgürlüğe şu ifadelerle yer vermektedir;

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi madde-18 düşünce din ve vicdan özgürlüğüne vurgu yapmaktadır;

“Herkesin düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne hakkı vardır. Bu hak, din veya topluca, açık olarak ya da özel biçimde öğrenim, uygulama, ibadet ve dinsel törenlerle açığa vurma özgürlüğünü içerir.”⁶⁰

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi madde-9 Düşünce, vicdan ve din özgürlüğünü ifade etmektedir;

1. Herkes düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne sahiptir. Bu hak, din veya inanç değiştirme özgürlüğü ile tek başına veya topluca, açıkça veya özel tarzda ibadet, öğretim, uygulama ve ayin yapmak suretiyle dinini veya inancını açıklama özgürlüğünü de içerir.

⁶⁰ Gemalmaz, 2000, s. 9

2. *Din veya inancını açıklama özgürlüğü, ancak kamu güvenliğinin, kamu düzenin, genel sağlığın veya ahlakın, ya da başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için demokratik bir toplumda zorunlu tedbirlerle ve yasayla sınırlanabilir*”.⁶¹

Sivil ve Siyasal Haklar Sözleşmesi madde-18’de Düşünce, vicdan ve din özgürlüğü şu şekilde yer almaktadır.

1. *Herkes düşünce, vicdan ve din özgürlüğü hakkına sahiptir. Bu hak, kendi tercihiyle bir dini kabul etme veya bir inanca sahip olma özgürlüğü ile, tek başına veya başkalarıyla birlikte toplu bir biçimde, aleni veya özel olarak, dinini veya inancını ibadet, uygulama, öğretim şeklinde açığa vurma özgürlüğünü de içerir.*
2. *Hiç kimse, kendi tercihi olan bir dini kabul etme veya inanca sahip olma özgürlüğünü zayıflatacak bir zorlamaya tabi tutulamaz.*
3. *Bir kimsenin dinini veya inancını açığa vurma özgürlüğü ancak kamu güvenliği, kamu düzeni, sağlık veya ahlak veya başkalarının hak ve özgürlüklerini korumak amacıyla, hukuken öngörülen ve demokratik bir toplumda gerekli olan sınırlamalara tabi tutulabilir.*
4. *Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, anne-babalar ile, mümkünse vasilerin kendi inançlarına uygun biçimde çocuklarına din ve ahlak eğitimi verilmesini isteme özgürlüğüne saygı göstermeyi taahhüt ederler.*⁶²

Din ve vicdan özgürlüğü bir ideal olarak, her ne kadar bütün insan hakları belge ve sözleşmelerinde ve bunun sonrasında ülke anayasalarında ve yasalarında yer alsa da, birçok ülkede gereği gibi tesis edilememiştir. SSHS’nin 20. maddesinin 2. paragrafında *Ayrımcılığı, düşmanlığı yahut şiddeti kışkırtan herhangi bir ulusal, ırksal ya da dinsel nefret savunuculuğu yasayla yasaklanacaktır* (Gemalmaz, 2000, s. 45) ifadeleriyle sözleşme bu özgürlüğün kanunla yasaklanmasını öngörmektedir.⁶³ Ancak ülkelerin anayasalarında ve yasalarında yer alan yasal düzenlemeler, tüm haklarda olduğu gibi din ve vicdan özgürlüğünün de sağlanabilmesi için yeterli olamamaktadır.

İslam karşıtlığı din ve vicdan özgürlüğünün ihlal edilmesi bakımından önemli bir sorun olarak, özellikle ibadet yapma, cami ve kutsal yerlere saldırı, Müslüman kadınların kılık-kıyafeti ile ilgili birtakım saldırılar ve çeşitli yasaklarla karşımıza çıkmaktadır. Bu ihlallerle ilgili başta Avrupa, ABD, Doğu Türkistan, Arakan gibi İslam karşıtlığıyla karşılaşılan her yerde sayısız örneklendirme yapılabilir.

⁶¹ Gemalmaz, 2000, s. 146

⁶² Gemalmaz, 2000, s. 43-44

⁶³ Öktem, 2002, s. 150

Bunlardan biri de dünya çapında büyük tartışmalara neden olan İsviçre minare yasağıdır. Toplam 4 minarenin olduğu İsviçre’de 29 Kasım 2009 tarihinde yapılan referandumla seçmenin %57’sinden fazlasının bu yasağa destek vermesi ile ülkede minare yapımına yasak getirilmiştir. Minare yasağı uluslararası insan hakları örgütlerinden tepki almış, yaklaşık 400 bin Müslümanın yaşadığı ülkede böyle bir yasağın başta inanç özgürlüğünü ihlal ettiği, ayrıca Hristiyanların, Yahudilerin veya Sihlerin ibadethaneleri ile ilgili böyle bir kısıtlama olmaksızın yalnız Müslümanların ibadet yeri için uygulanan bu yasağın aynı zamanda ayrımcılık suçu da olduğu ifade edilmiştir.⁶⁴

Doğu Türkistan’da din ve vicdan özgürlüğünün ihlali bakımından önemli bir örnektir. İhlaller uluslararası insan hakları kuruluşlarınca da raporlanmıştır. Bunlardan biri olan BM İnsan Hakları İzleme Komitesi’nin raporuna göre ise; Çin’deki Uygur Müslümanlarına dini baskılar “evlerin içine kadar müdahale edilmesi” boyutundadır.⁶⁵

Din ve vicdan özgürlüğü kapsamında değerlendirilmesi gereken en önemli örnek ise, Müslüman kadınların kılık-kıyafetleriyle ilgili olan yasaklardır. Bunların başında başörtüsü yasağı gelmektedir. Kamu kurumlarındaki kılık-kıyafet kuralları gerekçesiyle Müslüman kadınların eğitim hakkı ihlal edilmektedir. Başörtüsü kullanan bir kadın eğitimini kılık-kıyafet zorunluluğuna göre şekillendirip mezun olsa dahi, çalışma hayatında birtakım zorluklarla karşılaşmaya devam etmektedir. Başörtüsü yasağı, beraberinde eğitim hakkı, sağlık hakkı, çalışma hakkı gibi birçok temel hakkın da ihlaline yol açmaktadır.⁶⁶

Müslüman kadınların kılık-kıyafetinden rahatsız olma durumu başörtüsü yasağından daha ileri boyutlara taşınmaktadır. Fransa’da gerçekleşen bir kız öğrencinin uzun eteği sebebiyle okuldan ihtar alması olayın geldiği durumu gözler önüne sermektedir. Bahsi geçen olay okul yönetiminin öğrencinin ailesine “Siyasi olarak giyilen uzun eteği, moda olarak giyilenden ayırt ettikleri için öğretmenlerimizi

⁶⁴ Ayrıntı için bakınız, Uluslararası Af Örgütü “Tercihler ve Önyargılar: Avrupa’da Yaşayan Müslümanlara Yönelik Ayrımcılık” raporu, 2012, s.8

⁶⁵ Ayrıntı için bakınız, Bölüm 2/Doğu Türkistan

⁶⁶ Örneğin kanser hastası Medine Bircan olayı

tebrik ederiz” açıklamasıyla trajikomik bir hal almıştır. Modacı John Paul ise etek giyerek bu yasağı protesto etmiştir.⁶⁷

Dini vecibeleri nedeniyle başörtüsü kullanan ya da tesettürlü giyinmeyi tercih eden bir kadının, çalışma hayatı, eğitim hayatı, hatta özel yaşamında birtakım aktivitelerini gerçekleştirmesi engellenmektedir. Yaşadığımız yüzyıla yakışmayacak kadar çağdışı bu uygulamanın işin ilginç kısmı, Avrupa gibi “medeniyetin beşiği” olma iddiasına sahip bir bölgede yeni yasal düzenlemelerle yasaklanmasıdır. Yetişkin bir kadının veya bir erkeğin saçına, saç rengine, sakalına, başörtüsüne, şapkasına vb. müdahalede bulunmak adeta tek tip insan modeli tasarlarcasına kılık-kıyafetlerin sınırlarını belirlemek insanın olanaklarının kısıtlanması anlamını taşımaktadır.

3.1.8 Ayırmıcılık Yasağı ve İslam Karşıtlığının Oluşturduğu İhlaller

İslam karşıtlığı aynı zamanda dini ayırmıcılığın tipik bir örneğidir. Ortaya çıktığı yerlerde ya da bölgelerde Müslüman bireylere ve gruplara karşı ayırmıcılığı da beraberinde getirmektedir. Oysa insan hakları her bir kişide sağlanması ve hiçbir kişide çiğnenmemesi şartına ya da özelliğine sahiptir. Yalnız bir kısım topluluğa uygulanması ya da bir kısım toplulukta hakların ihlal edilebilmesi ya da edilmesi insanın olanaklarının bilgisi bakımından kabul edilebilir değildir.

Bu sebeple, başta İHEB olmak üzere SSHS, AIHS gibi insan hakları belgeleri/sözleşmeleri de ayırmıcılık konusuna yer vermiştir.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi madde-7’ye göre;

*Herkes yasa önünde eşittir ve ayırım gözetilmeksizin yasa tarafından eşit korunmaya hakkı vardır. Herkes, bu Bildirgeye aykırı herhangi bir ayırmıcılığa ve ayırmıcı kışkırtmalara karşı eşit korunma hakkına sahiptir.*⁶⁸

⁶⁷ UHİM Avrupa’da Yükselen Ayırmıcılık İslamofobi Konferansı Tebliğler, Yasser Louati, 12.05.2015

⁶⁸ Gemalmaz, 2000, s. 6

Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi madde-2 ise, sözleşmenin iç hukuka uygulanması ve ayrımcılık yasağı ile ilgilidir;

1. Bu Sözleşme'ye Taraf her Devlet kendi ülkesinde yaşayan ve yetkisi altında bulunan bütün bireylere ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal ya da başka fikir, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğum ya da başka bir statü bakımından hiçbir ayırım gözetmeksizin bu Sözleşme'de tanınan hakları sağlamak ve bu haklara saygı göstermekle yükümlüdür.

2. Mevcut mevzuatta ve diğer yasal tedbirlerde henüz düzenleme bulunmayan durumlarda, bu Sözleşme'ye Taraf her Devlet, kendi anayasal kurallarına ve bu Sözleşme'nin hükümlerine uygun olarak, bu Sözleşme'de tanınan hakların uygulanmasını sağlamak bakımından gerekli olan yasama ve diğer tedbirleri almakla yükümlüdür.

3. Bu Sözleşme'ye Taraf her Devlet:

(a) Bu Sözleşme ile tanınan hakları ve özgürlükleri ihlal edilmiş olan her şahsın, bu ihlal resmi sıfatla görev yapan kişiler tarafından gerçekleştirilmiş olsa bile, etkin şekilde telafi edilmesini güvence altına almakla;

(b) Böyle bir telafi talebinde bulunan herkesin haklarının yetkili yargı, yürütme ya da yasama organlarınca ya da Devletin yasal sisteminde öngörülen başka bir yetkili organ tarafından karara bağlanmasını ve yargısal telafi olanaklarının sağlanmasını güvence altına almakla;

(c) Bu hukuki yollardan sağlanan kararların yetkili organlarca uygulanmasını güvence altına almakla yükümlüdür.⁶⁹

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi madde-14'te Ayrımcılık yasağı ile ilgilidir;

Bu Sözleşme'de tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya diğer kanaatler, ulusal veya toplumsal köken, ulusal bir azınlığa aidiyet, servet, doğum başta olmak üzere herhangi başka bir duruma dayalı hiçbir ayrımcılık gözetilmeksizin sağlanmalıdır.⁷⁰

İnsan hakları sözleşmeleri taraf devletlere ilişkin hukuki bağlayıcılığı olan belgelerdir. Yukarıda “ayrımcılık yasağı” maddelerinin yer aldığı sözleşmelere taraf devletlerin de bunu uygulaması gerekmektedir. Ancak pratikte bu böyle

⁶⁹ Gemalmaz, 2000, s. 64

⁷⁰ Gemalmaz, 2000, s. 148

olmamaktadır. Avrupa’da, ABD’de, Filistin’de, Arakan’da ve İslam karşıtlığının görüldüğü her yerde ayrımcı tutum ve eylemlere devam edilmektedir.

Zaten İslam karşıtlığının kendisi başlı başına bir ayrımcılık suçudur. Beraberinde dinsel ayrımcılık, kadına yönelik ayrımcılık ve bir ırkın mensubu olmak bakımından ayrımcılıkları da getirmektedir. Ortaya çıktığı ülkelerden biri olan Filistin’de Müslümanlar ister İsrail vatandaşı olsun, isterse Filistin vatandaşı ya da herhangi bir vatandaşlığı olmayan bir Filistinli⁷¹ olsun, İsrail tarafından Yahudilere yapılan muameleden farklı bir muamele görmektedirler. Bir Filistinlinin sağlık hizmeti alması, bir Yahudi ile aynı hastanede bulunması mümkün değildir. Ayrıca, İsrail tarafından kontrol altında tutulan ya da İsrailli belediyelerin sorumluluğunda olan Filistin yerleşkeleri medeniyetin getirdiği birçok ihtiyaç ve konfordan mahrum durumdadır. Aydınlatma, kanalizasyon, çöp toplama vb. hizmetler Yahudi yerleşimcilere en üst seviyede sağlanırken, zorla kontrol altında tutulan (kendi imkânları ile de bu ihtiyaçları sağlamalarına müsaade edilmeyen) Müslüman mahallelerine sağlanmamaktadır. Bu ayrımcılık ise beraberinde birtakım ekonomik, kültürel ve sağlıkla ilgili birçok probleme yol açmaktadır. İsrail devleti içerisinde yaşayan Filistinlilere iş imkânı sağlanmamakta, herhangi bir kamu kuruluşunda çalışmaları “tehlikeli” sayılmaktadır. Bununla birlikte kendi iş yeri olan Filistinlilere de birtakım denetlemeler getirilerek iş imkânları ellerinden alınmaktadır. Eğitim, sağlık, barınma, ekonomi gibi hemen hemen her alanda “Müslümanlar” ve “Yahudiler” olarak ayrı politikaların izlenmesi Filistinli Müslümanların maruz kaldığı ayrımcılığın boyutlarını gözler önüne sermektedir.

Avrupa’da ve Amerika’da ise Müslümanların işe alımlarında ve okullarda aşırı sağcı öğretmenler tarafından yapılan ayrımcı uygulamalar göze çarpmaktadır. Uluslararası Af Örgütü’nün Nisan 2012 yılında yayımladığı “Tercihler ve Önyargılar: Avrupa’da Yaşayan Müslümanlara Yönelik Ayrımcılık” adlı raporda; Müslümanların diğer kişilere oranla daha az istihdam edildiği, özellikle dini ve kültürel kıyafetler giyen Müslüman bireylerin işe alımlarının zorlaştırıldığı, eğitimde ise, dini sembollere yasak getirilmesinin, yoğunlukla Müslüman öğrenciler için kullanılması söz konusudur. Yani haç işareti olan bir giysi ya da takı ya da benzeri bir sembol kullanan bir öğrenci için eğitim ile ilgili bir yaptırıma gidilmezken,

⁷¹ Bu durumda olan Filistinliler bulunmaktadır.

Müslümanlıkla ilintili semboller için öğrencilere birtakım yaptırımlar uygulanmaktadır. Bu da Müslüman öğrencilerin eğitimde ayrımcılığa uğramalarına ve hatta eğitim hakkının ihlaline yol açmaktadır. Oysa BM Çocuk Hakları Sözleşmesinde, çocukların menfaatlerinin her şeyden önce gelmesi gerektiği vurgulanmaktadır.⁷²

Bir başka ayrımcılık şekli ise, Müslümanların ibadet yerlerine yöneliktir. Örneğin İsviçre Minare yasağı ülkede yalnız 4 adet minare bulunmasına karşın “İslamlaşmanın durdurulması” için desteklenmiş bir yasaktır. Bu yasak din ve vicdan özgürlüğünün ihlali ve aynı zamanda ayrımcı bir uygulamadır. Çünkü diğer dinlerin ibadet yerleri için böyle bir yasak söz konusu değildir. Amerika ve Avrupa’nın diğer bölgelerinde yasa ile olmasa da çıkartılan birtakım zorluklar ve gerekli izinlerin verilmemesi gibi nedenlere bağlı olarak Müslümanların ibadet yerlerine yasaklar getirilmektedir. Yasa ile olmasa da uygulamada ayrımcılık yapılmaktadır. Kuçuradi, “Avrupa ülkelerinde kin söylemini ve ırksal ve dinsel nefreti kışkırtmaya karşı bazı yasaların getirilmesi, ırkçılık ile etnik ve dinsel ayrımcılıkla savaşmada, onların kökünü kazıyacak bir yol olmasa da, önemli bir adımdır” (Kuçuradi, 2011, s. 271) görüşünü ifade etmektedir. Ancak bu yasalar uygulama noktasında birtakım ihlallerin önüne geçememektedir. Bunların önüne geçmek ise, ancak etik temelli insan hakları bilgisi ile mümkündür. Çünkü insan hakları özünde evrensel etik normlardır.

3.2 Etik ve İslam Karşıtlığı

3.2.1 Etik ve Etik Değer Bilgisi Bakımından İslam Karşıtlığı

Etik felsefenin kişilerarası ilişkileri inceleyen bir disiplindir ve “insanlararası ilişkilerde eylemin ne olduğunu- bir eylemin ne gibi öğelerden oluştuğunu ve ne gibi belirleyicileri olduğunu- inceler. Başka bir deyişle “etik” felsefenin insanlararası ilişkilerde değer sorunlarını inceleyen bir dalıdır” (Kuçuradi, 1997, s. 1). Etik ile ilgilenme nedenimiz ise insan haklarını korumaktır. Çünkü insan hakları temelinde evrensel etik normlardır.

⁷² Ayrıntı için bakınız, www.amnesty.org.tr/ Tercihler ve Önyargılar: Avrupa’da Yaşayan Müslümanlara Yönelik Ayrımcılık

İnsanın etik ile olan ilişkisi onun yapıp etmelerinin arka planındaki istemelerinde ve eylemlerinde ortaya çıkmaktadır. Bu da değerli eylemlerde bulunma ile gerçekleşebilir. Yani insan değerli eylemde bulunabilme olanağına sahip olduğu için değerli bir varlıktır. Çünkü insanı diğer canlılardan ayıran en önemli özelliği değerli eylemlerde bulunabilmesidir. Kuçuradi’de etiği, *değerli eylemlerde bulunma olanağı* olarak tanımlar. Bu ise insansal olanaklardır. İnsan diğer canlılardan farklıdır. Diğer canlılar öldürür. Fakat insan hem öldürebilir, hem de öldürmeyebilir. Bu onun insansal olanaklarını kullanabilmesi yani etik yönü ile ilgilidir.

İnsan işte bu olanaklara göre hareket ettiğinde kendisini diğer canlılardan ayıran özelliklerine uygun hareket etmiş olur. İnsanın değerine uygun hareket etmesi, insan için olanaklarını gerçekleştirilmesi açısından önemlidir. Çünkü insanın değeri, onun varlıktaki özel yeridir. Ve insan ancak insanın değerinin farkında olup, değerli eylemlerde bulunduğu zaman, onurlu bir varlık olabilmektedir. Bu ise, etik değerlerin bilgisi ve buna uygun eylemlerle gerçekleşebilir.

Etik değerler, kişilerin yaşamlarında ve eylemlerinde gerçekleştirdikleri bir takım olanaklarıdır. “Gerçekliklerinde ise, başka bir kişiye ilişkin değerlilik yaşantıları, tutumları ve bazı kişi özellikleri olarak karşımıza çıkarlar” (Kuçuradi, 1996, s. 180). Kuçuradi’ye göre etik değerler, “kişinin değerleridir; böyle olanakları gerçekleştiren kişiyi değerli ya da etik kişi kılarlar” (Kuçuradi, 1996, s. 180). Bununla beraber etik değerler, insansal etkinliklerin yani insan olmanın özelliğini oluşturan olanakların gerçekleştirilmesiyle mümkün olabilmektedir. Etik değerleri diğer değerlerden ayıran nokta etik ilişkilerde ortaya çıkmalarıdır. Etik kişi değerleri ve etik ilişki değerleri olmak üzere iki türdür;

Etik kişi değerleri; “etik ilişkilerinde değer korumağa –insanın değerini kişilerde korumağa- veya bulunduğu durumlarda en az harcanmasını sağlamağa çalışan kişinin özellikleridir” (Kuçuradi, 1996, s. 184). Etik kişi değerlerinin bir kısmı kişinin bilgisel yetenekleri diğer bir kısmı ise, kişinin edindiği belirli karakter özellikleridir. Özgürlük, dürüstlük, adil olma ve saygılılık etik kişilerin özellikleridir.

Etik ilişki değerleri ise, “bir kişinin başka belirli bir kişiyle ilişkisinde değerlilik yaşantılarıdır: bir kişinin başka bir kişiye yaşattığı tortu bırakan yaşantılardır” (Kuçuradi, 1996, s. 185). Etik ilişki değerleri sevgi, saygı, minnet,

güven vb. dir. Bu değerlerin yaşanabilmesi ancak iki etik kişinin karşılaşmasıyla mümkün olmaktadır.

Bir etik ilişki değeri olan “saygı”, “insan olmanın değerini bilen bir insanın, bu değeri en “zor” –kendisine pahalıya mal olabilecek- koşullarda da koruyan bir insanla ilişkisinde, onun değerli eylemlerini, hatta bir tek eylemini, doğru değerlendirme sonucu yaşayabileceği yaşantıların tortusudur” (Kuçuradi, 1996, s. 188). İnsanların birbirlerine karşı davranışlarında veya eylemlerinde ortaya çıkan problemlerin ana kaynağı saygılılık ilkesidir. Bunu günümüzde yaşanan başta İslam karşıtlığı/düşmanlığı olmak üzere tüm dünya problemlerinin kaynağı olarak ta göstermek mümkündür.

Kişiler ilişkilerini, eylem ve söylemlerini gerçekleştirirken birbirlerine karşı bir takım yükümlülükleri olduğunun bilincinde hareket etmelidirler. “Başkalarının haklarından doğan tüm davranışlar ve ödevler, diğer insanlara karşı ödevler arasında en önemli yeri tutarlar” (Kant, 2003, s. 226). Immanuel Kant bu konuda yani diğer insanlara karşı ödevlerimizi, hayırseverlik-lütufkarlık ödevleri ve yükümlülük-adalet ödevleri olmak üzere iki kısma ayırmaktadır.

Kant’a göre, tüm insanlar başkalarını sevmekle ve iyilik yapmakla yükümlüdür. Başkalarına karşı sevgi duymak, iyilik yapma isteğini de beraberinde getirir. Sevgiden dolayı yapılan iyilikler dolaysızdır. Ancak sevgi eğilimseldir ve hiç kimse bir başkasını sevmeye zorlanamaz. Bununla beraber, herkes bir başkasına lütufkarlık ve hayırseverlikle yükümlüdür.

İkinci tür ödevler ise, eğilimden değil, başkalarının haklarından kaynaklanırlar. Bu da başkalarının haklarına değer vermek ve saygı gösterme ödevidir. Yani bir kimse başkalarına yüreğini açmayabilir, onların sorunlarına daha duysız olabilir ancak başkalarına karşı yükümlülüklerini yerine getiriyor ise, yani hakkaniyetle ve adil bir biçimde davranabiliyorsa o kişi sevgi ve lütufkâr davranmasa da insanlığa karşı yükümlülüğünü yerine getirmiş olmaktadır.

Düşmanlık ise bir başkasına olumsuz birtakım tutum ve davranışlarda bulunmak üzere açığa çıkmış, çıkarılmış bir zihniyettir. “Bir kimseye iyilik dilemediğimiz zaman onun aleyhinde oluruz. Düşmanlık muhalefetten ve hoşnutsuzluktan ileri geldiği, başkasının kötü duruma düşmesinden zevk aldığı için

kimseye karşı düşmanlık beslememeliyiz. Zira bu, başkasından nefret ettiği ve onun kötülüğünü istediği zaman insandaki çirkin yanı dışa vurur” (Kant, 2003, s. 224). Konumuz olan Müslüman düşmanlığı ise, insanın çirkin tarafını dışa vurmasının bir örneğidir.

İnsanın bir ırk, bir din bir mezhep ya da etnik bir kişiye ya da topluluğa düşmanca duygu ve düşünceler beslemesi ve eylemlerde bulunması etik değer bilgisinden yoksun olduğunu göstermektedir. Çünkü düşmanlık zihniyetine sahip olmak etik açısından başlı başına bir suçtur. Zira harekete geçmediği/işlemediği suçlar için henüz fırsat doğmamış olabilir. Şöyle ki “başkalarının haklarına aykırı bir davranışta bulunan bir kimse hukuk açısından suçludur. Ama böyle bir davranışta bulunmayı sadece aklından geçiren bir kimse ise etik bakımından suçludur” (Kant, 2003, s. 227). Çünkü “hukukbilim yetki ya da mecburiyetten doğan davranışların zorunluluğunu açıklarken, etik ise, mecbur olunmadığı sürece başkalarının haklarından doğan yükümlülüğe ilişkin davranışların zorunluluğunu açıklar” (Kant, 2003, s. 225). Etik ve dolayısıyla insan hakları ve hukuka dair önemli bir problem de değerlendirmelerin “doğru” yapılmamasıdır. Bilgi kaynağı yerine birtakım değer yargılarıyla ve ahlak normlarıyla insanın diğer insanlarla olan ilişkileri şekillenebilmektedir.

3.2.2 Doğru Değerlendirme ve Ahlak Bilgisi Bakımından İslam Karşıtlığı

Bir insan fenomeni olan değerlendirme, tamamen bilgisel bir iştir. Yaptığımız her işte doğru ya da yanlış ya da ezbere olmak üzere bir değerlendirme söz konusudur. İnsan değerlendirmelerini yaparken doğru değerlendirme, değer atfetme ya da değer biçme ile yapabilmektedir. Esasında, bunlardan doğru değerlendirme dışındaki iki farklı değerlendirme olan “değer biçme” ve “değer atfetme” ise yanlış değerlendirme bile değil, ezbere yapılan durum değerlendirmeleridir. Bilgi kaynaklı olması nedeniyle bizi değer koruyucu eylemlere “doğru eylemlere” götürecek olan “doğru değerlendirme”dir.

Doğru değerlendirmede ortaya konulması gereken şey, “değer”dir. Kuçuradi, doğru değerlendirmenin nasıl gerçekleşebileceğini şöyle ifade etmektedir; “bir kişinin bir eyleminin, bir kararının veya bir tutumunun doğru değerlendirilebilmesi,

bunu değerlendirenin o kişinin yapı bütünlüğünü tanımasını, onun nasıl bir insan olduğunu, bu eylemi yapanın kim olduğunu bilmesini; ayrıca da bunu ne gibi koşullarda, nasıl bir durumda yaptığını bilmesini şart koşar” (Kuçuradi, 1998, s. 62). Başka bir deyişle, tek durumlara veya tek tek kişilere göre değerlendirme yapılmalıdır.

Konumuzla ilgisi çerçevesinde bakıldığında ise, kimse sadece bir dinin mensubu olmak bakımından değerlendirilemez. Gerçekleştirilen tutum ve eylemlerin gerçekleştirenin yaşadığı ülke, bölge, koşullar ve kimliğine göre değerlendirilmesi gerekir. Gazze’de mülteci kamplarında doğup-büyümüş, temel haklarından hiçbirini tanımamış, tanınmamış (dar kapsamlı olarak bakıldığında sadece yaşama hakkı) bir Müslüman bireyin eylemleri ile Türkiye’de ya da Katar’da ya da başka bir yerde insan hakları ihlaline uğramamış ya da az zarar görmüş bireylerin eylem ve tutumları aynı olmamaktadır. Eğer bir bölgede savaş varsa orada yaşayanlar hangi millete ya da dine mensup olursa olsun savaş koşullarına göre yaşam sürmeye başlamaktadır. Bu bölgelerdeki örneklerden yola çıkarak Müslümanları şiddet ve terör ile ilişkilendirmek de şüphesiz ezbere yapılan bir değerlendirme olmaktadır. Kısacası doğru değerlendirme tek kişilere ve tek durumlara bakarak değerlendirme yapmakla gerçekleşebilir.

Değer atfetme ise değer öznelciliğidir. “Değerlendirilene değerlendiren tarafından, aralarındaki özel ilişkiden dolayı atfedilen değer”dir (Kuçuradi, 1998, s. 27). Örneğin hemşehricilik bir değer atfetmedir. Bir kişiye, bir olaya ve ya bir nesneye değer atfedildiğinde sadece değer atfeden kişi için önemlidir. Başka bir deyişle, bir ırka fazla değer yüklemek Ari ırkı veya Yahudi ırkını fazla önemsemek gibidir. Bu ise “Aryosofi” veya “Siyonizm” gibi insan hakları ihlalleri yapan siyasi ideolojilere yol açmaktadır.

Değer biçmede ise, değer biçenin gereksinimleri, çıkarları ya da bulunduğu grupta geçerli olan değer yargılarıyla ilgili olabilir. Değerler görelidir ancak değer yargıları değişkendir. Bir gruptan başka bir gruba ya da aynı grupta zamandan zamana değişiklik gösterebilirler. İşte değer biçme de genellikle çıkar ve gereksinimlerin dışında bu değer yargılarıyla olmaktadır. Değer biçen kişide “Avrupalı ise medenidir”, “Müslüman ise teröristtir” gibi değer yargıları oluşabilir. Bu ise, değer harcamasına sebep olacaktır ya da olmaktadır.

Buraya kadar etik ve etik değerler ve değerlendirme sorununa değindik. İnsan yaşamı boyunca kendi eylemlerinde başkalarına karşı olan davranışlarında etik değer bilgisi ile hareket etmelidir. Değerlendirmelerini yaparken de değer yargılarından kaçınarak, bilgi temelli ve tek durumlara bakarak yapmalıdır. Ancak bu şekilde “doğru değerlendirme” yapmış olabilir. Ancak toplum içerisinde davranışları çoğu zaman birtakım “değer yargıları” belirlemektedir. Bunlardan biri ise, ahlakın belirlediği eylem, tutum ve davranışlardır.

Ahlak, bir toplumda kişilerarası ilişkilerde davranışlara ilişkin türlü değer yargıları sistemidir. Bir grupta ve belirli bir zamanda olması istenen, kabul gören davranışlardır. Ahlak denen olgu gruptan gruba değişiklik gösteren ve değişiklik göstermeyen davranış kuralları ve değer yargıları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bir toplumda *kadınların başının örtülü olması* yadırganırken, başka bir toplumda *kadınların kolsuz giysiler giymesi* yadırganabilir ya da bir grupta büyüklerin karşısında rahat oturmak, uzanmak abes karşılanırken; başka bir grupta bunları yapmamak yadırganabilir. İşte bunlar bir toplumdan başka bir topluma değişiklik gösteren değer yargıları, ahlak kurallarıdır.

Bir de “yalan söylememek gerekir”, “söz verince yerine getirmek gerekir” gibi toplumdan topluma ve zamandan zamana değişmeyen ahlaklılık ilkeleri vardır. Bu davranış kuralları ise, doğru bir değerlendirme yani tek duruma bakılmadan yapılmadığında değer harcamaya götürebilir. Kişi eylemlerine değer yargıları açısından bakıldığında böyle bir problem oluşabilmektedir. Bu sebeple değerlendirme yaparken tek durumlara bakmak ve ezbere değerlendirme yapmamak gerekmektedir.

Günümüzde insan hakları sorunlarının en önemli nedenlerinden biri ise, ezbere yapılan değerlendirmelerdir. Sorunumuz olan İslam karşıtlığı da bu tür değerlendirmelerin bir sonucu olarak, doğru değerlendirmeden çok, değer yargıları ve ahlak ile gerçekleştirilen eylemlerde ortaya çıkmaktadır. Bu da her insan hakları sorununda olduğu gibi etik ve etik değerlerle ilgilidir. Diğer insanlarla olan ilişkilerimizde “saygılılık” ve “saygı” değeri büyük öneme sahiptir. Kimseyi zorla sevmeyiz; ancak insanlığın ödevlerine uygun olarak, düşmanlık besleyemeyiz ve saygısızlık da yapamayız. İnsanlara karşı her zaman adaletle ve saygıyla muamelede bulunmamız gerekir.

SONUÇ

İslama ve Müslümanlara karşı duyulan düşmanlık küreselleşmiş bir biçimde, öyle kendi kendine ortaya çıkmış, gelişmiş ve yayılmış bir sorun olmaktan öte, bilinçli ve örgütlü bir insan hakları sorunudur. Çünkü bu sorunun merkezinde “insan” vardır. Bu nedenledir ki, insan-varlık ilişkisi bakımından ele alınmalıdır.

İslam karşıtlığı ortaya çıkış biçimi ve nedenleriyle, dünyanın farklı yerlerinde farklı farklı türlerde görünmektedir. Bu kimi zaman devlet eliyle yapılan ağır bürokratik yaptırımlar şeklinde olabilirken, kimi zaman kişiler ve topluluklar arasındaki söylem davranış ve eylemler şeklinde olabilmektedir. Bununla beraber, dünyanın farklı bölgelerinde farklı gruplarda ortaya çıkabilmektedir. Ortaya çıktığı bölgelere bakıldığında, Çin’de, Myanmar’da, Avrupa’da, İsrail’de herhangi bir seküler veya dini grupta görülebilmektedir. Her ne kadar ortaya çıkış nedenleri farklı gibi gözükse de Bosna’da, Arakan’da, Doğu Türkistan’da, Irak’ta ve Filistin’de yaşanan insan hakları ihlallerinin ortak paydası “İslam karşıtlığı”dır.

Çağımızın önemli bir sorunu olan İslam karşıtlığı tek tek kişilerin yapıp ettikleriyle ilgili olduğu kadar, devletlerin arka plandaki politikalarıyla da ilgilidir. Tez içerisinde değinilen örneklerle bakıldığında hepsinin ortak paydası savaşın, işgalin, şiddetin yüzyıllardır devam ediyor, dolayısıyla insan haklarının çiğneniyor olmasıdır. Kuçuradi’nin deyiimiyle “insan haklarının çiğnendiği yerde barış barınmaz” (Kuçuradi, 1982, s. 5). İşte bu bölgelerdeki temel sorun da tam olarak barışın sağlanamamasıdır. Başka bir husus ise, “barış için düşmanlığın değil ancak diyalogun, samimi iş birliğinin ve dayanışmanın, barış içinde bir arada yaşayan çok kültürlü bir dünyanın esas alınması gerektiğidir” (Erbakan, 2014, s. 200).

Neden olduğu insan hakları ihlalleri bakımından İslam düşmanlığı bugün kaygı verici bir boyuta ulaşmıştır. Bu sorunla “insan” olan herkesin mücadele etmesi gereklidir. Ancak en önemli pay Müslümanların kendisine düşmektedir. İslam karşıtlığını, oluşan insan hakları ihlallerini takip etmesi ve bununla beraber mücadele etmesi gereken ilgili mekanizmaların kurulmasında öncü ve mücadelecisi olunmalıdır. Diğer gruplarda olduğu gibi örneğin Yahudi düşmanlığının hukuki düzenlemelerle yasaklandığı gibi, Müslümanlar da bu düşmanlıktan yasalarca korunmalıdır. Hak ve

özgürlüklerin korumasında bu tip mekanizmalar sorunun tamamını çözemese de, büyük ölçüde etkili olmaktadır. Keza, “insanlar hak sahibi olma ayrıcalığından feragat etmeyip onu ellerinden geldiği kadar savunmalıdır; aksi takdirde haklarından vazgeçerse insanlığından da vazgeçerler” (Kant, 2003, s. 229).

İnsan hakları esasında her şeyden önce bir fikirdir. Eğer insanın nasıl bir varlık olduğunu onun nasıl olanaklara sahip olduğunu bilirsek, “insan haklarının neyin istemi olduklarını, aynı zamanda da bu istemi kime yönelttiklerini biliyorsak, her an herkesçe herkes için neden korunması gerektiğini de bilmiş oluruz” (Kuçuradi, 1982, s. 4). İnsan hakları sahip olmak bakımından tüm insanların eşit olduğu haklardır. Hiçbir insanda çiğnenmemesi ve herkes için sağlanması gerekliliğine sahiptir.

Kişilerin çıkarlarından ziyade haklarını bilmeleri günümüzde insan haklarının tesisi bakımından önemlidir. İnsan haklarına uygun olarak, bizim de başımıza gelebilir diye değil, insan olduğumuz için korumalıyız. Çünkü ilki çıkar ilişkisinin bir çeşidi olacaktır. Ancak insan olduğumuz için ve insanın değerinin farkında olarak davranırsak, etik bir tavır sergilemiş oluruz. Bu bilince ulaşabilmenin yolu ise, etik temelli insan hakları eğitiminden geçmektedir.

İnsan haklarının etik temelli olarak öğretilmesi en çok uygulamadaki ihlallerin önüne geçecektir. Çünkü günümüzde insan haklarının hukuki düzenlemeleriyle ilgili pek çok sorun aşılmıştır. Ancak yorumlama ve uygulama noktasında oluşan farklılıklar ihlallere yol açmaktadır. Bunu önlemek ise, insan hakları eğitimi ile ve bu eğitimin başta kamu çalışanları olmak üzere, öğretmenler, siyasetçiler, gazeteciler vb. için zorunlu olarak gerçekleşmesi ile ulaşılabilir. Okullarda ve ders kitaplarında ilkokul düzeyinden itibaren “etik temelli insan hakları eğitimi” derslerinin zorunlu olması ise, İslam karşıtlığı gibi uygulamada ortaya çıkan birçok insan hakları ihlallerinin önüne geçecektir. Kuçuradi de bu konuda, *kimse etik eylemlerde bulunmaya zorlanamaz, bu ancak eğitimle mümkün olabilir* görüşünü dile getirmektedir.

Geçmişten beri var olan bir düşmanlık olan İslam/Müslüman düşmanlığı, insanın söylemlerinde, eylemlerinde ve insansal ilişkilerinde ortaya çıkan bir problemdir. Aslında düşmanlık da terör ve şiddet eylemleri de insana dair problemlerdir. Düşmanlık/İslam düşmanlığı yalnız Batı’ya ya da Hristiyanlara özgü olmamakla birlikte, şiddet ve terör de yalnız Müslümanların gerçekleştirebileceği bir

olgu değildir. Buna rağmen oluşturulmaya çalışılan “İslami terör” kavramı bu sorunun ilerlemesinde büyük bir paya sahiptir. Terörün ve şiddetin kaynağını İslam ve Müslümanlar olarak gören ve toplumun algısını bu yönde etkilemek isteyen bir kesimin olduğu apaçıktır.

Eğer terör ve şiddet eylemleri için söylenildiği gibi hassasiyet taşınıyor ise, Hristiyan Terör Örgütü olan TADO’nun da basında gereği kadar yer alması gerekmektedir. Başka bir örnekle, Yahudi direniş örgütü olarak adlandırılan “Irgun” adlı Siyonist örgüt Filistin bölgesinde Dair Yasin gibi birçok şiddet eylemine ve katliama imza atmıştır. Ama henüz literatürde Yahudi Terör Örgütü diye bir kavram bulunmamaktadır. Bu bağlamda, uluslararası insan hakları raporlarında ya da medyada İsrailliler tarafından yapılan bir silahlı saldırıda “İsrailli göçmenler”, “İsrailli saldırganlar” gibi ifadeler kullanılırken, Filistin tarafından gelen bir saldırı için, “Filistinli teröristler”, “terörizm”, “Filistinli militanlar” gibi ifadeler kullanılmaktadır. Örneğin 25 Şubat 1994 yılında el-Halil kentindeki İbrahim Camii’ne bir Yahudi tarafından ateş açılarak, 29 Filistinli öldürülmüş, 125’i ise, yaralanmıştır. Açık bir terör saldırısı olmasına rağmen hiçbir uluslararası basın ve raporda terör ve ya terörist ifadeleri kullanılmamıştır. “Haçlı seferleri” başlatma çağrısı da Hristiyan terörü olarak adlandırılmadığı gibi, Arakanlı Müslümanları göçe zorlayan Budist çetelerin şiddet eylemleri de Budist terörü olarak görülmemiştir. Yalnız Müslüman bir birey ya da grup tarafından gerçekleştirilen şiddet eylemleri için “terör”, “terörist” ifadesi kullanılmaktadır.

Nasıl ki bir rahibe örgüt kurarak, din için “insan” öldürüyor diye tüm Hristiyanlara potansiyel TADO’cu terörist muamelesi yapılmıyor ise ya da Siyonist örgüt Irgun için tüm Yahudiler teröristtir çıkarımı yapılmıyor ise, bunu İslami eğilimlerle yaptığını iddia eden örgütlerin yaptığı eylemler için de yapmamamız gerekmektedir. Bunun aksi elbette kendi kendine gelişen bir durum olmaktan öte, art niyetli ve bilinçli bir propagandadır.

Müslümanların terörist olmadığı, onların bir medeniyeti ve felsefesi olduğu anlaşıldığında bu sorunun çözümü için büyük bir adım atılmış olacaktır. Çünkü dünyada barış, huzur ve refah ancak hep beraber elde edilebilir. Bir medeniyet için refah, adalet, huzur ve insan hakları uygun görülürken, başkaları için bunun tam tersi düşünülemez. Gücü elinde bulunduranların insan haklarını kendi çıkarları için ya da

kendi çıkarlarına ters düşmeyecek biçimde kullanması da mümkün olmamalıdır. Bu doğrultuda Batının kuvvet merkezli medeniyetinin insan hakları anlayışına da tesir ettiği ve hak anlayışının gücü, kuvveti, çıkarı ve çoğunluğu üstün görmesi ile ilgili olduğu eleştirileri yapılmaktadır. “eğer ben güçlü ve üstünsem benim kültürüme uyum sağlanmalı” ya da “çıkartlarına uygunsa insan hakları ihlalleri yaparım” anlayışı kabul edilebilir değildir.

İnsan haklarını konuşurken, örneğin, yaşama hakkı özelinde değerlendirme yapılırken, gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerin idam cezasını kaldırıp kaldırmadığına duyulan ilgi, yaşam hakkının ihlalini önlemek için samimi ve yeterli değildir. Görülmektedir ki idam cezası vb. yaşama hakkı ihlaline yol açan uygulamaların yıllardır uygulanmadığı bir ülkenin, başka bir ülkeye açtığı savaş ya da açılan bir savaşa verilen lojistik ve bunun gibi bir destek de milyonlarca insanın yaşama hakkının ihlaline yol açabilmektedir. Bu hassasiyet başta Birleşmiş Milletler olmak üzere insan hakları kuruluşlarının görevidir, ödevidir.

İslam karşıtlığıyla mücadelenin en önemli etkenlerinden biri de “medya”dır. Medya toplumun tamamını etkisi altına alabilecek ve ikna edebilecek bir güce sahiptir. Kitleleri yönlendirmek bakımından ise, küresel bir boyut taşımaktadır. Başka bir deyişle, medya sayesinde dünyanın farklı bölgelerinde yaşayan insanlar aynı filmi izleyebilmekte, aynı gazeteyi okuyabilmekte, aynı karikatüre gülebilmekte ya da aynı haber ajansından bilgi edinebilmektedir. Bu Hz. Muhammed karikatürleri ve yankılarında ya da Hollywood filmlerinde ve oluşan tepkilerde de görülebilmektedir. Bu sebeptendir ki, medyada yer alan her nefret içerikli yayın gibi İslam karşıtı yayınlar ve Müslümanlar aleyhinde yapılan propagandalar önlenmelidir.

Sonuç olarak, bunalım dönemleri açılım dönemlerini de beraberinde getirir. Tezimizde, İslam karşıtlığının yaşadığımız dünyada yol açtığı insan hakları ihlalleri ve etik problemler, neden ve etkileriyle ortaya konularak bu konuda farkındalık oluşturulması amaçlanmıştır. Bu kazanımla beraber, oluşan ya da oluşabilecek insan hakları ihlalleriyle mücadele etmek ve önlemek amacı güdülmüştür. İnsan hakları ihlallerinin telafisinden önce insan haklarının korunması asıl amacı oluşturmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akgündüz, Ahmet, (1997). *İslam'da İnsan Hakları Beyannamesi*, İstanbul: Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yayınları
- Alacan, Osman-Betül, Duman. (2011). *İslamofobi Kolektif Bir Korkunun Anatomisi Sempozyum Tebliğleri*, Ankara: Ankamat Matbaacılık
- Alptekin, İsa Yusuf. (1992). *Doğu Türkistan Davası*, İstanbul: Seha Yayınları
- Anar, Erol. (1996). *İnsan Hakları Tarihi*, İstanbul: Ceyhan Matbaacılık.
- Aydın, Mehmet Zeki. (2007). *Belçika'da İslamofobi*, Aktaran: Canatan, Kadir-Özcan Hıdır, Ankara: Eskiyei Yayınları
- Balcı, Muharrem-Gülden, Sönmez. (2001). *Temel Belgelerde İnsan Hakları Örnekli-Açıklamalı-Karşılaştırmalı*, İstanbul: Danışman Yayınları
- Başer, A. (2001). *Temel Belgelerde İnsan Hakları Örnekli-Açıklamalı-Karşılaştırmalı*, Derleyen: Muharrem Balcı, Gülden Sönmez, İstanbul: Danışman Yayınları
- Canatan, K. (2007). *İslamofobi ve Anti-İslamizm: Kavramsal ve Tarihsel Yaklaşım*, Derleyen: Kadir Canatan, Özcan Hıdır. Ankara: Eskiyei Yayıncılık
- Canatan, Kadir-Hıdır, Özcan, (2007). *Batı Dünyasında İslamofobi ve Anti-İslamizm*, Ankara: Eskiyei Yayınları.
- Çetinkaya, Bayram Ali. (2011). *Batı'da Hz. Muhammed (S) Üzerinden İslamofobi'nin Yansımaları İslamofobi'nin Felsefi Kökenleri*, Aktaran: OsmanAlacan-Betül Duman Ankara: Ankamat Matbaacılık
- Çınar, Mahmut. (2014). *Medya ve Nefret Söylemi: Kavramlar Mecralar Tartışmalar*. İstanbul: Hrant Dink Vakfı Yayınları.
- Çotuksöken, B. (1991). *Felsefi Söylem Nedir?* İstanbul: Ara Yayıncılık.
- Çotuksöken, B. (1995). *Nermi Uygur'un Felsefe Dünyasından Kesitler*, İstanbul: Kabalcı Yayınevi
- Çotuksöken, B. (2002). *Felsefe: Özne-Söylem*, İstanbul: İnkılap Kitabevi,

- Çotuksöken B. (2012). *İnsan Hakları ve Felsefe*, İstanbul: Papatya Yayıncılık.
- Dorsay, Atilla. (1995). 100 Yılın 100 Yönetmeni, İstanbul: Remzi Kitapevi
- Erbakan, N. (2014). *Davam*, İstanbul: MGV Yayınları
- Esposito John-İbrahim Kalın. (2015). *21. Yüzyılda Çoğulculuk Sorunu İslamofobi*, İstanbul: İnsan Yayınları, çeviri: İsmail Eriş
- Gemalmaz, Mehmet Semih. (2000). *Ulusalüstü İnsan Hakları Belgeleri*, İstanbul: Beta Basım Yayın
- Gemalmaz, Mehmet Semih. (2001). *Ulusalüstü İnsan Hakları Hukukunun Genel Teorisine Giriş*, İstanbul: Beta Basım Yayın
- Gökçe, Orhan. (2012). *Avrupa Medyasının ve Kamuoyunun İslam Algısı*, Ankara: Ankamat Matbaacılık
- Göksu, Vahap-Rukiye Saygılı, (2012). *Amerikan Medyasının İslam Algısı*, Ankara: Ankamat Matbaacılık
- Göregenli, M. (2014). *Nefret Söylemi ve Nefret Suçları*, Aktaran: Mahmut Çınar, İstanbul: Hrant Dink Vakfı Yayınları
- Hafez, F. (2007). *Avusturya Özgürlük Partisi FPÖ'nün Sağcı Popülizminin Bir Aracı Olarak İslamofobi*, Aktaran: Canatan, Kadir-Özcan Hıdır, Ankara: Eskiyei Yayınları
- Hıdır, Ö. (2007). *Anti-İslamizm ve Anti-Semitizm: Tarihsel ve Kavramsal Farklılıklar ve Benzerlikler*, Derleyen: Kadir Canatan, Özcan Hıdır. Ankara: Eskiyei Yayıncılık
- İzzetbegoviç, Aliya. (2003). *Bosna Mucizesi*, İstanbul: Yöneliş Yayıncılık
- Kalın, İ. (2007). *İslam ve Batı*. İstanbul: İsam Yayınları.
- Kant, Immanuel. (2003). *Ethica Etik Üzerine Dersler*, Çeviren: Oğuz Özgül, İstanbul: Pencere Yayınları
- Koçak, Mehmet. (2010). *İnsanlık Tarihine Kara Bir Leke Srebrenica Soykırımı*, İstanbul: Batu Yayıncılık

Kuçuradi, İ. (1982). *İnsan Haklarının Felsefi Temelleri*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Türkiye ve Orta Doğu Araştırmaları Enstitüsü

Kuçuradi, İ. (1996). *Etik*, Ankara: T.F.K. Yayınevi.

Kuçuradi, İ. (1997) “Etiğe Yaklaşımlar, Etikte Yaklaşımlar ve Bir “Evrensel Etik” Düşüncesi” T.F.K. Göreme Etik Seminer Konuşması.

Kuçuradi, İ. (2011). *İnsan Hakları: Kavramları ve Sorunları*, Ankara: T.F.K. Yayınevi.

Kuçuradi, İ. (1998). *İnsan ve Değerleri*, Ankara: T.F.K. Yayınevi.

Kuyucuoğlu, İ. (2007). *Danimarka’da Karikatür Krizi ve Sonuçları*, Derleyen: Kadir Canatan, Özcan Hıdır. Ankara: Eskiye Yayıncılık

Mengüşoğlu, T. (1988). *İnsan Felsefesi*. İstanbul: Remzi Kitapevi Yayınları.

Mengüşoğlu, T. (1992). *Felsefeye Giriş*, İstanbul: Remzi Kitapevi,

Meuleman, Johan. (2007). *İngiltere’de İslamofobi*, Aktaran: Canatan, Kadir-Özcan Hıdır, Ankara: Eskiye Yayıncılık

Okumuş, Ejder. (2007). *ABD’de İslamofobi ve Anti-İslamizm: 11 Eylül Öncesi ve Sonrası*, Ankara: Eskiye Yayıncılık Aktaran: Kadir Canatan, Özcan Hıdır

Öktem, Akif Emre. (2002). *Uluslararası Hukukta İnanç Özgürlüğü*, Ankara: Liberte Yayınları

Özarlan, Z. (2013). *Sinemada Nefret Söylemi*, Aktaran: Çınar, Mahmut İstanbul: Hrant Dink Vakfı Yayınları

Özay, Mehmet. (2013). *Arakan Müslümanları Kaybolmaya Yüz tutmuş Bir Halkın Hikayesi*, İstanbul: Metamorfoz Yayıncılık

Özcan, Sevinç Alkan. (2003). *Filistinli Mülteciler*, İstanbul: Küre yayınları

Özdemir, T. (2010). *Gold Stone Raporu ve Uluslararası Hukuk*, İstanbul: Filistin Platformu Yayınları

Said, E. (2008). *Medyada İslam*, Çeviren: Aysun Babacan, İstanbul: Metis Yayınları

Savcı, B. (1982). “*Yaşama Hakkı*” *Felsefe Açısından Pratiğe Doğru*” Derleyen: İoanna Kuçuradi Ankara: Hacettepe Üniversitesi Türkiye ve Orta Doğu Araştırmaları Enstitüsü

Soysal İsmail-Şule Kurt, (1997). *Dağılan Yugoslavya ve Bosna-hersek Sorunu: Olaylar-Belgeler 1990-1996*, İstanbul: İsis Yayınları

Timuroğlu, Vecihi. (2007). *İnsan Hakları Sözlüğü*, Ankara: Özkan Matbaacılık

Utku, Ahsen. (2006). *Doğu Türkistan İpek Yolunun Mahzun Ülkesi*, İstanbul: İHH Yayınları

Weber, Anne. (2009) *Nefret Söylemi El Kitabı*, Strazburg: Avrupa Konseyi Yayınları.

Yılmaz, Sait. (2011). *Irak Dosyası*, İstanbul: Kum Saati Yayın Dağıtım

Yunus, M. (2005). *Dünden Bugüne Arakan*, İstanbul: İHH Yayınları

Kaynak Makaleler

Ahıskalı, Hamza. “İrak’ın Yağmalanan Kütüphaneleri” 12.11.2011, www.dunyabulteni.net

Aktaş, M. (2014). “Avrupa’da Yükselen İslamofobi ve Medeniyetler Çatışması Tezi” Ankara: Ankara Avrupa Çalışma Dergisi, Cilt 13, No:1

Alkan, M,N. (2015). “Avrupa’da Yükselen Irkçılık: Pegida Örneği” Ankara: Akademik Bakış, Cilt 8, Sayı 16

Çiçek, Nevzat. “Arakan”, 21.05.2015, Timetürk

Demir, Tarkan-Aşan, Nur, (2014). “Hollywood Kamerasında İslam’ın Ötekileştirilmesi” Ankara: turkishstudies.net.

Fendoğlu, Hasan Tahsin. “Filistin ve İnsan Hakları”, 07.06.2010

Kışlakçı, Turan. “Unutulan Katiller: Tanrının Direniş Örgütü” röportajı, 08.03.2015, Diriliş Postası

Pala, Neslihan Sultan. “Srebrenica Katliamı Çocukları Küçük Kurşunla Öldürürler Değil mi Anne?” 11.07.2015, Milliyet Gazetesi

Sözleşmeler;

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi

Afrika İnsan ve Halkların Hakları Sözleşmesi

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi

Birleşmiş Milletler Sivil ve Siyasal Haklar Sözleşmesi

Birleşmiş Milletler Ekonomik Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi

Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme

Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme

Yararlanılan Raporlar;

Birleşmiş Milletler, (2010). Goldstone Raporu

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, (2007). Statistics on Displaced Iraqis Around the World Raporu

İnsan Hak ve Hürriyetleri Vakfı, (2012). Arakan Raporu

İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği, (2010). Doğu Türkistan Raporu

Türkiye Diyanet Vakfı, (2015). Arakan Raporu

Uluslararası Hak İzleme Merkezi, (2014). Tarihten Bugüne Ülke İhlal Karneleri Amerika Birleşik Devletleri Raporu

Uluslararası Hak İzleme Merkezi (2012). Yirminci Yüzyılda BM Güvenlik Konseyi Daimi Temsilcisi 5 Devletin İşlediği Soykırım ve Katliamlar Raporu

Uluslararası Hak İzleme Merkezi, (2014). Irak Raporu

Uluslararası Hak İzleme Merkezi, (2012). Sömürgeci Soykırıma Arakan Raporu

Uluslararası Af Örgütü, (2004). Myanmar The Rohingya Minority: Fundamental Rights Denied

Uluslararası Af Örgütü, (2013). Dünyada İnsan Haklarının Durumu Raporu

Jonathan Mirsky, “Devastating Blows: Religious Repression of Uighurs in Xinjiang”, Far Eastern Economic Review, Hong Kong, Mayıs 2005, <http://Oproquest.umi.com.seyhan.library.boun.edu.tr/>.

People’s Republic of China Gross Violations of Human Rights In The Xinjiang Uighur Autonomous Region”, Amnesty International, 1999

PCHR, “İşgal Edilen Filistin Topraklarında İsrail’in işlediği insan hakları ihlalleri haftalık raporu”, No: 51/2008 (24 Aralık- 31 Aralık 2008),

Tez Kaynakları

Şeref, Ebru. (2010). İslamofobi Kavramsal ve Sosyolojik Yaklaşım, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi

EKLER

EK-1 Chapel Hill Katliamı Röportajları:

Amerika Birleşik Devletleri'nin Kuzey Carolina Eyalaleti'nin Chapel Hill kasabasında 10 Şubat 2015 tarihinde 23 yaşındaki diş hekimliği öğrencisi Deah Barakat, 21 yaşındaki eşi Yusor Muhammed Ebu Salha ve 19 yaşındaki baldızı Razan Muhammed, komşuları Craig Hicks tarafından kurşunlanarak katledilmiştir. Olay İslam karşıtı bir saldırı olması sebebiyle dünya genelinde büyük tepkiyle karşılanmıştır. ABD başkanı Barack Obama ve eşi Michelle Obama da saldırıyı kınadıklarını beyan eden açıklamalar yapmışlardır. Konumuzla ilgisi bakımından bizde öldürülen Deah'ın kuzeni Shaza Barakat, teyzesi Fatine Feneri ve cenaze törenine katılan akrabalarından Fedva Kadii ile 21.04.2015 tarihinde bir röportaj gerçekleştirdik.

Shaza Barakat Ropörtajı:

Shaza Barakat öncelikle kendinizi tanıtır mısınız?

Suriyeliyim. Orada akademisyendim. Ancak savaş sebebiyle ülkemi terk etmek zorunda kaldım. Şu an Türkiye'de yaşıyorum. İstanbul Esenler'de Suriyeli çocuklara hizmet veren bir okulun yöneticiliğini yapıyorum.

Yakınlığınız nedir?

Deah Barakat amcamın oğlu

Peki Deah ve ailesi ne zamandan beri Amerika'da yaşıyorlar?

Onlar doğma büyüme Amerikalılar tüm okulları orada okudular. Ancak Suriye asıllılar.

Yaşadıkları bölgenin yapısal ve sosyal özellikleri nedir?

Onların yaşadığı bölge genel olarak öğrencilerin yoğun olarak yaşadığı bir bölge.

Eğitim durumları nedir?

Deah diş hekimliği öğrencisiydi. Öğrenciliği hâlâ devam ediyordu. Henüz yeni evlenmişlerdi. Deah'nın annesi ve babası da mühendis, ablası da tıp doktorudur.

Olayla ilgili bilgileri kimden öğrendiniz?

Bilgileri Deah'nın annesinden ve babasından öğrendim ancak onların psikolojileri çok bozuk bu konu hakkında konuşmak dahi istemiyorlar.

Katilin kimliği nedir? Öldürülen gençlerle önceden tanışıyorlar mıydı?

O Amerikalı. Yan villada oturuyor. Daha önce de sözlü saldırı ve tehditte bulunmuş. Hatta olaydan 2 hafta önce eve girip çıkarken kızlara başörtüsünden dolayı hakaret etmiş. Bir başka sefer de kapıyı şiddetli bir şekilde çalarak; Müslümanlardan nefret ettiğini ve buralardan gitmelerini söylüyor. Olayı ailelerine anlattıklarında endişelenmeyin diyorlar ama onlar da mevzunun buralara geleceğini düşünememişler.

Amerikan polisinin olay esnasında ve sonrasındaki tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Polis olayla birlikte hemen harekete geçmedi. Harekete geçtikten sonra 4 saat boyunca hiçbir bilgi aileyle paylaşamadı. Ancak ertesi gün görebildiler ve vücudunda 7 kurşun varmış. (duygulanarak) o çok şefkatli bir çocuktü.

Son yıllarda büyük bir artış gösteren İslam karşıtlığının Amerika'daki durumuyla ilgili ne söylemek istersiniz?

Bu konu Amerika ve Batı ülkelerinin siyasetinin bir parçası. Halklarına şunu empoze ediyorlar. Müslümanlar sizden nefret ediyorlar ve sizi öldürmek istiyorlar. Bütün başörtülüler ve Müslümanlarda Batı toplumlarına karşı bir kin var. Onlar geri kalmış ve sizin medeniyetinize ve ilerlemenize engel teşkil ediyorlar. Sonra da askerlerini Müslümanları öldürmek için çıkarttılar. Aksi takdirde halklarını bu askeri operasyona ikna edemezlerdi. Yani bizim şehirlerimize girmenin gerekçesi olarak kullanıyorlar. Halklarına siz onları öldürmezseniz Müslümanlar buraya gelip sizi öldürecek diyorlar. Bu gerçekten kötü bir plan. Deah ne Ortadoğu ne İdlip ne de Suriye'de doğdu. O Amerika'da doğdu ve tüm okulları orada okudu. Onu Amerikalı öğretmenler yetiştirdi. Fakat onu korumuyorlar çünkü o bir Müslüman! Amerika bu şekilde nasıl özgürlük ülkesi ve insan haklarını koruyan bir ülke olacak. Medeniyet dinle değil, medeniyet insanlıkla ölçülür.

Bu cinayette Hollywood filmleri başta olmak üzere medyadaki İslam karşıtı propagandanın payı sizce nedir?

Bence en büyük pay Hollywood filmlerinin. Çünkü Pentagon en büyük mali kaynağı Hollywood'a ayırıyor. Filmlerde Müslümanlar ve Araplar ahlaksız, suçlu, katil vb. gösteriliyor. Ortadoğu çöl, içki, kadınlar ve ölüm demek oluyor. Halbuki Müslümanlar ve Araplar yeryüzüne bizzat medeniyeti getirenlerdir. Kadın haklarını hristiyanlıkta bulamazsınız ama veda hutbesinde yer almaktadır.

Son olarak ne söylemek istersiniz?

Son olarak katilin yargılanmasıyla ilgili bir şeyler söylemek istiyorum. Onun psikolojik olarak hasta olduğu, küçükken babası tarafından şiddet ve cinsel tacize uğradığı konuşuluyor. Avukatı da normal yolla yargılanamayacağını iddia ediyor. Amerikan medyası da olaya hasta bir insanın eylemi olarak yaklaşıyor. Ancak bu apaçık bir İslam karşıtı cinayettir.

Fatine Feneri Ropörtajı;

Sizin öldürülen gençlerle yakınlığınız nedir?

Ben Deah'nın teyzesiyim.

Nerede yaşıyorsunuz ve hangi mesleği yapıyorsunuz?

Suriye'de yaşıyorum, hukukçuyum.

Cinayetle ilgili bilgileri kimden edindiniz?

Deah'nın annesinden yani kardeşimden edindim. Sık sık telefonda konuşuyoruz.

Cinayetin hakkında edindiğiniz bilgileri bizimle paylaşabilir misiniz?

Cinayet bilindiği üzere Amerika Birleşik Devletleri'nin Chapel Hill bölgesinde gerçekleşti. Kısa süre önce evlenen yeğenim Deah ve eşi bu bölgede yaşıyorlardı. Evleri genellikle yurtların olduğu bir bölgede olduğundan okul arkadaşlarına da yakındı. Arkadaşları silah sesini duyuyor ve mesaj atıyorlar. Mesaja sadece Deah'nın cevap vermemesi üzerine de Deah'ın ve eşinin yaşadığı eve gidiyorlar. En yakın arkadaşı onları ölmüş halde buluyor ve polisi arıyor.

Peki aile?

Ailesi ile Deah'nın evinin arasındaki mesafe 50 km kadar. Onlara da arkadaşlar haber veriyor.

Cinayetin öncesine gidecek olursak, katil Deah'yı ve ailesini nereden tanıyor?

Katil zaten komşuları. Deah dış hekimliği öğrencisi olduğu için 2014 yazında Ürdün'deki Zateri Mülteci Kampına çocukların dış bakımı için gitmişti. Sosyal

medya üzerinden de yardım kampanyası başlarak ve okulun önünde diş fırçası satarak kampanyaya destek sağlamıştır. Katil Deah'nın bu özelliklerini de biliyordu.

Bunu nerden biliyorsunuz?

Cinayet sonrası Deah'yı uzun süredir sosyal medyada takip ettiği ortaya çıktı. Çünkü Deah'nın Ortadoğu'ya yardım kampanyası yapması, onun terörü desteklemesi anlamına geliyordu.

Fedva Kadii Ropörtajı;

Sizin öldürülen gençlerle yakınlığınız nedir?

Ben Deah'nın akrabasıyım.

Nerede yaşıyorsunuz?

Yılın bir kısmını Amerika'da bir kısmını Türkiye'de geçiriyorum.

Siz cinayetle ilgili bilgileri nereden edindiniz?

Cinayet işlendiği sıralarda Amerika'da idim. Cenazeye de katıldım.

Bu konuştuklarımıza ek olarak ne söylemek istersiniz?

Cinayetin araba park yeri sebebiyle işlendiği medyada yer aldı. Halbuki cinayet sonrası Deah'nın aracının olay yerinde olmadığı tespit edilmişti. Ayrıca Chapel Hill'de her evin otoparkı ve hatta misafir otoparkı da vardır.

Amerika’da İslam düşmanlığı sebebiyle öldürölmüş 3 gencin cenazesi nasıl bir atmosferde gerçekleşti?

Deah’ı zaten Müslüman olan olmayan herkes çok severdi. Bu sebeple cenaze töreninde her dinden insan vardı. Ve katılanlar sırf Müslüman oldukları için öldürölmelerine tepki gösterdiler.

ÖZGEÇMİŞ

1981 yılında İstanbul Fatih’de doğdu. İlköğretimini Kısıklı İlköğretim Okulu, ortaöğretimini Kadıköy İmam-Hatip Lisesi’nde, Lisans Eğitimini ise İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde tamamladı. İnsan Hakları ve İnsani Yardım ile ilgili ihlal bölgelerinde alan çalışmalarında bulundu. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İnsan Hakları Anabilim Dalı’nda “İnsan Felsefesi ve İnsan Hakları Bakımından İslam Karşıtlığı” konulu tezini 2016 yılında tamamladı. Orta derecede Arapça ve İngilizce bilmektedir.

